

НОВІ СПРАВИ ПРОТИ ОПОЗИЦІОНЕРІВ:
НАВИЩО ВЛАДА ПОСИЛЮЄ
РЕПРЕСИВНИЙ ІМІДЖ

ЮРІЙ ВИННИЧУК
ПРО ВІРШІ
«НА ЗЛОБУ ДНЯ»

ЗВІДКИ
ПОХОДИТЬ НАЗВА
«УКРАЇНА»

Тиждень

український www.tyzhden.ua

№ 15 (232) 13 – 19 КВІТНЯ 2012 р.

ПАСКАЛЬ
БОНІФАС
ПРО ВПЛИВ
ФУТБОЛУ
НА ПОЛІТИКУ

БУДЬ СОБОЮ! РОЗМОВЛЯЙ УКРАЇНСЬКОЮ!

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ЦЕ ЗОВСІМ НЕ СТРАШНО

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

15 >

ЯКЩО ПОШТА —
ТО @UKR.NET

Фото тижня
Бульдозером по історії

Через об'єднання до конфлікту? Кому вигідне «злиття» «Фронту змін» із «Батьківщиною» напередодні парламентських виборів

4

Майже серйозно про зону

6

8

ПОЛІТИКА

Тому що послідовні Чому влада демонстративно посилає політичні репресії

10

Співдоповідач Моніторингового комітету Майліс Репс про можливість санкцій проти українських високопосадовців та негативні тенденції, побачені в Києві

12

Тарас Прохасько про мову неправди

14

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА

Через білінгвізм до русифікації Чому в масштабах країни «лінгвістична» нестійкість бачиться загрозливою

16

Бути собою Чому українці, які свого часу перейшли з двомовності виключно на українську, пов'язують свій успіх саме з мовним вибором

18

Коли відбирають мову Як українці обстоюють свої мовні права

24

ЕКОНОМІКА

Лариса Масенко: чому владі заважає український дубляж

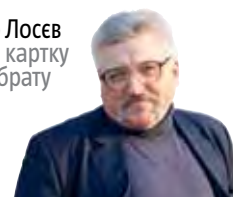
28

Володимир Лановий про бюджет як мірило бюрократичної нахабності

30

Ігор Лосев про картку розбрату

34

СВІТ

Без права на фантазію Чому Ніколя Саркозі може програти президентські вибори

36

Валютний розвал Чому європейським лідерам слід замислитися про немислиме

38

Мундіалізація Паскаль Боніфас про футбол як чинник глобалізації

44

СПАДОК

Катерина Барабаш про великий «перепост» у Росії

46

Поділений двома вітчизнами Лукаш Сатурчак про Єжи Новосельського як медіатора польсько-українського міжкультурного діалогу

48

Звідки походить назва «Україна»?

50

НАВІГАТОР

У ролі подразника Автор скандального вірша «Убий пі..са» Юрій Винничук про тексти «на злобу дня», пасивність інтелектуалів і нинішню владу як період чистилища для України

54

Український феномен Чому справжнє мистецтво навіть у наш час не обов'язково є залежним від піару

58

Увічнені в ландшафті Тиждень блукав садами «Міллесгорден» і «Мажорель», які стали невербальними біографіями митців, які їх створили

62

Тиждень

№ 15 (232 13-19.04.2012)
Засновник ЕСЕМ Медіа ГМБХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора Наталя Петринська
Редактори Дмитро Губенко, Інна Завгородня, Алла Лазарева, Вячеслав Дарпінянц, Дмитро Крапивенко, Андрій Лаврик, Олександр Пагіра, Олександр Крамар

Оглядчі Юрій Макаров, Дмитро Вовнянко, Ростислав Павленко, Богдан Буткевич, Олександр Михельсон, Валерія Буракова
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Ганна Єрмакова, Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекменьов, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Юрій Бедрик, Лариса Мічченко, Марина Петрова
Коректори Ірина Павленко

Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua
Skype: tyzhdenadvert
тел.: 067 407-10-89
Відділ маркетингу Андрій Ломакін
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції та видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37

E-mail: office@tyzhden.ua
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 124186
Наклад 41 500
Номер підписано до друку 11.04.2012 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредагування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р», під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі, публікуються на комерційній основі

Бульдозером по

Невітні прогнози *Тижня* (див. № 40/2011 або <http://tyzhden.ua/Society/31853>) щодо руйнування історичних пам'яток Андріївського узвозу на догоду великому бізнесу справджуються. Одну з найвідоміших вулиць столиці, київський Монмартр, місцева влада почала реконструювати у вересні того року і має завершити роботи до Дня міста – 27 травня. Жертвами такої деконструкції вже стали три будинки, що біля Музею Булгакова. Влада, як муніципальна, так і центральна, всіляко намагається переконати, що знесені споруди історичної та культурної цінності не мали. Але водночас голова КМДА Олександр Попов традиційно кляне попередників, з волі яких, мовляв, трапилося таке неподобство, і «зупиняє роботи» на руїнах. А за всім цим постає тень компанії олігарха Ріната Ахметова – «нецінні будинки» на Андріївському зносять заради його «СКМ Фінанс», яка накинута оком на територію поблизу узвозу.

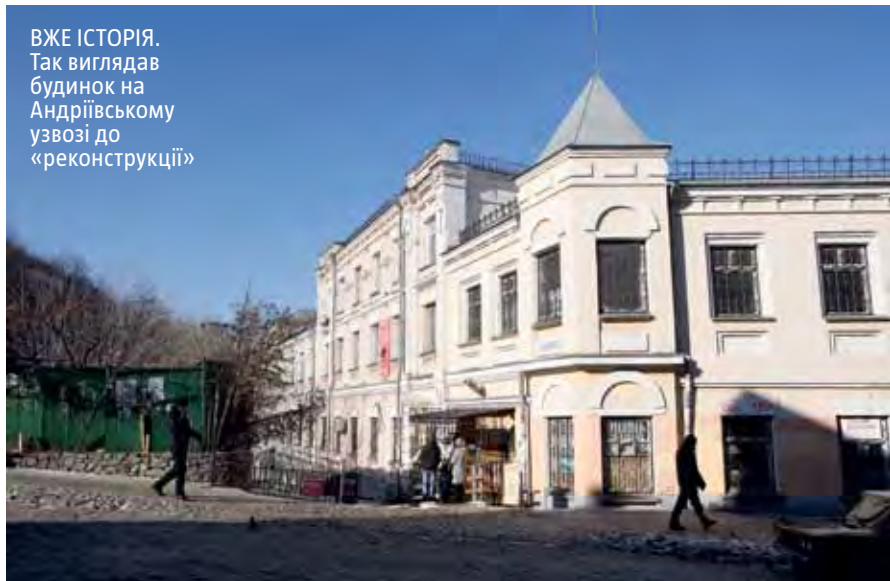
Фото: ОЛЕНА МАКСИМЕНКО, АНДРІЙ ЛОМАКІН

о історії

ВЖЕ ІСТОРІЯ.
Так виглядав
будинок на
Андріївському
узвозі до
«реконструкції»

5 КВІТНЯ
 Директора Національного художнього музею **Анатолія Мельника звільнили** після зникнення музейних картин із Кабміну

6 КВІТНЯ
 Опозиція відмовилася висувати кандидата на посаду омбудсмена

7 КВІТНЯ
 У столиці Ємену Сані озброєні прихильники экс-президента захопили аеропорт. Однак переворот не вдавсь

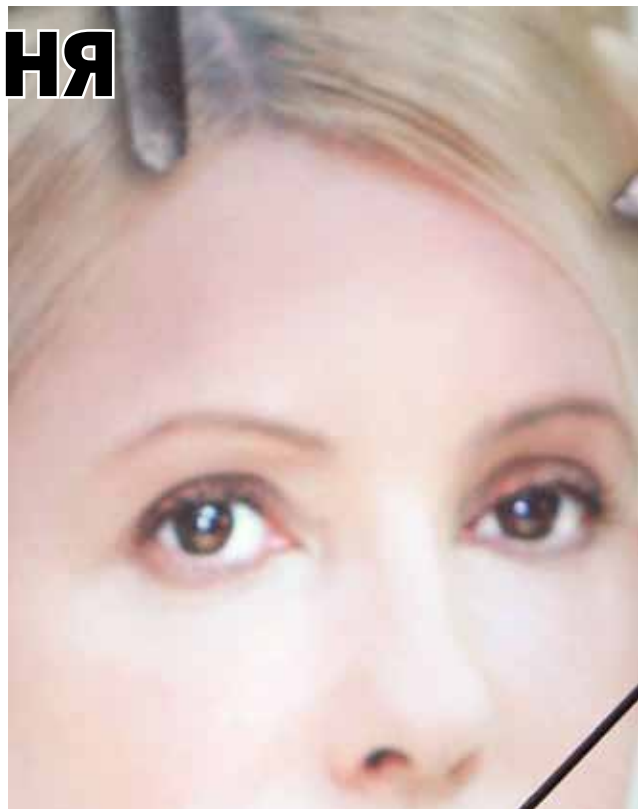
Через об'єднання до конфлікту?

Автор:
Олександр Крамар

Дві наразі найрейтинговіші опозиційні сили – «Батьківщина» та «Фронт змін» – хоч і поволі, а все ж, здається, таки наближаються до виступу «єдиним Фронтом за Батьківщину», як нещодавно висловився Арсеній Яценюк. Після того як 30 березня рішення про готовність сформуванню спільний виборчий список ухвалили однопартійці Юлії Тимошенко, 7 квітня аналогічне затвердила й політрада «Фронту змін». За словами Яценюка, він сподівається зустрітися з Тимошенко і вже звернувся з відповідним проханням до Генпрокуратури. Офіційне ж оголошення про похід на вибори спільним списком двох партій має відбутися 23 квітня, а на 12 травня запланований Форум об'єднаної опозиції. Останній, схоже, має перетворитися не лише на урочистий старт виборчої кампанії «об'єднаних», а й стати своєрідним вододілом між «тісно поєднаною опозицією» на основі «Батьківщини» та «Фронту змін» і тими, хто планує йти на перегони з власним партійним списком, – «УДАР» і «Свобода».

Електрорально вигідним об'єднання є для «УДАРУ» Кличка, рейтинг якого вже майже зрівнявся з «Фронтом змін», а також «Свободі», котра зможе розраховувати на перетікання до неї частини електорату Яценюка, що не сприйме «БЮТ-Батьківщину». Проте Арсенія Петровича це навряд чи аж надто хвилюватиме, оскільки «Фронт змін» створювався як проєкт Яценюка, а останній віднині буде очільником об'єднаного списку, який (без надзвичайних ситуацій), найімовірніше, таки отримає призове «перше місце» на виборах за партійними списками. До того ж навіть загроза «сірого кардинала, від якого усе й залежатиме», Олександра Турчинова також може незабаром зникнути у зв'язку зі спробами влади розпочати судове переслідування проти нього за апробованою на Юрії Луценку схемою (див. стор. 10).

Щоправда, якщо Турчинова заарештують, то це лише посилить позиції Яценюка як лідера опози-

ції, основного опонента владного кандидата (незалежно від того, чи буде ним сам Віктор Федорович, чи його спадкоємець) на президентських перегонах 2015 року. У такому разі знову актуалізується версія, що Арсеній Петрович, якого за чутками спонсорує не лише його перший патрон Віктор Пінчук, а й Рінат Ахметов через Леоніда Юрушева, розглядається олігархами як оптимальна заміна Януковичу. У цьому контексті на думку спадає поширена в січні у ЗМІ інформація про «нараду олігархів» у Києві, де вони нібито обговорювали питання про те, як не бути «піднятими на вила» в процесі повалення чинного режиму.

Тим часом шанси перемогти на виборах у опозиції доволі високі. Різні опитування засвідчують, що серед прохідних політсил ПР з КПУ здобувають 23–28% голосів, тоді як «єдиний список БЮТ-ФЗ» може претендувати на 24–36%, «УДАР» – щонайменше на 8%, «Свобода», якщо таки подолає бар'єр,

Тиждень в історії

13 квітня 1941 року

14 квітня 1849 року

15 квітня 1452 року

Підписано радянсько-японський пакт про нейтралітет (денонсований СРСР 5 квітня 1945 року)

Національні збори в Будапешті проголосили незалежність Угорщини від габсбурзької Австрії

Народився Леонардо да Вінчі, видатний італійський художник, скульптор, архітектор, учений, інженер

8 КВІТНЯ

Теракт біля християнської церкви в Нігерії:
38 загиблих

9 КВІТНЯ

Іран заблокував доступ до сайту Олімпіади-2012 в Лондоні. Можливо, він узагалі бойкотуватиме Ігри

10 КВІТНЯ

Лікарі визнали Андерса Брейвіка, який зізнався в убивстві 77 людей, психічно осудним

11 КВІТНЯ

Спільна експертиза РФ і України не виявила рослинних жирів у заборонених вітчизняних сирах

Компенсатори рейтингу

На спроби опозиції об'єднатися влада реагує вдосконаленням механізмів спотворення електоральних симпатій. Навіть якщо це шкодить її іміджу на Заході та поставить під питання там виборчих жовтневих виборів легітимними. Йдеться про нову хвилю репресій проти вже ув'язнених і поки що вільних лідерів опозиції (**див. стор. 10**) та початок перегляду «консенсусного» виборчого закону підконтрольним керівництву держави Конституційним Судом. Розподіл трьох мажоритарних округів, відібраних у Києва, свідчить, що це було зроблено на користь областей, де регіонали або мають абсолютну перевагу (АР Крим), або з використанням адмінресурсу здобули перемогу на місцевих перегонах 2010 року (Полтавщина та Черкащина). Наступним рішенням КСУ про незаконне одночасне балотування кандидатів за партійним і мажоритарним списками влада, вочевидь, розраховує спровокувати посилення суперечок в опозиційному таборі. Арсеній Яценюк після рішення вже визнав: «На складних округах ми би давали можливість депутату бути і в списку, і на мажоритарному окрузі. Вони забрали в нас цю можливість». Відтак, мовляв, рішення КС змушує переформатовувати списки кандидатів, однак лідер «Фронту змін» переконує, що «все одно затвердимо єдиний список мажоритарних кандидатів». Рішення Конституційного Суду також позбавляє мотивації брати самостійну участь у виборах за партійними списками такі політичні сили, як Народна партія Литвина, і водночас штовхає їх вливатися в ПР, що сприятиме відпливу до неї голосів загалом лояльного до влади електорату НП.

отримає ще 5–6%. Тобто влада може розраховувати щонайбільше на 40% мандатів за пропорційними списками. Щоб за таких обставин сформувати бодай мінімальну більшість, їй потрібно буде взяти до двох третин, а для порівняно стійкої (250–260 мандатів разом із комуністами) – до 75% місць за мажоритарними округами. І якщо єдиний мажоритарний список опозиції таки буде створений, опанувати ці три чверті мажоритарних округів владі навряд чи до снаги.

Саме тому координація за мажоритарними округами є для опозиції безальтернативним шансом зупинити цементування режиму. І першим випробуванням стануть липневі вибори мера Києва: можливий конфлікт між «Батьківщиною-ФЗ» та «УДА-Ром», якщо перші не підтримують Віталія Кличка, поставить під сумнів їхні спільні дії під час парламентських виборів та ймовірність створення єдиного мажоритарного списку.

Вибори як національна безпека

6 квітня президент своїм указом збільшив граничну чисельність працівників апарату Ради національної безпеки та оборони до 180, тоді як у квітні минулого року штат було скорочено до 90 осіб. Схоже, переведення Андрія Клюєва на посаду секретаря РНБО стало не його пониженням у владній ієрархії, а складовою процесу перетворення цього відомства на тиньовий штаб і головного координатора адміністративного ресурсу та силових структур на найближчих парламентських виборах.

ФОТО: УНІАН

16 квітня 1922 року

Підписано договір між Радянською Росією та Веймарською Республікою

17 квітня 1982 року

Єлизавета II визнала Канаду повністю незалежною державою

18 квітня 1882 року

Народився В'чслас Липинський, український історик, публіцист, теоретик українського консерватизму

19 квітня 1775 року

Розпочалася війна за незалежність північноамериканських штатів від Великої Британії

Лише 5,8% українців

вирять у чесні вибори. 37,1% припускають, що результати можуть підтасувати, 24% – що це станеться обов'язково. Опитування Демініціатив

На 33 млрд грн

хоче збільшити уряд видатки бюджету для виконання президентських соціальних обіцянок. Джерело надходження додаткових коштів – «детінізація економіки»

21% українців

задоволені життям. Опитування The Gallup Organization. Гірше за нас оцінюють свій добробут громадяни Білорусі та Ірану (20%), Китаю (18%) та Греції (16%)

5 ОБЛИЧ

ІРИНА АКИМОВА контрабандистка?

Першого заступника голови президентської Адміністрації затримали в аеропорту Відня під час спроби ввезти незадекларовані €100 тис.

МИХАЙЛО КУЛИНЯК радий підстелити

Міністрові культури не дає спокою пропозиція президента зустріти на зустрічі глав церков: «Коли зберуться такі високоповажні люди, я думаю, що пісня зазвучить сама собою».

ВІКТОР ЛОЗІНСЬКИЙ сидітиме менше

Апеляційний суд зменшив термін покарання колишньому нардепові від 15 до 14 років ув'язнення, які він дістав за вбивство селянина на Кіровоградщині.

ДЖОН ТЕФТ критикує

«Те, що сьогодні відбувається в Україні, є вибірковим політичним переслідуванням», – так посол США оцінює дії влади щодо опозиції.

ГІЛЛАРІ КЛІНТОН звинувачує Росію

Держсекретар США заявила, що відмова Росії підтримати резолюцію Ради Безпеки ООН щодо конфлікту в Сирії допомагає президенту Башарові Асаду залишатися біля керма.

МАЙЖЕ СЕРІОЗНО

«Потьомкінс»

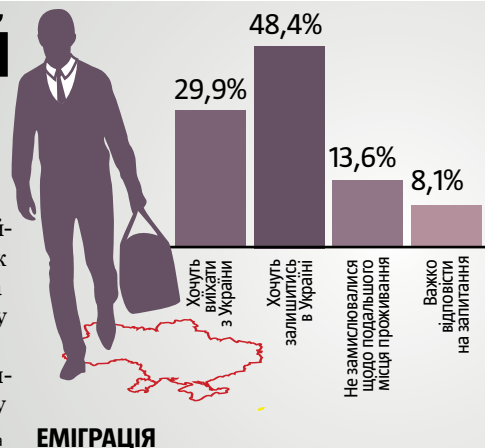

СУСПІЛЬНІ НАСТРОЇ

Молодіжний ПЕСИМІЗМ

Українська молодь студентського віку (16–21 рік) здебільшого не тішить себе надіями на світле майбутнє. Кожен третій планує емігрувати, більш ніж половина вважають, що досягти успіху легше за кордоном. Хлопці та дівчата таки цінують освіту й вірять, що вона допоможе їм у самореалізації, але водночас розуміють, що в нашій країні впливові родичі, зв'язки батьків відіграють не меншу роль для кар'єри.

За даними Інститута Горшеніна

Кожен третій підліток

вживає алкоголь. Кожен 10-ий українець 13–17 років є хронічним алкоголіком. Дані уповноваженого президента України з прав дитини

65% ресурсу

відпрацювали українські АЕС. Дані МНС

«Лук'янівські» зони

Найважливішим із мистецтв для нас таки залишається кіно! Але не всяке, а таке, як показаний ТВі на початку квітня документальний фільм «Тюрма №1», що розкрив правду про нелюдські умови існування підслідних у столичному Лук'янівському СІЗО. Можновладці, до чіх прямих обов'язків належить контроль над дотриманням законів, роками й десятиліттями «не бачили» в українських в'язницях нічого страшного, – навпаки, періодично водили фешенебельними камерами журналістів та іноземні делегації... Аж гульк: виявилось, камери «потьомкінські», а реалії перевершують будь-яку фантазію добropорядного громадянина, котрий із ними «живцем» не стикався.

Ну, тут усі забігали. Керівника «Лук'янівки» звільнили, Кабмін негайно виділив на ремонт тамтешніх приміщень аж 1,5 млн грн, нарешті, сам Віктор Янукович доручив генпрокуророві Пшонці «перевірити», а прем'єру Азарову – «профінансувати»... На додачу до вже згаданих півтора мільйона, треба розуміти так. Що ж, немає сумнівів: і перевірять, і профінансують, і, можливо, навіть пошлють кількох офіцерів у відставку. А що ж іще? Не вбивати ж їх, як їхні підлеглі вбивають людей – і повільно, і буквально – в місцях позбавлення волі по всій країні. От тільки чому ж ніхто не вірить у те, що ситуація покращиться радикально і принципово? Є такий варіант відповіді: тому що за правилами зони вибудовують усю країну. Зрештою, не може ж СІЗО жити за законом, якщо навіть на волі живуть «по беспределу».

Як не крути, зона стає ознакою нашого часу. Якихось 10 років тому ми обурювалися засиллям «блатного» шансону на радіо, а тепер на ТБ жодного випуску новин без вистей із-за ґрат, частина політиків (як в анекдоті сталінських часів) – «половина сидить, половина труситься», а закон і право поступаються ще одній зеківській істині: «тайґа – закон, медведь – хазяїн».

КОРОТКО**Київські ціни лякають ООН**

Організація Об'єднаних Націй стурбована обсягами витрат енергії в житловому секторі в нашій країні й дорожнечою житла в Києві. «За даними Світового банку, витрати енергії на квадратний метр житлової площі в Україні вдвічі вищі від того самого показника в Західній Європі. Незважаючи на зростання цін на пальне, її споживання в житловому секторі не знижувалося за останні 20 років», – зазначено у звіті ООН. «Житло в Україні непомірно дороге (відповідно до індексу, що враховує ціни на нього і середню заробітну плату. – **Ред.**). При цьому в країні відчувається нестача житла», – констатують експерти Організації.

Крим без мови

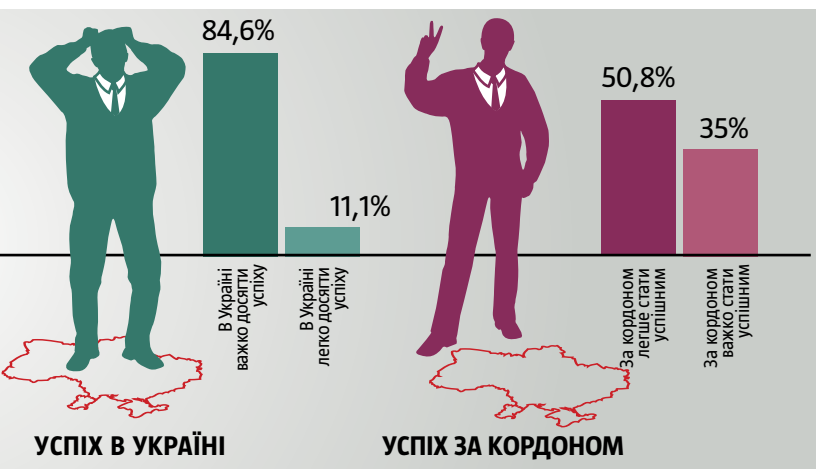
У Севастополі місцева влада в межах «економії та оптимізації» закриває єдину в місті україномовну школу-інтернат № 7. Міська рада днями ухвалила рішення з нового навчального року припинити там викладання, а школярів, які не захочуть переходити до російськомовних шкіл, перевести до інтернату для дітей із затримкою психічного розвитку. Про це повідомляє «Радіо Свобода». Схожі проблеми виникли відразу в кількох школах Бахчисарайського району, а також у деяких інших районах Автономної Республіки. Причина такої оптимізації – брак бюджетних коштів. Водночас міністр освіти Дмитро Табачник вважає, що кількість російськомовних шкіл треба збільшувати, зокрема в Києві, де їх начебто не вистачає.

Молдова штрафє за російську

Розміщення реклами лише російською мовою в Молдові буде заборонено, а з порушників цієї норми стягуватимуть штрафи в розмірі до 10 тис. лейв (близько \$900). Про це йдеться в тексті законопроекту, який схвалив тамтешній парламент 5 квітня. За новим законом, на фізичних осіб, що здійснюють або поширюють рекламу виключно російською мовою, накладатимуть штраф у розмірі до 3 тис. лейв (\$300), а на юридичних – до 10 тис. лейв.

\$3 млн за зрив Євро-2012

Генеральний підрядчик будівництва Національного стадіону у Варшаві – головної польської арени на Євро-2012 – заплатить штраф у розмірі 10 млн злотих (\$3 млн) за несвоєчасне завершення робіт і зрив деяких громадських та спортивних заходів. Задача його в експлуатацію була запланована на кінець червня 2011 року, а згодом на листопад. Урочисте відкриття Національного стадіону у Варшаві відбулося 29 січня 2012-го, а 11 лютого тут планувалося проведення поєдинку за Суперкубок Польщі, проте організатори не дістали дозволу на проведення матчу через «інфраструктурні недоліки» об'єкта.

Тому що послідовні

Відповіддю влади на вимоги Європи знайти рішення для виходу з глухого кута, у який вона загнала себе політичними переслідуваннями лідерів опозиції, стала демонстративна хвиля нових справ

Автор:
Олександр Михельсон

5 квітня Солом'янський суд Києва засудив экс-міністра охорони природного середовища Георгія Філіпчука до трьох років за стереотипним звинуваченням у перевищенні повноважень. Йдеться про скандально відому епопею з компанією «Vapco Прикерченська» (серед співвласників якої називали Ріната Ахметова), що за прем'єрства Юлії Володимирівни претендувала на розробку нафтогазових родовищ Чорноморського шельфу. Уряд Тимошенко тоді доклав усіх зусиль, щоб цього не сталося.

У день виходу цього числа **Тижня** очікується вирок ще одному экс-урядовцю – колишньому в. о. міністра оборони Валерію Іващенко. Сьогодні 55-річного экс-міністра, який перебуває під вартою із серпня 2010-го, доправляють до суду на ношах (зокрема, у нього діагностовано прогресуючу атрофію м'язів), йому постійно колють знеболювальне. Ситуацією гучно обурювалась омбудсмен Ніна Карпачова, проте суд раз у раз відхиляє прохання про звільнення Іващенко на підписку про невізід.

Ці випадки об'єднує той факт, що говорити про цілковиту безгрішність обвинувачених складно, але ще складніше вважати адекватним те покарання, яке вони фактично відбувають або вже відбули, навіть до вироку суду. Особливо враховуючи вибірковість вітчизняної Феміди, схильної давати умовне покарання навіть за умисне вбивство, якщо вбивця належить до можновладців чи їхніх родичів (як це сталося із сином голови Держслужби автомобільних доріг Володимира Демішкана).

ГОЛОВНИЙ З ПИТАНЬ ОПОЗИЦІЇ.
Ренат Кузьмін настанови ЄС
має на увазі, а впертим
політикам-інакодумцям
знаходить нові справи

ФОТО: УНІАН

«Я ЕТИХ ПЕСЕН ОЧЕНЬ МНОГО ЗНАЮ...»

Паралельно посилюється тиск на харизматичних політиків з числа «колишніх»: Юлію Тимошенко та Юрія Луценка. Останній уже дістав 4,5 року ув'язнення за все те ж «перевищення повноважень», проте на нього чекає новий суд – за нібито незаконний наказ стежити за водієм екс-заступника голови СБУ Володимира Сацюка. Останнього підозрювали в отруєнні Віктора Ющенка. Раніше захисники Луценка, який має цілий букет хвороб, зокрема й цукровий діабет, припускали, що новий суд потрібен, щоб не випускати екс-міністра МВС із СІЗО на зону, де умови існування поблагливіші до хворих.

Генпрокуратура реанімувала справу про вбивство донецького бізнесмена Євгена Щербаня, розстріляного разом із дружиною та двома супутниками на летовищі Донецького аеропорту ще далекого 1996 року. Сьогодні вона підозрює в замовленні вбивства Тимошенко та екс-прем'єра Павла Лазаренка. При цьому перший заступник генпрокурора Ренат Кузьмін у своєму фірмовому стилі звинувачує Юлію Володимирівну з телеекранів, нітрохи не дбаючи про такі дрібниці, як презумпція невинуватості.

Вочевидь, з погляду ініціаторів справи звинувачення в замовному вбивстві значно кращий привід для дискредитації Тимошенко та її тривалого ув'язнення порівняно з газовою справою чи справою ЄЕСУ. Дарма, що звинувачення погано тримаються купи. Поки що вони ґрунтуються на двох фактах. По-перше, на свідченнях правої руки Лазаренка Петра Кириченка, який підтвердив, що вбивці Щербаня могли отримувати гроші з підконтрольних Тимошенко офшорних рахунків. По-друге, на словах Руслана, сина загиблого, котрий стверджує, що Тимошенко мала з його батьком фінансові конфлікти й погрожувала йому в особистій розмові. Але дивує той факт, що він не дав цих свідчень на суді над виконавцями злочину, що відбувся ще 2002 року. Тоді Юлія Володимирівна теж перебувала в опозиції і докази її причетності до кілерів, якщо вона мала місце, були б радо сприйняті

Георгію Філіпчуків закидають незаконне укладання угод із міжнародною компанією Astarov Lawyers на надання консультацій щодо переговорів уряду з «Vanco Прикерченська». Екс-чиновник уже відбув за ґратами СІЗО близько трьох місяців. Тепер 62-річному Філіпчуку загрожують ще 33 місяці ув'язнення.

слідством. Попри це, сьогодні Щербань-молодший заявляє, що передав Генпрокуратурі якісь «документи» про причетність Тимошенко до вбивства – про що саме в них ідеться, наразі не відомо.

Кузьмін, щоправда, зазначив, що у разі, коли свідчення Руслана Щербаня не підтвердяться, син загиблого бізнесмена може зіткнутися з «кримінальною відповідальністю за наклеп». Заява більше ніж дивна, адже останньої в Україні давно немає. Проте деякі циніки вважають, що таким чином Щербаню-молодшому дали чіткий натяк на можливі неприємності, якщо він не докладе всіх зусиль до нового звинувачення на адресу Тимошенко, хоч би яким сумнівним воно було...

Не виключено, що список зазуджених опозиціонерів поповниться новими іменами. Той-таки Кузьмін анонсував «пере-

Луценком прохання). Але сам жест показовий.

Зокрема, тому, що відповідна ініціатива виявлена і щодо Юлії Володимирівни. Поширена ЗМІ минулого тижня інформація про переговори, які нібито вів офіційний Київ з офіційним Берліном на тему можливого візиту Тимошенко на лікування до Німеччини, спростувала Генпрокуратура. Проте в Україні екс-прем'єрку згодні лікувати за межами колонії (у неї діагностовано міжdiskову грижу хребта). Для цього навіть терміново переобладнали один із поверхів відомчої лікарні Укрзалізниці в Харкові. Інша річ, що Тимошенко поки що відмовляється від лікування у ній і в листах на волю закликає використати зарезервовані для неї потужності на благо пересічних громадян.

У ситуації з лікуванням Луценка і Тимошенко є дещо сльмне. А саме заяви про те, що ув'язненим надходять (або надходили) наполегливі пропозиції від влади виїхати за кордон. Зокрема, про те, що вони озвучувалися Луценкові, говорив опозиційний нардеп Володимир Ар'єв. Що ж до Юлії Володимирівни, то публічним свідком виступала, зокрема, її донька Євгенія (яка одразу ж заявила, що екс-прем'єрка на такі кроки не піде).

Відтак думка про те, що влада намагається витиснути (вистлати) провідних опозиціонерів за межі країни, як мінімум має право на існування. Міркування помсти (яка, за великим рахунком, уже відбулася) тут можуть збігатися з міркуваннями політичної доцільності, що напередодні виборів дедалі більше вимагає зачистки політичного поля, враховуючи падіння рейтингів влади. Тобто схоже на те, що для влади внутрішньополітичні мотиви такі домінують над зовнішньополітичними, а відтак і проблеми політичних репресій потрібно «вирішувати» всередині країни. Жага помсти й особливо упередження можливого «обміну ролями» таки переважили ризики остаточної ізоляції України. Випробовування межі терпіння Заходу триватиме, а політ'язні за нинішньої влади, схоже, зможуть здобути свободу в найкращому разі лише в обмін на стовідсоткову гарантію відмови від політичної діяльності. ■

СТРАХ УТРАТИТИ ВЛАДУ ПЕРЕВАЖУЄ РИЗИК МІЖНАРОДНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ

вірку» діяльності першого заступника Тимошенко по партії Олександра Турчинова в часи його головування в СБУ після Помаранчевої революції. Проводиться вона нібито за зверненням «ветеранів спецслужб» (пізніше виявилось, що ветеран був один; його прізвище тримають у таємниці). А стосується нібито незаконного виділення Турчиновим квартири тодішньому керівникові прес-служби СБУ. В одному з телеєфірів пан Кузьмін уже спрогнозував, що Турчинова може очікувати доля Луценка.

ПРОЗОРИ НАТЯКИ

Проте паралельно з посиленням тиску влада демонструє «жести доброї волі» щодо Тимошенко і Луценка.

6 квітня останнього доправили із СІЗО до Київської лікарні швидкої допомоги. Інформація про курс його лікування мінімальна, Міністерство охорони здоров'я навіть офіційно заявило, що коментарів на цю тему не буде (причому послалося на нібито написане самим

Валерію Іващенко за нібито неправомірне підписання в грудні 2009-го плану санації Феодосійського судномеханічного заводу прокуратура вимагає шість років в'язниці. Завдяки цьому документу стала можливою приватизація частини заводського комплексу, в якій, за даними кримської преси, був зацікавлений керівник БЮТ в АРК Андрій Сенченко.

Майліс Репс:

«ПАРЕ може припинити співробітництво з Україною, якщо Київ не буде зацікавлений у діалозі»

Спілкувалася
Жанна
Безп'ячук

Днями Україну вкотре відвідали співдоповідачі Моніторингового комітету Парламентської асамблеї Ради Європи. Вони наразі отримали дозвіл зустрітися з Юрієм Луценком і встигли також поспілкуватися з генеральним прокурором. Про свої враження від цих та інших зустрічей, про можливість санкцій проти українських високопосадовців, про негативні тен-

денції, побачені в Києві, та реальні перспективи України в контексті її співробітництва з Радою Європи *Тижню* розповіла Майліс Репс, співдоповідач Моніторингового комітету, депутат естонського парламенту.

У. Т.: Верховна Рада прийняла постанову про виконання останньої резолюції ПАРЕ щодо України. Там не йдеться про декриміналізацію статей 364 та 365 Кримінального кодексу. Як ви оцінюєте цей документ?

– Ми вже бачили різні комісії, створювані в Україні задля виконання зобов'язань, узятих перед Радою Європи. Це позитивний знак, що всі резолюції та рекомендації сприймають серйозно, та водночас нам дуже часто впадає в око відмінність між цим і політичною реальністю. Деякі реформи заморожуються через політичні протиріччя, або ж їм значною мірою бракує фінансування чи розуміння з боку суспільства. Отож ми хотіли б спостерігати чіткі кроки вперед, а не лише постанови та робочі групи.

На можливість декриміналізації статей 364 й 365 Кримінального кодексу реакції були різні. Чимало експертів висло-

влювали занепокоєння, що на волі опиняться багато серйозних злочинців. Юрій Луценко заявив, що він цього не хотів би, попри несправедливість і незаконність свого ув'язнення, бо ж саме в такому разі на волю вийдуть міліціонери, причетні до вбивства Гонгадзе. Екс-міністр наголосив, що він зумів ув'язнити згаданих осіб саме завдяки цим статтям. Юрій Луценко вважає неприйнятним їхнє звільнення. Він та багато інших експертів бачать два шляхи вирішення проблеми. Перший апеляційні та касаційні судові інстанції приймають рішення про перегляд справ або ж Європейський суд з прав людини оголошує ці процеси незаконними, і українські суди відтак повинні змінити свої рішення. Другий шлях: лідерів опозиції міг би амністувати український парламент, враховуючи численні суперечності та несправедливість застосованих процедур.

У. Т.: Ви мали справу з ГПУ, подаючи запит на дозвіл відвідати Юрія Луценка в слідчому ізоляторі. Це взагалі відповідає стандартам ПАРЕ, коли до вирішення таких питань залучають Генпрокуратуру?

– Генеральний прокурор дуже чітко пояснив, що це не в їхній компетенції, але вони спрямують наш запит у відповідні органи. За словами Віктора Пшонки, вони могли тільки посприяти просуванню нашого запиту. Юрій Луценко розповів нам, що цього разу ми дістали позитивну відповідь завдяки тому, що справу тепер розглядають на рівні Апеляційного суду. Зрештою, ми були дуже раді, що здобули доступ до ув'язненого, і очікуємо вже наступної зустрічі в травні – цього разу з Юлією Тимошенко.

У. Т.: Сьогодні одна з вимог ПАРЕ до України – гарантувати екс-очільникові МВС права на справедливий судовий розгляд в апеляційній інстанції. Як ви оцінюватимете, чи й справді він справедливий з огляду на всю негативну передісторію?

– Ми не втручатимемося в зміст справи, бо це в компетенції лише Європейського суду з прав людини. Як вам добре відомо, вона перебуває там на стадії попереднього розгляду. Отже, ми реагуватимемо відповідно до його рішень. Якщо цей суд визнає утримання під вартою несправедливим і незаконним, вимагатимемо, щоб справі Юрія Луценка був гарантований справедливий судовий розгляд. І, вочевидь, щоб його звільнили з-під варті. Ми хотіли б сподіватися, що на рівні Апеляційного суду справу екс-міністра буде переглянуто. Багато експертів, зокрема й Данський Гельсінський комітет, визнали, що його право на справедливий суд не було забезпечене й винесений вердикт виявився неадекватним. Сьогодні ми насамперед опікуємося тим, щоб Юрій Луценко та Юлія Тимошенко могли дістати належну фахову медичну допомогу.

У. Т.: Костянтин Грищенко, міністр закордонних справ України, заявляв раніше, що потрібно розрізнити зобов'язання та рекомендації, коли йдеться про резолюцію Парламентської асамблеї Ради Європи. Забезпечити участь у виборах екс-урядовців та опозиційних політиків, що наразі перебувають у СІЗО чи колонії, – це зобов'язання чи рекомендація ПАРЕ?

– У багатьох країнах відбувалися судові процеси над політиками, зокрема й опозиційними. Проблема не в тім, що в Україні вони опиняються на лаві підсудних, а в тім, що ці процеси не були справедливими й не відповідали нормам Європейського суду з прав людини. Міжнародні експерти діагностували в них багато хиб. Ніхто не може бути над законом, але опозиції слід забезпечити право на неупереджене правосуддя. Ми вимагаємо, щоб інакомислячим політикам був гарантований справедливий су-

11 квітня Верховна Рада проголосувала за постанову щодо виконання резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи, але без зобов'язань звільнити Тимошенко й Луценка. Зокрема, прийнятий текст не містить згадок про необхідність декриміналізації статей Кримінального кодексу, за якими засуджено екс-урядовців. Опозиція заявила, що таке рішення суперечить вимогам самого документа ПАРЕ.

довий розгляд і щоб вони невідкладно дістали потрібну медичну допомогу. І оскільки ми сумніваємося у справедливості Феміди, то намагаємося знайти способи звільнити їх. На думку Луценка, найреальнішим способом це зробити є амністія.

У. Т.: Чи підійшла влада в Україні за останні два-три місяці ближче до тієї критичної точки, коли проти неї можуть бути запроваджені санкції, яких не виключає ПАРЕ?

– Україна досягла певного прогресу, але багато планів та проєктів мають бути ще реалізовані, перш ніж ми робитимемо будь-які позитивні висновки. Чинний Кримінально-процесуальний кодекс був однією з перешкод. І намагання прийняти новий, що враховує поради іноземних експертів, – це помітний крок уперед. Важливим моментом було бажання вести діалог, зокрема дозвіл відвідати Луценка. Зберігається, однак, негативна тенденція.

СПРОБИ ЗМІНЮВАТИ ВИБОРЧЕ ЗАКОНОДАВСТВО НАПЕРЕДОДНІ САМИХ ВИБОРІВ ВИКЛИКАЮТЬ СЕРЬОЗНІ ЗАПИТАННЯ

Це відсутність поступу в усьому, що стосується ув'язнення лідерів опозиції. Ми й надалі бачимо вибіркове правосуддя, брак справедливих судових процедур. Негативними симптомами були ставлення з боку міністра закордонних справ до рекомендацій ПАРЕ та відсутність можливості зустрітися з президентом. Ніхто не зацікавлений у санкціях. До них можна вдатися лише тоді, коли немає жодного діалогу. Цього разу ми побачили певний рух, але чекатимемо й спостерігатимемо. Ми скоро повернемося й подивимося, як виконуються обіцянки.

У. Т.: Усе ж таки що може бути червоною лінією, після проходження якої ПАРЕ поставить на голосування санкції проти українських урядовців?

– Тут найвагомішим чинником є міжнародна репутація.

Така велика держава, як Україна, не повинна бути зацікавлена в негативному зовнішньому іміджі. Сьогодні ув'язнення лідерів опозиції кинуло тінь на будь-які інші починання, ставши головною темою для розмов із представниками вашої країни в Європі та США. Далі: ЄС уважно стежить за тим, як Рада Європи оцінює стан демократії, верховенства права та прав людини в Україні. Отож це впливає на дальшу співпрацю з Євросоюзом, на перспективи реалізації різних програм та виділення фінансової допомоги. І нарешті, якщо немає ніякої зацікавленості в діалозі, ПАРЕ сама може припинити співробітництво з Україною.

У. Т.: Якщо Юлія Тимошенко, Юрій Луценко, Валерій Іващенко залишатимуться за ґратами під час парламентських перегонів, але на місцях останні пройдуть відносно вільно, як такі вибори оцінюватиме ПАРЕ?

– Це дуже рано говорити, якими будуть ці вибори. Ми спостерігаємо різні явища, які можуть їм загрожувати: способи призначення виборчих комісій, складання списків електорату, скасування реєстрації певних кандидатів тощо. І ми будемо дуже ретельно спостерігати, як усе розвиватиметься. Це дуже серйозні питання. Так, Юрій Луценко вважає, що єдиним виходом для нього є ухвалення Верховною Радою закону про амністію, тоді він зможе брати участь у виборах. Ми досі вивчаємо таку можливість за участю всіх сторін. Остання резолюція ПАРЕ закликала віднайти всі законні засоби, щоб забезпечити екс-урядовцям змогу балотуватися до парламенту.

Ми обговорювали з міністром юстиції та представниками Адміністрації президента можливість внесення змін до виборчого законодавства після того, як своє рішення прийме Конституційний Суд. Але нас непокоїть перспектива порушення наявного консенсусу щодо цих питань саме нині. Спроби змінювати законодавство про вибори народних депутатів напередодні самих виборів викликають серйозні запитання. ■

Мова неправди

Автор:
Тарас
Прохасько

Деякий час тому (дивно, знаю точний рік, але він тепер нічого не означає, бо не можемо навіть для себе визначити, давно це чи нещодавно) до Франківська прислали нового генерала міліції (там він завжди один, а після цього вже було кілька нових, які, мабуть, були різними та інакшими, але то не має для пам'яті вирішального значення, бо важливим є те, що вони щоразу змінюються, тобто головною ознакою єдино міліційного генерала в нашій області є те, що людина нова, незважаючи на термін тієї новизни, а коли генерал знову новий, то це означає тільки те, що буде ще новіший і тоді вже неважливо, що він якийсь інший, бо він такий самий, знову, як завжди, новий). І з цим генералом місцеве телебачення мусило зробити перше інтерв'ю (звичай воно ж було останнім). Знімали його в кабінеті, він сидів у парадному бутафорному костюмі (адже мундир – це костюм, а парадний – бутафорний) і говорив як по писаному, просто часав. Промова була такою гарною, що її можна було би друкувати в головній газеті області без редагування.

Після запису він відкрив якусь книжкову шафу, що виявилася дверима до кімнатки відпочинку, і запросив усіх до фляжки дуже доброго напою, подарованого кимось вдячним. Щось балакали, генерал розповів кілька «реальних історій і ситуацій». Врешті підплив оператор, який славився своєю безпосередністю в такому стані, обняв його і сказав: «Слухай, ти, виявляється, не такий дурний, коли говориш не на телевізор».

Досвідченого оператора, який мовчки виконував свою роботу, фіксуєючи десятки гладеньких інтерв'ю, здивувало не те, що генерал по роботі гнав пургу для офіційного каналу, який вважається рейтинговим, а те, що він узагалі може говорити якісь осмислені й відповідальні речі.

Здається, йому дуже поталанило. Адже більшості з нас ніколи не випадає переконатися в тому, що всі ці люди з телевізора можуть говорити якимось по-людськи, хай і погано, але більш-менш відповідально. Саме тому я так ціную записи з кабінету Кучми. Мені байдуже, наскільки вони сфальсифіковані, для мене, на жаль, навіть не йдеться про цінну інформацію, про факти, які обговорюються. Їхня історична велич полягає в тому, що весь цей корпус балачок прояснює, як там говориться, як ті говорять по-справжньому, як вони говорять по-людськи.

Ясність веде до доброго. Лише знаючи, я можу їх зрозуміти і прийняти такими, якими вони є. У такому разі їхній базар відповідальний, бо я відповідно знаю, на що сподіватися. Разом із ясністю

дістаю право реагувати адекватно, що звільняє від злості та ненависті. У дипломатичній практиці це називається меморандумом. Те, що слід мати на увазі. Заява про наміри. Незважаючи на те що меморандуми не набувають ваги офіційних договорів, саме вони мають реальну вагу, бо що ще порушувати, як не договори.

Без перебільшення найбільшим гріхом радянської влади можна вважати не цілковиту зневагу до особистості, не приреченість мільйонів цих особистостей на роль витратного матеріалу і навіть не те, що якісь самозванці взяли на себе функцію вирішувати, що таке доцільність, справедливість і так далі, а брехню, яка намагалася пояснити, що відбувається. Українська держава, хоч як прикро це визнавати, яка є спадкоємницею, органічним продовженням і химерним розвитком радянської системи, основні свої зусилля спрямовує на те, щоби реставрувати і розвивати власне цей механізм неправди.

Радянська влада грішила навіть менше. Бо за бажання в її постулатах можна було розшифрувати найважливіше послання: виховання, формування, творення нової людини. Насправді карт-бланш, цілковита свобода дій і трактувань. Натомість брехня панівної української верстви набагато болочіша. Вона просто розростається до того рівня абсурду, коли все промовлене перестає бути хоч трохи цінним, бо уповає до української ідеї, заперечуючи її. Таким чином, вони ненавидять себе за те, що не можуть дозволити собі бути самими собою. За те, що наразі чомусь ніяк не можна обійтись без цієї

огидної брехні. Що якщо так тупо потрапили у власні тенета, що вже потрібно шукати відповідне місце, щоби мати змогу поговорити по-людськи. Таке враження, що вони змушені жити в гетто і та пурга, яку нам промовляють, – це єдиний доказ їхнього нещасливого існування.

А наше гетто, чийм найбільшим досягненням є вміння жити самотійно, ніяк не наважиться перестати слухати їхню відчайдушну радіоточку з цілодобовим набором фантастичних програм. Хтось керується звичкою, хтось почуттям співзалежності, хтось сподіваннями, що брехня не може бути аж такою тотальною, хтось зловтішається рафінованим абсурдом.

Бажання почути, що нового скажуть брехуни, близьке до ілюзії спроможності контролювати ситуацію. А це руйнує слухачів і підживлює тих, хто бреше.

А це страшенно прикро, що офіційною мовою неправди є українська. Більшої зневаги вона не зазнавала ніколи. ■

**УКРАЇНЬСЬКА ВЛАДА,
ЯКА Є СПАДКОЄМНИЦЕЮ
РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ, СВОЇ
ЗУСИЛЛЯ СПРЯМОВУЄ НА
ТЕ, ЩОБ РОЗВИВАТИ
МЕХАНІЗМ НЕПРАВДИ**

За Україну,
за її збірну

за перемоги
і фінал!

Довірте Вашу безпеку Continental – № 1
в Європі у виробництві шин і комплектуючих
на конвеєр та експерту у гальмуванні
на будь-якій дорозі за будь-яких умов.

Через білінгвізм

В українських реаліях двомовні громадяни згодом переважно переходять у розряд російськомовних

Автор:
Олександр Крамар

Так звані двомовні громадяни становлять в Україні доволі численну групу. Опитування, в яких припущено існування двох рідних мов (наприклад, проведене Центром Разумкова 2007 року), фіксують, що частка людей, не здатних визначитися, українська чи російська є для них такою, становить 21,5% і залишається особливо високою на Півдні (25,5%) та Сході (32,2%) країни. У цих регіонах білінгви кількісно дорівнюють тим, хто вважає рідною українську, а то й переважають над ними.

ПРОМІЖНА ЛАНКА

Дані тривалих соціологічних моніторингових свідчать, що популярні в певних політичних колах ідеї двомовності України не витримують критики. Адже впродовж останніх двох десятиліть у нас відбувався невпинний процес гомогенізації білінгвальних середовищ. У загальнонаціональному масштабі, за даними Інституту соціології НАНУ, частка громадян, які в домашньому спілкуванні послуговуються українською, за період від 1992 до 2011 року зросла від 36,8% до 42,8%; тих, хто користується російською, – від 29% до 38,6%. Це відбулося насамперед за рахунок громадян, які вжили в родині обидві мови, – їхня частка за відповідний час скоротилася від 32% до 17,1%.

На жаль, у вітчизняних реаліях, за відсутності ефективної офіційної мовної політики, категорія двомовних зазвичай є проміжною ланкою на шляху до русифікації. За період від 1992 до 2010 року на користь української мови, що було б логічно в Україн-

ській державі, відповідна гомогенізація спостерігалася лише на Заході, де більш ніж трикратне скорочення частки двомовних (від 19% до 6%) відбулося повністю за рахунок примноження україномовних. Тоді як в інших макрорегіонах триває процес русифікації: в Центрі із 5% колишніх двомовних лише 1% перейшли на українську, а 4% – на російську; на Півдні – із 10% білінгвів 1% став україномовним, а 9% – російськомовним. Як наслідок – частка тих, хто в сімейному спілкуванні використовував лише російську, на Півдні зросла від 43% до 54%, на Сході – від 56% до 64%.

ЗАЛЕЖНІ ВІД ОБСТАВИН

Очевидним джерелом формування білінгвів були саме україномовні громадяни. Із даних опитування, проведеного Центром SOCIS у квітні 2002 року (результати якого корелюють із підсумками організованого до кількох місяців до того Всеукраїнського перепису), чітко видно, що група людей, які використовують у родині обидві мови, виділяється переважно з тих, хто називає рідною українську. Наприклад, у середньому по країні їх було 65%, тоді як

російську такою визнали 34%. Водночас у сім'ї російською спілкувалися ті самі 34%, а українською лише 44%. Решта 21% – обома «залежно від обставин».

Так, у Сумах за наявності 24% мешканців, які вважали рідною російську, вдома нею розмовляли 25%, а із 75% тих, хто назвав такою українську, лише 29% – нею однією, а 46% – обома. В Харкові із 28%, які визна-

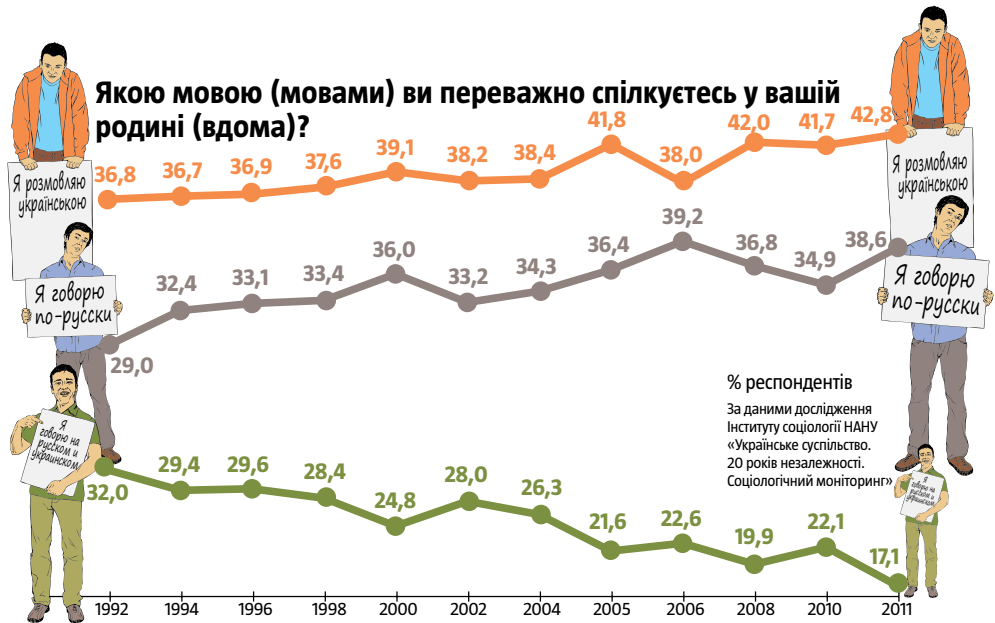

до русифікації

ли українську рідною, спілкувалися саме нею з рідними лише 4%, а двома мовами «залежно від обставин» – 19%. У Херсоні із 59% мешканців, які заявили як про рідну про українську, нею в родині розмовляли тільки 4%, обома – 43%. У сусідньому Миколаєві ці показники становили 60, 10 та 40% відповідно. У Донецьку українську назвали рідною 10% мешканців (за наявності 39% етнічних українців). При цьому виключно нею спілкувалися менш ніж 1%, 87% використовували тільки російську, а 12% – обидві мови «залежно від обставин». За даними Центру Разумкова, у Києві вдома російською 2005 року послуговувалися 39,9%, українською – 18,1%, тоді як тією або тією «залежно від обставин» – 41,2% (приблизно однаково обома мовами – 23,6%, переважно російською – 12,3%, переважно українською – 5,3%). Як свідчить порівняння зі структурою населення столиці за рідною мовою, до останньої групи належать переважно україномовні, що більшою чи меншою мірою зазнали русифікації.

Причому серед молоді та людей середнього віку скорочення відсотку білінгвів із кількаразовою перевагою відбулося на користь російської. Так, за даними Інституту соціології НАН України, якщо від 1992 до 2010 року серед осіб середнього віку частка україномовних зростає від 36% до 39%, то російськомовних – від 29% до 37%, серед молоді – від 33% до 36% та від 34% до 39% відповідно. Тобто поміж населення до 30 років частка виключно російськомовних не просто є вищою, аніж повністю україномовних, а ще й швидше зростає. Визначальний вплив на мовні вподобання молоді справляють

Якою мовою (мовами) ви переважно спілкуєтесь у вашій родині (вдома)?

масова культура та ЗМІ, які значно перевищують дію таких факторів, як мова освіти/державних установ.

МОТИВАЦІЯ НЕВЖИВАННЯ

Дослідження мотивації уникання активного вжитку української, проведені Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України та НІСД у 2006 році, засвідчили наявність чотирьох груп чинників: 1) неба-

до другорядного, відсутність україномовного середовища, потреби спілкуватися українською («всі розуміють російську»).

Така ієрархія факторів уникання вжитку української мови простежується переважно в Центральному регіоні. У студентів Півдня, Сходу та Заходу на першому місці перебуває «психологічна впертість». Російськомовні студенти, особливо регіонів, де їхня мова переважає, виявилися більш безкомпромісними в питанні переходу на українську, коли нею до них звертаються, аніж україномовна молодь, 90,6% котрої готові за нагоди відповідати російською.

За декларованого толерантного ставлення до української мови російськомовні готові агресивніше захищати своє право розмовляти власною, тоді як толерантність україномовних громадян (особливо у Центральному регіоні) супроводжується згодою поступатися своїми позиціями у виборі мови спілкування насамперед із міркувань «непрестижності», «непривабливості» української та «відсутності потреби» говорити нею. ■

РОСІЙСЬКОМОВНІ СТУДЕНТИ БІЛЬШ БЕЗКОМПРОМІСНІ В ПИТАННІ ПЕРЕХОДУ НА ІНШУ МОВУ, АНІЖ УКРАЇНОМОВНА МОЛОДЬ

жання бути «білою вороною», незнання мови та її непрестижність; 2) «психологічна впертість» – ідейні вподобання, небажання поступатися «тискові», страх перед зміною власної особистості; 3) зневажливе ставлення, «непривабливість» української мови; 4) ставлення до спілкування українською мовою як

Бути собою

Мовна стійкість дає людям змогу формувати середовище, а не залежати від нього

Автор:
Анна Каленська

Нас навчали вихованості. «Відповідати тією самою мовою, якою до тебе звертаються, – це ознака ввічливості», – методично повторювали вчителі в школі. Ми виростили дуже гречними й тепер, спілкуючись із російськомовними колегами, друзями і просто перехожими, чемно переходимо на їхню мову. Ніби інакше вони нас не зрозуміють. А українська – це для особливих випадків: у когось – для дому, ще в когось – для офіційних урочистостей. Звичайно, якою мовою де і з ким говорити – особиста справа кожного. Тільки в масштабах країни «лінгвістична» нестійкість бачиться загрозливою: якщо кожен українець виявлятиме свою «ввічливість» до російськомовних, хто ж тоді говоритиме українською? Навіть вихованість має межу.

ВАЖІЛЬ ПЕРЕМИКАННЯ

Оксану Поліщук із Житомира до свідомого вибору української мови підштовхнув молодший братик. Тоді вона навчалась у восьмому класі і з друзями

спілкувалася виключно російською. Рідна – залишалася для батьків та вчителів. «Одного разу почувши, як розмовляю з подругою, брат заявив: «Ми не українці». Я запитала, чому він так думає. І п'ятирічна дитина відповіла: «Бо ти й люди на вулиці говорять російською». Це було, як обухом по голові», – згадує Оксана. Відтоді, щоразу переходячи на «общепонятний», дівчина почувалася зрадницею, тож прийняла рішення цього не робити. Спочатку було важко, однокласники дивувались і висміювали. «Лунали фрази на кшталт «кончай прикальватися, говори нормально». Але мене підтримали батьки й учителі історії та української мови. Щоправда, до закінчення школи так і залишилась «білою вороною». Але мене це вже не хвилювало, мала інші цінності й пріоритети», – розповідає теперішня випускниця української філології.

Киянин Анвар Азізов має узбецько-українське коріння. П'ять років тому наважився почати спілкування виключно українською, навіть із російсько-

УСПІШНІ ЛЮДИ ВІДДАЛИ ПЕРЕВАГУ УКРАЇНСЬКІЙ ПЕРЕД РОСІЙСЬКОЮ ЧИ ДВОМОВНІСТЮ, ОСКІЛЬКИ ВВАЖАЮТЬ, ЩО ЦЕ ПИТАННЯ ГІДНОСТІ Й, ЗРЕШТОЮ, ТАК ЖИТИ НАБАГАТО ПРОСТІШЕ

ВАДИМ КРАСНООКИЙ,
Mad Heads XL

Українці мають нарешті зрозуміти, що мова – це наш стратегічний ресурс, не менш важливий за газ чи нафту. Що за використання іншої мови доводиться платити, хай у побуті це й не одразу помітно. Проте в масштабах нації та країни видно дуже чітко. Тому мати власну мову, власну культуру, інформаційний простір потрібно навіть із наймеркантильніших міркувань. Це не означає, що необхідно тупо відкидати будь-які інші, але, розвиваючи своє, ми багатітимемо і рухатимемося вперед набагато швидше й ефективніше. Говорити рідною мовою означає встановити зв'язок із поколіннями наших пращурів, підживлюватися їхніми знаннями, досвідом, почуттями. Я тривалий час перескакував із російської на українську і перейшов на останню вже в дорослому віці. Спочатку мені було просто цікаво це зробити, ніби випробувати себе. Одразу був готовий до того, що наражатимусь на певне незрозуміння такого вчинку з боку багатьох людей. Впевнений, що чимало українців неодмінно вчинять, як і я, бо не підлаштовуючись жити набагато простіше. Якщо Україна відбудеться як сучасна держава європейського типу, тут майже всі говоритимуть саме українською. Це моя мрія, і для того, щоб вона справдилася, намагаюся жити нею вже сьогодні.

мовними батьками. Планував давно, однак не вистачало духу, знань, та й думка про реакцію оточення не додавала впевненості. Хлопець поїхав у Карпати, де мав змогу потренуватись і набратися сил для міста. Повернувшись, заговорив лише державною в транспорті, крамницях, із людьми на вулиці. Адаптація до мови у нього тривала близько трьох місяців, стільки само до «нового» Анвара звикали рідні та друзі. «Стереотипи й звички ламалися. Треба було постійно контролювати себе, щоб автоматично використовувати українську в будь-якій ситуації», – зазначає юнак. Не обійшлося і без курйозів – його перестали сприймати як жителя столиці. «Чоловік, із яким завели розмову в метро, не вірив, що може бути україномовний киянин із російськомовними батьками та друзями. Йому було невтямки, що можна не залежати від оточення, а формувати його», – каже Анвар.

Публічні люди, відомі всій країні як україномовні, свого часу теж перестрибували від мови до мови. Співачка й письменниця Ірена Карпа часто відвідувала бабусю в Черкасах, хоч і жила з батьками в Яремчому. «Я дуже добре знаю цю ситуацію, коли

вдома говориш українською, а виходиш на вулицю і починаєш «штокать», – каже вона. Так тривало, аж доки тато закликав до серйозної розмови. «Вивів на балкон і сказав: «А ти можеш і на вулиці продовжувати говорити українською. Тебе ж усе одно зрозуміють. Продовжуй бути собою». Мені це прохання тоді здалось дуже дивним», – згадує лідерка гурту Qаgгa. Спершу, дотримуючись поради, вона почувалась некомфортно. Але вже під час наступного приїзду говорила виключно українською. «Це не створювало жодних проблем. Навпаки, батьки моїх подруг почали ставити мене їм за приклад», – каже Ірена.

ПСИХОЛОГІЯ КОНФОРМІЗМУ

Перестрибування з мови на мову – це аж ніяк не ввічливість, вважає соціолінгвістка Лариса Ма-

ОЛЕКСАНДР ПОЛОЖИНСЬКИЙ, «Тартак»

Я маю досвід перебування в цілковито неукраїнському середовищі під час навчання у військовому інтернаті у Львові. Там відбувався офіційний процес русифікації, адже навіть у назві було зазначено, що він «з посиленням вивчення російської мови». Зрозуміло, спілкування та викладання велися російською. І навіть потім, коли пішов звідти, останні півроку навчався хоч і в цивільній, але також російській школі, щоб не треба було звикати наново до українського викладання. Тому досить тривалий час навіть у побуті говорив російською. І процес повернення до рідної мови в мене був досить важким. Але я зробив свій вибір. Українську треба знати, розуміти і поважати в Україні, тому що це один із головних елементів нації – та державотворчих процесів. Власне, якщо ти етнічно українець, дико було би не розмовляти своєю мовою з будь-яких міркувань, адже саме вона є ознакою цього самого українця.

сенко. «У великих містах сформоване російськомовне середовище, воно тисне. Людині здається, якщо говоритимеш українською, тебе сприйматимуть як білу ворону», – вважає пані мовознавець. Її батько – відомий український поет Терень Масенко, автор спогадів про письменників «розстріляного Відродження», тож у сім'ї панувала україномовна атмосфера, але за її межами – середовище зросійщеного Києва. У підлітковому віці Лариса була радше російсько-, аніж україномовною. Усвідомлений вибір прийшов згодом.

Часто той, хто вийшов з україномовної родини, на деякий час утратив «лінгвістичну» стійкість і вже у зрілому віці вирішив повернутись до одномовності, переживає такий перехід значно важче. Додається певне неприйняття середовищем, із яким раніше спілкувався російською. «Більшість прагне злитися з оточенням. Їй не вистачає сміливості вирізнитися якимось чином, ▶

мовою зокрема», – вважає психоаналітик Ганна Бойченко. Окрім того, люди шукають комфорту, і їм властиво лінуватися. Формування нової мовної звички вимагає постійного контролю над власним мовленням.

Від народження до трьох років дитина більшість часу проводить у колі сім'ї – тут задовольняються її основні потреби та інтереси. Окрім слів «домашньої» мови, малюк вбирає властиві їй поняття, акценти й належний стиль мислення. «Якщо українська не є питомою і дитина вивчила її лише у школі, то вона і звикає до неї

ОЛЕКСАНДР ЯРМОЛА, «Гайдамаки»

Українською треба говорити насамперед тому, що ми мешкаємо не десь там, а в Україні. І тому абсолютно логічно й правильно володіти державною мовою. А ще важливіше нею спілкуватися. Насправді головний сенс у тому, щоб більшість людей просто відмовилися від стереотипного використання російської. Це питання гідності.

як до мови навчання або офіційного спілкування, а в побуті все одно користуватиметься російською», – зауважує Бойченко. Людина висловлюватиме глибокі почуття і сприйматиме їх зі слів саме за допомогою мови дитинства. Друга – буде «мовою спілкування зі світом», більш інформативною і розвинутою, але значно менш інтимною.

Як пояснюють психологи, для білінгвів перехід до одномовності – це виконання якогось плану або досягнення певної мети. «Із психологічного погляду, це надзвичайно позитивно впливає на людину, дає їй відчуття успішності й умовно наближає до кінцевого уявлення про власне «Я», – переконана Бойченко.

ВІД СЕБЕ ДО СЕБЕ

Хтось обирає російську, бо вважає, що це обіцяє кращі перспективи розвитку або робить його крутішим в очах оточення. На протигагу таким поглядам, Анвар Азізов тішиться, що перехід на українську дав йому змогу вільно спілкуватися, писати, творити нею. Крім того, хлопець перестав уживати нецензурну лексику. «Став м'якішим, хоча не впевнений, що саме в мові річ. Але українська точно звучить м'якше за російську», – стверджує Анвар. Рішення Азізова було підсилене знанням про те, що його дід за советів відстоював незалежну державу й сильно натерпівся від влади за свої погляди, але не зламався. Перехід хлопець почав з українізації комп'ютерного софту, своєї бібліотеки, у власній музичній творчості також перейшов на українську.

«Коли бачиш жалюгідні приклади мовної мімікрії, це додає впевненості. Логічно в державі, яка називається Україна, говорити українською», – зазначає Ірена Карпа. Вона радить шукати позитивні приклади й орієнтуватися на них: «Для мене такою є Каша Сальцова, яка українською говорить і пише прекрасні тексти. Кожній черговій фіфі, котра заявляє: «Я не розумію українського», – вона відповідає: «Нічого, вивчиш». Та й чоловік Ірени, американець, який своєю українською часто епатує російськомовних, доводить: це можливо й важливо.

ПЕРЕЗАВАНТАЖИТИ КРАЇНУ

Ніхто не скасовував славнозвісного «скільки мов ти знаєш, стільки разів ти людина». Проте, як наголошує Лариса Масенко, потрібно чітко розрізняти білінгвізм офіційний та індивідуальний. «У національній країні двомовність на державному рівні – це завжди небезпечна ситуація через загрозу її розколу на відповідному ґрунті. Більшість європейських держав формувалися на базі однієї мови, створеної на її основі культури та усвідомлення населенням спільної історичної пам'яті», – пояснює соціолінгвістка.

Ці три компоненти обов'язково мають бути присутні, щоб утвердилася сильна національна держава. Оскільки ми отримали русифіковану країну, необхідна мовна політика, яка насамперед захищала б державну мову і сприяла її поширенню. «Основне завдання – через освіту виховати нові покоління, відійти від двомовності і,

зрештою, через одне-два покоління нормалізувати ситуацію», – вважає науковець.

Позбавляючись постколоніального баласту, нації робили стрибок в економічному й суспільно-культурному розвитку. Таким прикладом може бути Чехія, значна кількість населення якої на початку минулого століття була німецькомовною, але вже за півстоліття держава змогла подолати цю проблему. У Фінляндії тривалий час у великих містах розмовляли шведською.

Для нашої держави важлива критична маса україномовних людей, яким притаманна «лінгвістична» стійкість. «Тоді зберігається мова», – резюмує Масенко. Крім того, це захищає її від розмивання норм і перетворення на суржик. Постійне перемикання з однієї мови на другу й навпаки ламає нормальний «код» переходу й робить із них обох мішанину.

**ОЛЕКСАНДРА «КАША САЛЬЦОВА» КОЛЬЦОВА,
«Крихітка»**

Не треба робити подвигу зі знання рідної мови – це за визначенням має бути так. І будь-які дискусії на зазначену тему просто недоречні. Живеш в Україні, де є українська, то й спілкуйся нею. Проблема полягає в тому, що наразі в інформаційному просторі ставка робиться на культуру, скажімо так, більш тривало розвинену в часі та промотовану. Тобто йдуть найпростішим шляхом. Тому мало хто може так само швидко назвати п'ять-шість знакових українських творів порівняно з російськими чи світовими. Отже, треба піарити українськомовне надбання серед самих українців, бо власне з мовою все гаразд, її знають майже всі, хто тут мешкає. Мовна проблема – це питання поганої освіченості, спекуляція на людях з не надто високим рівнем свідомості. Ті, хто обстоює в Україні й без того панівну російську, захищають тільки своє особисте невігластво. Їхня агресія цілком природна: люди виправдовують передусім своє небажання вчитися. Як етнічна росіянка прекрасно почувуюся в Україні саме тому, що говорю українською і таким чином долучаюся до місцевого культурного коду.

«Мова – це страшена зброя. Тим, що говориш українською, ти вже чиниш протест владі хамів», – вважає Ірена Карпа. На її думку, поки наші співвітчизники потроху переходитимуть на українську, потрібно творити нові міфи. «Моя подруга багато подорожує. Усі дивуються, що «девушка із Києва» говорить українською. А вона їм пояснює: «Знаєте, всі корінні кияни розмовляють українською, а якщо хтось говорить російською, то по ньому одразу видно, що він «понаїхав», – розповідає письменниця. Бути кращим – це завжди бути іншим. І це завжди важче – зробити щось, чого оточення може не зрозуміти. Потрібно просто вирішити для себе, чого ти прагнеш: бути таким, як більшість, чи бути собою. ■

**СЕРГІЙ
«ФОМА» ФОМЕНКО,
«Мандри»**

Українською говорити просто приємно, це не якась там «абязаловка», то не має бути в режимі «потрібно – і ніяких цвяхів». Я до 23 років українською взагалі майже не розмовляв, а потім зрозумів: ось це моя мова. Цікаво, що деякі знайомі зі старого життя досі кажуть: «Сьогоднішній Фома несправжній, а отой, давній, справжній, бо і говорив, і писав пісні російською». Багато людей спочатку, коли я тільки перейшов на українську, «стібалися» з мене, адже я ще не вмів розмовляти гарною, літературною мовою, не знав купи слів та словосполучень. Хоча й мав у школі п'ятірку з української мови та літератури. Але крок за кроком досяг мети. Це зовсім не складно.

Спитай мене як

Автор:
Інна
Завгородня

У моїй біографії є один нічим не примітний пункт: на другому курсі університету я писала курсову роботу «Мовна проблема на сторінках літературних видань». Досліджувала її через те, що це була моя проблема.

Я народилася і виросла в смт на Дніпропетровщині. Потім переїхала до російськомовного обласного центру і дізналася, що моя рідна мова, якою говорили батьки, бабуся, вчителі, однокласники і я, виявляється, «якась не така». І взагалі її немає – це суржик.

Ми з подругами-студентками розпізнали одна одну не одразу. Почувши на парі «Передайте, пожалуйста, зошит», Танька з Миколаївської області здогадалася, що Танька з Дніпропетровської говорить тією самою мовою. Або принаймні думає. Потім ми сиділи вчотирьох у гуртязі, й дівчата казали: «Та ладно, Інка, не прикидайся. Досить ламати язика, говори, як є. Не «гаварят», а «балакають». А я не могла перемкнутися. І не могла отямитися, ніби мене викрито у брехні.

На третьому курсі я вперше потрапила до Львова. Там зустріла мовно щасливих людей, для яких цієї проблеми не існувало. Тобто вона була для них набагато меншою, проблемою з телевізора, а в житті своєму вони її благополучно й однозначно вирішили, так мені тоді здавалося. Мене і всі мої мовні негаразди там навряд чи повністю розуміли. Я страшенно заздрила людям, які навіть не знали, як їм пощастило – народитися там, де вони народилися.

У Дніпропетровську в мене були проблеми з російською, яку я вивчала у школі тільки до дев'ятого класу. Мені не вдавалося говорити нею так само швидко, як моїм друзям, – починала затинатися. Це було психологічно важко – перемикається з мови на мову, та ще й вивчати іноземні. Затинаючись російською, поступово змиралася, що ніколи не буду телевізійним журналістом, не працюватиму на радіо. Що просто спілкуватися з людьми мені буде, мабуть, проблематично, бо повноцінним носієм цієї мови не стану. І все че-

рез те, так я тоді думала, що в мене інша будова мовленнєвого апарату – українська.

Далі сталося так, що я поїхала навчатися до Москви. За плечима в мене вже були три роки російськомовного Дніпра, університетський курс російської, екзамен із літературного редагування, завчені орфоепічні норми. Я вже не плутала «цЕпочку» з «цепОчкою», знала як рідне слово «щавЕль», любила «тОрти» і лускала лінійкою по лобі всіх, хто казав «укрАинский». У Москві досить легко перейшла на «російську російську», ходила на додаткові заняття до фахівця з акторської майстерності, успішно склала іспит зі стилістики, довчила все, чого не встигла вивчити у Дніпропетровську. Мене хвалили – я розмовляла зовсім без акценту, жодного тобі «південного говору» в моїй російській не вчувалося. Було і ще щось, про що мої нові друзі не здогадувалися: я перестала затинатися. Російською не говорила, а виспівувала наче соловейко. Щоправда, коли поверталася до Дніпра, де всі навколо говорили «українською російською», ніяк не могла перелаштуватися і, на-

приклад, почати знову уживати фрикативне «г». Навіть певний час уникала повернень до цього міста, бо не могла спілкуватися українською з людьми, з якими познайомилася, коли була російськомов-

**ЦЕ БУЛО ПСИХОЛОГІЧНО
ВАЖКО – ПЕРЕМИКАТИСЯ
З МОВИ НА МОВУ, ТА ЩЕ Й
ВИВЧАТИ ІНОЗЕМНІ**

ною.

Коли вирішила повертатися до України, це вже не міг бути Дніпропетровськ. Нехай то буде інше місто, думала я, у якому мене ніхто не знає, де можу почати інше мовне життя і говорити українською, як завжди мріяла. Згодом так воно і сталося.

І далі вивчаю і рідну, й іноземні, мені це подобається. Отака в мене доволі складна, подекуди болісна, а водночас звичайна для України мовна біографія.

Знайомий якийсь жартовував: нормальні люди після другого пива починають пригадувати, хто коли вперше займався сексом, а ми – хто коли перейшов на українську. Говориться таке пошепки і таємно: «У 18». ■

тільки
футбол?

залежить

від **Точки
зору**

24
телеканал новин
ВСЕ ВКЛЮЧЕНО

24tv.ua

ВСІ ТОЧКИ ЗОРУ

Коли відбира

Чимало українців успішно відстоюють свої мовні права, лише оперуючи знанням законодавства

Автор:
Валерія Бурлакова

Відповідно до закону мова, якою користуються працівники державних установ, магазинів, кав'ярень тощо, має бути державна або прийнятна для сторін (див. **Експертиза**). «Тобто за умовчанням – українська. А вже потім, якщо клієнт раптом вважає, що до нього слід звертатися іншою, – і це прийнятно, скажімо, для офіціантів, – об'єднання можна здійснювати іноземною мовою», – пояснює юрист руху «Не будь байдужим!» Юрій Фаргушний. За його словами, щоб відстояти свої мовні права, іноді досить лише попросити «порушника» перейти на українську.

У ЧЕРЗІ ПО КАВУ

Із п'ятьох київських мільйонерів, до яких **Тиждень** звернувся українською із проханням показати дорогу, тією самою мовою відповіли двоє. Не дуже розчарували й продавці у випадково обраних крамницях. А от заклади харчування з меню російською мовою в столиці трапляються на кожному кроці. Наприклад, кафе «Парасоль» на вулиці Пестеля. Щоправда, офіціантка закладу легко перейшла на державну. На прохання принести меню українською з вибаченням пояснила, що його немає, і запропонувала свої послуги в якості перекладачки.

ЮТЬ **МОВУ**

У закладах громадського харчування – **1,75%**

У державних установах – **19,3%**

У волонтерів руху «Не будь байдужим!» таких історій безліч. Останні два роки він успішно реалізує проект із моніторингу кафе-барів-ресторанів на предмет дотримання мовного законодавства. Нещодавно одна з волонтерок, студентка Ганна, повторно відвідала ресторацію «Тургенеф» – раніше НББ там зафіксувало порушення мовних прав, на що вказало у Книзі скарг та пропозицій. Як з'ясувалося, адміністрація претензії проігнорувала: меню в закладі й досі російською; державною – обіцяють запровадити після Євро-2012, мовляв, на чемпіонат приїде чимало іноземців, які її «не розуміють». Розмовляти нею в закладі також не навчилися.

А ось у бістро «Печена картопля» – меню українською, нею ж таки й зустрічають клієнтів. Водночас рахунки «виписують» дивною сумішню мов. Зате в них зазначено ім'я та прізвище того, хто вас «обслуговував»: раптом що, знаєш на кого скажитись. Адже якщо українською вам не відповідають, а прохання не діють, є й інші методи впливу.

«Можна просто поспілкуватись із власником кафе, – продовжує Фартушний. – Близько 60% закладів змінюють ситуацію повністю або частково після відвідин нашого волонтера або запису в Книзі скарг. Є, зрештою, захист прав споживачів. І буде реакція з боку відповідних органів». А ще є суд...

За даними моніторингу НББ, 2010 року в 72% «точок» ресторанного господарства, що були охоплені дослідженням (тобто із понад 200), волонтери зафіксували порушення мовного законодавства, 2011-го – в 64%. Тобто ситуація поліпшилась на 8%.

ШТРАФАМИ ПО ЧИНОВНИКАХ

Україномовні громадяни доволі часто стикаються з «лінгвістичною» дискримінацією. Чимало з них самостійно відстоюють свої права. Літній чоловік із Миколаєва Анатолій Ільченко виграв уже не одну справу в місцевих чиновників, які відмовлялися спілкуватись із ним державною мовою. Вони сплатили чималі штрафи. Хоча іноді суди

виносили рішення й на їхню користь, спираючись на абсурдні аргументи, як-от «російська мова має «особливий статус» або «не належить до інших мов». «На День визволення міста міськрада проводила масовий захід. І все там було російською. Подав позов – попросив утриматись від виступів іноземними мовами без перекладу, аби я зміг чути, що кажуть посадові особи, – розповідає чоловік. – Суддя Спінчевська відмовила мені в позові, оскільки «немає в законодавстві прямої заборони на використання інших мов». І не потрібна така заборона! Адже українська – мова роботи органів державної влади та самоврядування».

Каже, що в Миколаєві відстоювати права досить складно: «Українці забули, що вони українці. Ми себе не поважаємо – хто ж нас іще поважатиме?» Тим, хто стикається з мовною дискримінацією, радить писати «хоча б скаргу прокурору».

Вимогу їхати «в своїй україноязычний Львов» та образливі висловлювання нещодавно дістала одеська журналістка Віра Грузова від земляка, блогера Всеволода Непогодіна. Однак дівчина вважає, що бути україномовною в Чорноморській Пальмірі, де навіть керівництво міста говорить лише російською, – неважко. Проблема, на Вірину думку, лише в тому, що там «не завжди трапляються толерантні до мови люди».

«До мене досить часто звертаються громадяни, обурені тим, що в міськраді з ними спілкуються виключно російською, – розповідає одеський правозахисник Олександр Славський, – або ж тим, що держслужбовці погано реагують на державну мову й дозволяють собі погано про неї висловлюватись».

«Часто викладають російською з ремаркою: «Якщо зайде завкафедри – продовжимо українською», – розповідає студентка філологічного факультету Одеського національного університету імені Іллі Мечникова Ганна. – Тобто розуміють, що повинні читати лекції державною, але не роблять цього.

У банках – **1,47%**

Їхня мова інколи смішно звучить – ми навіть слова підказуємо. А іноді й самі питають: «Ну, как это слово?..» Зокрема, як розповіла дівчина, принципово викладають російською свої предмети Галина Яроцька й Тетяна Пономаренко.

«До ректорату навчального закладу треба звертатись письмово й викладати прохання проводити заняття українсь-

кою, – радить адвокат Антоніна Крушинська. – Якщо реакції не буде, необхідно направити звернення до управління Міністерства освіти. Мовляв, на факультеті має місце викладання російською мовою, просимо вжити заходів, вплинути на керівників вишу. Бо ж воно є протиправним, суперечить 10-й статті Конституції». Людмила Клочко з Харківської правоза-

«НАЦІЇ ВМИРАЮТЬ НЕ ВІД ІНФАРКТУ. СПОЧАТКУ ЇМ ВІДБИРАЄ МОВУ».

ЛІНА КОСТЕНКО

ЕКСПЕРТИЗА

Як захистити мовні права

Найявного в Україні законодавства достатньо для того, щоб пересічний українець зміг за потреби захистити свої мовні права. КСУ в рішенні від 14 грудня 1999 року вказав, що українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території країни при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, ді-

ловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом. Сфера обслуговування належить до публічної. Діяльність у ній регулюється Законом України «Про захист прав споживачів», Законом «Про мови в Українській РСР» та іншими нормативними актами. Стаття 17 Закону «Про мови в Українській РСР» встановлює, що в Україні в усіх сферах обслуговування громадян вживається українська або інша мова, прийнята для сторін.

Тобто згідно із законом, приміром, персонал закладів сфери обслуговування зобов'язаний використовувати українську. Під час зустрічі клієнтів обслуговувати їх (вітатися, пропонувати страви, надавати меню тощо) українською. І лише на вимогу чи прохання останніх вживати іноземну. Але навіть у цьому випадку працівники згаданих закладів не зобов'язані переходити на іноземну. Вони мають право це робити і можуть вживати її лише у випадку прийнятності для них цієї мови.

Крім того, за Законом «Про захист прав споживачів» клієнти під час придбання, замовлення або використання продукції, яка реалізується на території України, для задоволення своїх особистих потреб мають право на її належну якість. Послуги належної якості – це такі, що відповідають вимогам нормативних актів. Обслуговування з порушенням вимог чинного законодавства не може бути якісним. Відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів» останній має право на отримання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію, що забезпечує можливість її свідомого і компетентного вибору. Така інформація повинна бути надана споживачеві до придбання ним товару чи замовлення послуги. Робити це потрібно згідно із законодавством про мови, тобто українською. Таким чином, законодавчо закріплено, що в закладі ресторанного господарства громадянина мають зустріти українською, обслуговувати українською, меню подати українською, розрахункові документи також повинні бути оформлені українською мовою.

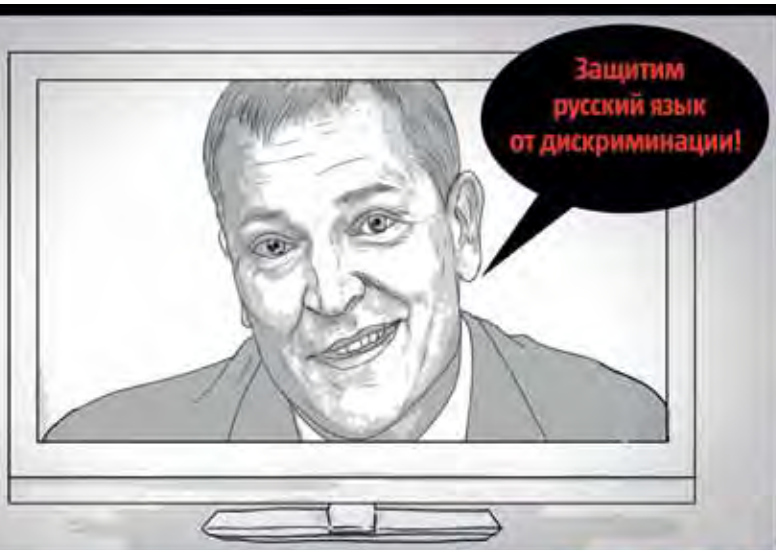
У разі ж недотримання перерахованих вище вимог до обслуговування можна зробити відповідний запис у Книзі відгуків та пропозицій з вимогою усунення порушень. Керівництво закладу зобов'язане розібратися по суті питання та вжити необхідних заходів для усунення недоліків і порушень. Якщо ж цього не відбувається, у пригоді стане Управління у справах захисту прав споживачів. Подібна правова аргументація в частині застосування української мови та алгоритм дій у випадку порушення прав використовується і в інших сферах суспільного життя.

Юрій Фартушний,
юрист громадського руху
«Не Будь Байдушим!»

хисної групи впевнена, що в такому випадку слід писати заяву до прокуратури.

Історії про те, як людей через їхню україномовність не беруть на роботу, рідко набувають резонансу. Гучними стали хіба що випадки Олени Воронової, Юлії Скороди й Діни Антощенко. Однак таких випадків чимало. «Співробітниця відділу кадрів однієї фірми розмовляла зі мною виключно російською. І пояснила, що лише нею потрібно спілкуватися у їхній компанії, адже боси – в Москві, – розповідає киянка Ольга. – Я запитала, чи

через те, що ви розмовляєте українською – цілком реально йти до суду. «Така справа можлива у межах цивільного провадження, – пояснює Людмила Клочко. – Але маю зауважити, що кожна людина, яка подає позов, має надати й докази. Потрібно зробити аудіо- чи відеозапис того, як вам відмовляють саме через мову спілкування. Або знайдіть свідків, готових з'явитися на засідання». Швидше за все, роботодавцю доведеться не тільки переглянути свою позицію, а й сплатити вам фінансове відшкодування.

Української не дискримінують – 7,35%

Загалом голосів: 1088

*Опитування не є соціологічним дослідженням

в київському відділенні присутній хтось ізвідтіля. Виявилось, ні. Тоді я підкреслила, що з керівництвом із Москви спілкуватимусь їхньою мовою, з англійськими замовниками – англійською, а в київському офісі з українцями розмовлятиму українською». На роботу дівчину не взяли.

Якщо у вас виникли проблеми із працевлаштуванням

Утім, «лінгвістична» проблема в корпоративному секторі насправді має локальний характер. У багатьох рекрутингових агентствах зазначають, що більшість працевлаштувань толерують українську мову. І водночас ті ж таки фахівці фіксують тенденцію збільшення кількості вакансій, щодо яких указано: «Вітається вільне володіння українською». ■

Чому владі заважає український дубляж

Автор:
Лариса
Масенко

6 квітня було вчинено брутальний напад податкової міліції на одну з найкращих українських студій дубляжу «Ле Дое», яка займає близько 60% ринку дублювання фільмів українською мовою. Всю апаратуру звукозапису було по-дикунському знищено: податківці потрощили техніку, вирвали з комп'ютерів обладнання, забрали диски.

У мене немає сумніву в тому, що причиною візиту, який більше скидався на операцію зі знешкодження небезпечних злочинців, була аж ніяк не версія несплати податків. Головним його завданням є знищення україномовного дубляжу стрічок. Ґрунт для цього підготувала прийнята 1 лютого Постановою Кабміну № 168 «Про внесення змін до Положення про державне посвідчення на право розповсюдження та демонстрування фільмів». Документ дає дозвіл не лише на дублювання чи озвучення стрічок російською мовою в Україні, як це робилося досі, а й відкриває шлях до завезення дубльованих у Росії. Але погром, вчинений у студії, треба розглядати не лише як лобювання інтересів дистриб'юторів сусідньої держави. Він вписується в загальний контекст нинішнього наступу на все українське.

Здавалося б, чим нашим можновладцям заважають україномовні «Пірати Карибського моря» або ж «Тачки». Фільми це іноземні, до вітчизняних реалій стосунку не мають, навіть такому невтомному борцеві з українським буржуазним націоналізмом, як Вадим Колесніченко, жодних підстав для подібних звинувачень не дають. Але зрозуміло, що завинили не «Пірати Карибського моря», а той факт, що вони промовляють до глядача українською і завдяки якісному перекладу збирають у нашій країні більшу аудиторію, ніж їхня російськомовна версія.

Небезпека, яку становить для нинішньої влади україномовний переклад зарубіжної кіно- й телепродукції, полягає в тому, що звучання з екранів живої розмовної української в поєднанні з яскравими й розмаїтими візуальними образами значною мірою компенсує відсутність у великих містах україномовних середовищ. Можна стверджувати, що такі фільми й серіали, як, наприклад, культовий «Альф», зробили значно більше для українізації молоді, ніж дидактичні повчання й патріотичні заклики любити солов'їну. А зміни у ставленні до рідної мови як до повноцінної, здатної цілком природно побутовати не лише в селі, а й у міському соціокультурному просторі, пробуджує в мешканців зросійщених мегапо-

лісів й інтерес до нашої культури, сприяє поверненню їх до українського світу.

Саме таке зростання груп національно свідомих громадян із почуттям гідності й поваги до історії та культури своєї країни, що особливо інтенсивно відбувалося під час Помаранчевої революції, здатне зупинити запущені в радянський період розкладові інерційні процеси денационалізації, які досі тривають в Україні.

Ще Потебня писав про те, що масова денационалізація, розриваючи зв'язок між поколіннями й перериваючи спадкоємну тяглість національного буття, призводить до дезорганізації суспільства, аморальності й спідлення.

Нинішня українська влада походить саме з такої винародовленої, відчуженої від української, та й будь-якої іншої, культури. Щоб утвердитися надовго, вона потребує подібного денационалізованого електорату, що легко піддається маніпуляціям. Цим пояснюються її ненависть до Помаранчевої революції і страх перед зростанням свідомої частини громадян, які хочуть жити у вільній країні й контролювати керівництво, яке обирають.

Соціологічні дослідження засвідчують, що чисельність противників самостійності України лишається стабільною, натомість в останні роки значно збільшилася група байдужих. За результатами опитування, проведеного Інститутом соціології у квітні 2011 року, на запитання, як проголосували б респон-

денти, якби референдум про незалежність України відбувся в цей час, 46,6% опитуваних були б «за», 27,8% – «проти», 11,5% відповіли, що їм байдуже, і 12,5% вагалися з відповіддю. Останні дві групи становлять сумарно 24%. Оскільки вибори вигрвають ті, за кого проголосують

більшість, Партії регіонів дуже важливо для перемоги збільшити частку електорату, байдужого до незалежності України. Цим і пояснюється той безоглядний брутальний наступ на все українське, який нині провадять біло-сині.

Російському націоналістові Петру Столипіну, якого так шанує прем'єр-міністр Микола Азаров, належить цікавий вислів: «Народ, який не має національної свідомості, – це просто гній, на якому зростають інші народи». Український олігархат конче потребує саме такої електоральної біомаси, бо лише тоді він зможе і далі безкарно грабувати країну. На пришвидшення процесів винародовлення населення нині працює майже вся потужна система засобів масової інформації. Наскільки успішно вони виконають своє завдання, невдовзі покажуть вибори. ■

**ДУБЛЬОВАНІ УКРАЇНСЬКОЮ
ФІЛЬМИ Й СЕРІАЛИ
ЗРОБИЛИ ЗНАЧНО БІЛЬШЕ
ДЛЯ УКРАЇНІЗАЦІЇ МОЛОДІ,
НІЖ ПАТРІОТИЧНІ ЗАКЛИКИ
ЛЮБИТИ СОЛОВ'ІНУ**

5

представляє

22:00
щосуботи

В кабінетах

...майже інтимні розмови

авторський проект Лариси Губіної

Бюджет як мірило бюрократичної нахабності

Автор:
Володимир
Лановий,
президент
Центру
ринкових
реформ

Щороку Мінфін дає відповіді на чимало запитань. Головне з них: як витягти більше грошей з економіки? Аргументація чиновників: це потрібно для задоволення соціальних потреб. Друге за важливістю питання максимізації витрат на державні закупівлі, мовляв, бюджет не можна «проїдати», а треба використовувати для розвитку економіки. Третє для бюрократів: збільшення видатків на утримання самих себе. Цей процес зазвичай не афішують: гроші виділяють завуальовано у непрофільних статтях, різними каналами, їх для задоволення апетитів не вистачає, тож деякі відомства сходяться в запеклій сутичці... Для них отримання більших сум – це зростання їхнього суб'єктивного впливу на суспільство, встановлення залежності колективів від їхніх рішень, по-

силення влади. Саме тоді й з'являються можливості маніпулювати, зокрема, податковими вимогами в той чи інший бік (докладніше **див. Тиждень, №14/2012**). Для клерків не існує меж, вони не вважають когось рівними собі, але такі їхні пріоритети шкідливі для економіки.

Питання **максимізації бюджетних вилучень із реального сектору** – це перше надзавдання, що не має національних ознак і кордонів. Згадаймо досвід Швеції, Франції, Італії, Німеччини та інших європейських держав, які в 1970–1980 роках переживали часи захоплення соціалістичними ідеями і збільшували фінансовий вплив чиновництва. Тоді їхні держбюджети сягали понад 50% ВВП. Наслідками цього були гальмування розвитку, небачене безробіття, знецінення національних

валют. У Швеції, яку нерідко пропонують як приклад ідеальної моделі соціалізму, чотири роки поспіль, починаючи з 1990-го, зменшувалися обсяги ВВП, дефіцит бюджету сягав 13–14% валового продукту, а безробіття вибухнуло з 1,5% до 13%. Відмова від патерналізму сталася практично у всій Західній Європі й була рішучою. Хоча бюджетні моделі європейських держав і досі залишаються більш соціалізованими, ніж аналоги в Південно-Східній Азії чи Північній Америці.

Українська влада вилучає гроші з реальної економіки: у 2010–2012-му темпи зростання доходів держбюджету суттєво випереджали темпи збільшення обсягів вітчизняного ВВП (**див. «Неадекватна динаміка»**). Способи максимізації надходжень до скарбниці відомі: податкові й неподаткові побори;

неповернення ПДВ експортерам; внутрішні та зовнішні державні запозичення (коштом яких фінансують зухвалі дефіцити державних кошторисів); продаж, оренда або прибуткове володіння держактивами (підприємствами, нерухомістю, акціями, валютними цінностями тощо).

Про податкові митарства ми вже говорили (див. **Тиждень, №14/2012**), однак використання цього інструменту замало нинішнім керівництвом. Вони продовжили **політику надзвичайних запозичень і довели до непомірних розмірів короткострокових державні зобов'язання**, потрапивши у так звану боргову пастку. У 2009–2010-му дефіцит бюджету сягав близько 1/3 видатків, а загальні суми кредитів, отриманих урядом чи за його участю, становили відповідно 100 млрд грн і 140 млрд грн. Дефіцит бюджету України щодо ВВП дорівнював у ці роки близько 9–10%. Приблизно таким самим його рівнем відзначалися в цей час й бюджети США і Франції. Проте Україна не США і не Франція, які отримували позики на 15–30 років під 2–3% річних, натомість наша держава – на вкрай стислі терміни під захмарні відсотки в іноземній валюті. Приклад «старших братів» надихнув на такі антикризові кроки й інших нині безнадійних боржників: Грецію, Португалію, Ірландію, які збільшили фінансування бюджетних дефіцитів до 11–14%. Наслідки відомі.

Але українські державні винахідники (окрім отримання кредитів) розробили витончений спосіб вилучення ресурсів на бюрократичні потреби. 2008-го, під час кризи, за ініціативою тодішнього президента **було ухвалено закон про створення стабілізаційного фонду**, до якого дозволено залучати кошти шляхом випуску та продажу держоблігацій. Такі грошові засоби уряд використовує поза бюджетом і поза рішеннями парламенту. Для операцій знадобилися банки, націоналізовані після банкрутства в роки кризи. Вони надають отримані від продажу облігацій фінансові ресурси в кредит підприємствам для будівельних проектів влади або перекривають борги державних

корпорацій. За природою стабілізаційний фонд нічим не відрізняється від дефіциту бюджету, а безконтрольність використання держпозик є черговим чиновницьким вивертом, що дав змогу ще й знизити у звітності реальний рівень перевищення видатків держскарбниці над доходами. Фактично дії з коштами цього фонду суперечать Конституції, але правове неподобство й економічне нахабство тривають.

Жити в борг – погано закінчити. А платити такі відсотки – це просто бути приреченим на банкрутство, що вже розпочалося з 2011 року. 2012-го процес сягне свого піка. Ще один негативний наслідок – більшу частину позик було отримано від вітчизняних банків. А отже, якби не уряд, кредити надійшли б суб'єктам реальної економіки для розвитку виробництва. До того ж вільне кредитування підприємств є процесом

до небачених в останнє десятиріччя значень – 35–40%. Дефіцит позик зупинив міжгалузевий перерозподіл капіталів, законсервував стару структуру економіки, а надвисокі ставки «з'їли» власні прибутки компанії.

Інший бік держзапозичень – іноземні кредити – теж гіпертрофовані. У 2009–2010 роках їхні обсяги підскочили до \$5 млрд і \$6,2 млрд. За їхньою допомогою було штучно виправлено дисбаланс між валютними надходженнями і видатками країни, створено ілюзію профіциту платіжного балансу. 2010-го і в першій половині 2011-го НБУ рапортував про зростання валютних резервів. Але надмірний попит влади на міжнародні позики спричинив стрибок відсотків за суверенними єврооблігаціями (до 11–12%) і витіснив із поля міжнародних запозичень приватних суб'єктів вітчизняної економіки.

2012-го настав час повертати накопичені борги й обсяги надлишкового (дефіцитного) бюджетного фінансування мають суттєво зменшитися. Цього року на погашення раніше отриманих державою кредитів і сплату відсотків має бути спрямовано майже 100 млрд грн (2011-го витратили близько 90 млрд грн). Щоби профінансувати повернення та обслуговування загального державного боргу, уряд сподівається отримати нові позики на потрібну суму. Дефіцит бюджету планується на рівні 45 млрд грн. Отже, загальна потреба в додаткових надходженнях – приблизно 140 млрд грн. Становище вельми скрутне: джерел запозичення бракує, кредитні рейтинги падають, борг зростає за рахунок накручування відсотків. Україна фактично перетнула критичний рівень, після чого нові кредити не можна отримати в обсягах, достатніх для погашення та обслуговування старих. Для пошуку коштів влада йде на скорочення фінансування поточних традиційних потреб і, як завжди, передусім переглядає соціальні зобов'язання. Видається це як героїзм владолубців у скрутні часи, ніби брак засобів породжений об'єктивними причинами... Якими можуть бути наслідки? Триватимуть «викручування»

ПОНАД 40% СУСПІЛЬНИХ НАКОПИЧЕНЬ ВИКИДАЄТЬСЯ НА ВІТЕР

У 2009–2010-му дефіцит бюджету сягав близько 1/3 видатків, а загальні суми кредитів, отриманих урядом чи за його участю, становили відповідно

100
млрд грн і
140
млрд грн

відбору фінансуваннями найефективніших галузей, проектів. Завдяки цьому здійснюються структурні зміни в розподілі капіталу, а відтак вдосконалення національного господарства. Отже, ці процеси відкладені на невизначений час.

Спрямування на потреби влади лівової частки банківських ресурсів мало й інші негативні наслідки. Під її тиском і за відсутності альтернатив для розміщення ліквідності фінансові установи були змушені не виправданно знизити відсотки за позиками: 6–7% річних у гривні не давали їм змоги покривати реальну вартість ресурсів. Нагадаємо, що тоді облікова ставка НБУ коливалася від 8% до 9,5%, а гривневі депозити коштували не менше ніж 10–11%. Давати дешеві кредити вдалося примусити лише державні банки, яким регулятор виділяв емісійні гривні. Наслідок такої політики – критичний стан банківської системи: брак платіжних засобів підкинув відсоткові ставки з 2–4%, якими вони були ще два роки тому, до 20–30%. А на ринку кредитування корпоративного сектору Кабмін розхитав гойдалку відсоткових ставок

рук» господарствам і фінустановам фіскальними органами, знекровлення банківсько-кредитного ринку через непомірні запозичення уряду. Не виключене й надлишково-емісійне наповнення грошового обігу (на яке може піти НБУ в умовах невиконання бюджету) з відповідними інфляційними процесами.

Ще одним украй шкідливим для країни способом максимізації надходжень до бюджету є **свавільне використання прибутків державних підприємств і доходів від приватизації останніх**. Владі закортіло бюджетним коштом збудувати стадіони, готелі, аеропорти, дороги. Відповідних доходів скарбниці не акумулює, і джерелом капіталовкладень мали б бути приватні фонди. Але для нинішнього керівництва це не проблема. Воно, ніби приватні власники держустанов, розпорядилося відібрати в них прибутки і спрямувати на цілі, потрібні владному клану. Те, що такі дії підривають фінансовий стан і розвалюють компанії (й контрагентів), нікого не хвилює. Особливо характерна ця ситуація для ДП «Укртрансгаз», що експлуатує магістральну газотранспортну систему і забезпечує подачу блакитного палива до Європи. Держпідприємство, отримуючи солідні прибутки, не може, як відомо, профінансувати роботи з модернізації та капремонту ГТС, адже надходження є складовими потоків непрозорої системи формального збиткової НАК «Нафтогаз України».

У сфері приватизації об'єктів державної власності панує інший принцип: гроші нікого не цікавлять, підприємства не продаються й за півціни, а права власності передаються заздалегідь визначеним особам. Головне, щоб юридично й комар носа не підточив. Непотрібних потенційних учасників відсікають надуманими вимогами, а аукціони перетворюються на фікцію.

Отак і володарюють: здирають шкуру з одних, дарують пряники іншим. Тупцюють як слон у посудній крамниці: знищують бізнеси, розтринькують фінанси та суспільне багатство.

Друге надзавдання бюрократів: правдами і неправдами спрямувати гроші з бю-

джету на держзакупівлі. У цьому питанні кожний міністр при справі. Знайги «зрозумілих» постачальників і підрядчиків та максимізувати потік відомчих асигнувань саме на оплату контрактів із ними. До того ж бізнесменам при владі й шукати нікого не треба: у них свої фірми, які виконують соло на безальтернативних конкурсах із розміщення держзамовлень.

У 2011-му для вирішення цього завдання були заморожені зарплати в освіті та медицині (розморозили їх лише після пікетувань урядових будинків) і пенсії рядових пенсіонерів. Пізніше, у другій половині року, пішли на зменшення виплат чорнобильцям, «афганцям», дітям війни. Неважко передбачити подальше скорочення соціальних виплат в умовах зниження позичкових надходжень до скарбниці.

Що поганого в розгортанні обсягів держзакупівель? Якщо навіть не звертати уваги на корупційні нюанси (що призво-

частина грошей не спрямовується на оплату робіт та послуг, іноді держзамовлення не виконуються. Та й хто може проконтролювати виконання? Міністерства-відомства? Рука руку мие.

Окрім того, в останні роки спостерігається перетягування ковдри держзакупівель у центр, коли замовниками виступають органи центральної влади й оплачують дедалі помпезніші проекти. Це, щоправда, збіглося з підготовкою до Євро-2012, але все одно гігантоманію нікуди не сховаєш. І не всі проекти пов'язані з чемпіонатом. Німецький економіст Вальтер Ойкен якось зауважив: «...Там, де економікою переважно керує централізована адміністрація, завжди беруться за спорудження гігантських інвестиційних об'єктів. Так було в Німеччині після 1936 року, у Росії після 1928-го і в таких несхожих суспільствах, як держава інків... Стародавній Єгипет». Гігантоманія, що поглинає величезні суми, шкодить розвитку, бо відвертає їх від інших потреб суспільства. Тому школи й лікарні не в пріоритеті.

І, нарешті, третє доленосне завдання бюрократів: збільшення витрат на апаратні потреби, добробут. Владі ставить рекорди з перетягування бюджетної ковдри: витрати на утримання її структур зростають значно швидше, ніж надходження до скарбниці. Особливих успіхів досяг силовий блок: прокуратура, міліція, служба безпеки, податкова та президентська адміністрація. (Поза цим переліком – витрати на шахське оздоблення апартаментів і літаків перших осіб держави, які не підлягають аналізу.) Попри бюджетний дефіцит, витрати на утримання силовиків щороку зростають ледь не на половину. Звідки така щедрість, чим вони заслужили і чи не є це виявом пріоритетів влади? Не набагато відстають й інші урядові структури: і фінансові, і промислові, і аграрні. Схоже на те, що чиновництво відчуло: маятник влади качнувся від демократії до бюрократії, і хоче надолужити те, що не змогло взяти раніше. І що цікаво: витрати на утримання органів держуправління зростають, а уряд наголошує на змен-

Ліквідація державного стабфонду повертатиме економіці мінімум **25** млрд грн щороку (а це 1,6% ВВП)

ПОПРИ БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ, ВИДАТКИ НА УТРИМАННЯ СИЛОВИКІВ ЩОРОКУ ЗРОСТАЮТЬ ЛЕДЬ НЕ НА ПОЛОВИНУ

дять до завищення цін закупівель і викидання бюджетних фінансів на вітер, а точніше у приватні кишені), слід звернути увагу на неефективність виконання таких замовлень. Державні розпорядники бюджетних коштів за визначенням є псевдозамовниками: вони замовляють не для себе і не за свої гроші. Тому якість товарів, робіт, послуг зазвичай незадовільна. А якщо виконавцем виступає державна компанія, то неможливість замовника помножується на безвідповідальність підрядчика.

Хто головні підрядчики Кабміну? Державні компанії: Укрводдор, що освоїв 2011 року майже 9 млрд грн бюджетних асигнувань; Укрзалізниця та інші підприємства транспортно-інфраструктурного відомства – понад 9 млрд; підрядчики Міненерго – понад 11 млрд грн тощо. Є де розгулятися, а ось результатів роботи не видно. І це не дивно:

Скасування субсидій збитковим державним і комунальним підприємствам заощадить до **40** млрд грн (2,7% ВВП)

шенні чисельності держслужбовців та витрат на оплату їхньої праці. Можливо, це лише популізм, а можливо, керівництво не збирається ділитися з простолюдом, якого вистачає і в апараті влади.

Отже, оцінюючи нинішню бюджетно-перерозподільчу модель, треба використовувати терміни гіперцентралізована, нахбно-паразитуюча, невинувато витратна. Участь в економіці вона, на жаль, витісняє конкурентоспроможних господарників, віддаючи перевагу лише окремим структурам та утриманням. За великим рахунком, така модель є прокризовою, дефіцитною – за будь-яких макроекономічних умов погіршує можливість продуктивного накопичення капіталу, його структурної модернізації та ефективного використання.

Структурні зміни в царині бюджетної системи України, які дають змогу зняти значною мірою фінансове напруження та мінімізувати негативний вплив цієї системи на економіку, можна звести до таких:

зменшення частки бюджету у ВВП країни (скорочення урядових запозичень, недопущення затримок відшкодування ПДВ, погашення накопиченої заборгованості за цим податком, зменшення обсягів державних закупівель, ліквідація субсидій збитковим держпідприємствам, зокрема теплокомуненерго, у вугільній промисловості, урізання витрат на матеріально-технічне, соціально-побутове забезпечення апаратників);

ліквідація стабілізаційного фонду, який приховано накопичує державний борг, а з цим і заборона кредитування державою заборгованостей держкорпорацій, держбанків;

безумовне прийняття бездефіцитного, а після виправлення торговельного і платіжного балансів профіцитного бюджету, що дасть змогу поступово повертати внутрішні позики і збільшувати ринкові інвестиційно-кредитні ресурси економіки, зменшувати суверенний зовнішній борг та витрати на його обслуговування;

оптимізація управління держборгом, насамперед шляхом реструктуризації чинних зобов'язань;

НЕАДЕКВАТНА ДИНАМІКА

Темпи зростання ключових макропоказників (% до попереднього року)

зменшення в 2012–2013 роках частки держзакупівель у видатках бюджету і ВВП України удвічі-втричі, у подальшому досягнення рівня європейських країн – не більше ніж 2% валового продукту (з цією метою передати функції замовників і виконавців підрядних робіт спеціального промислового, великого інфраструктурного, дорожнього будівництва приватному сектору; розділити державні монополії на 10-15 самостійних підприємств за

УРІЗАННЯ ЧАСТКИ КОРУМПОВАНИХ БЮДЖЕТНИХ ОПЕРАЦІЙ ДОПОМОЖЕ ЗМЕНШИТИ СОЦІАЛЬНЕ РОЗШАРУВАННЯ СУСПІЛЬСТВА

регіональною ознакою, створити умови конкуренції між ними; розмішувати держзамовлення на конкурсних засадах, якщо їхні обсяги перевищують 1 млн грн, проводити конкурси на зниження вартості тощо);

проведення відкритої приватизації демонополізованих держкорпорацій шляхом продажу окремих пакетів акцій на міжнародних аукціонах (причому мають бути заборонені штучне обмеження учасників, передача в одні руки контрольних пакетів та забезпечене завчасне і повне інформування про приватизаційні процеси);

щорічне зменшення частки витрат на утримання апарату влади в загальних держвидатках (для цього, зокрема, необхідно перейти на нормативний спосіб їх розрахунків, скасувати право урядових органів щороку здійснювати капітальні витрати).

Цього року загальні видатки бюджету дорівнюватимуть приблизно **450** млрд грн, або 29–30% валового продукту

В інтересах суспільства за рахунок скорочення урядових витрат, на які журує бюрократія, **по-перше**, зменшити суму вилучень ресурсів із ринкового обороту, забезпечивши зниження частки бюджету у ВВП до рівня, що не перевищуватиме 23–24% (що дає змогу зняти надмірне податкове навантаження й запровадити модель накопичувального пенсійного страхування). **По-друге**, доцільно збільшити як мінімум удвічі-втричі фінансування галузей розвитку людини: освіти, науки, культури, інформатики, охорони здоров'я, екології, ЖКГ, які зараз занедбані. **По-третє**, суттєве урізання частки корумпованих бюджетних операцій допоможе зменшити соціальне розшарування суспільства.

Урізання видатків бюджету за непродуктивними напрямками може дати разючі результати:

оптимізація управління боргом зменшить витрати зі 100 млрд грн до 55–60 млрд грн (лише ця економія становить 2,7–2,8% ВВП);

ліквідація державного стабфонду повертатиме економіці мінімум 25 млрд грн щороку (а це 1,6% ВВП);

недопущення дефіциту бюджету, який зараз фінансують доходами від приватизації, – 10 млрд грн (0,7% ВВП); плюс ще 8–10 млрд грн (0,7% ВВП) дадуть додаткові надходження від приватизації за відкритими аукціонними процедурами;

скасування субсидій збитковим державним і комунальним підприємствам заощадить до 40 млрд грн (2,7% ВВП);

скорочення фінансування держзакупівель – 40–50 млрд грн (3,0–3,8% ВВП);

зменшення витрат на утримання чиновницького апарату становитиме 8–10 млрд грн (а це 0,6–0,7% ВВП, очікуваного у 2012 році).

Отже, **загальна економія може сягати 190–200 млрд грн (12,7–13,3% ВВП)**. Для порівняння: цього року загальні видатки бюджету дорівнюватимуть приблизно 450 млрд грн (або 29–30% валового продукту). Тобто понад 40% суспільних накопичень нині викидається на вітер! Разом із фінансуванням боргових зобов'язань держави вони становлять майже 60% бюджету країни. ■

Картка розбрату

Автор:
Ігор Лосєв

Представник президента в Києві Олександр Попов, певно, маючи на увазі можливі вибори столичного голови, повідомив про наміри запровадити так звану картку киянина. Ідея ця належить найдивовижнішому меру, мабуть, не лише в історії України, Леоніду Черновецькому, який не раз виступав із такою пропозицією, але не встиг утілити її в життя. Картка киянина має акумулювати всі ті пільги, знижки і привілеї, що їх відповідні групи населення столиці можуть сьогодні використовувати. Зрозуміло, ніякого «золотого дощу» на голови жителів міста не проллється, реально йдеться про мізерію. Фактично місцева влада вирішила провести аудит пільговиків і зафіксувати його в цій картці з метою згуртування всіх отримувачів її «щедрості» й мобілізації цього контингенту на «електоральні подвиги» в інтересах начальства. Досвідом Леоніда Черновецького (аж двічі!) підтверджено, що київський люмпен – величезна сила, яка за мішок гречки продасть не лише Україну. І якщо вміло ним маніпулювати, можна вирішувати значущі питання.

А картка киянина «перепусткою до комунізму» не стане, столичних соціальних маргіналів не збагатить, однак образить десятки, якщо не сотні тисяч приїжджених, які працюють у Києві. Адже цим людям укажуть на їхню «неповноцінність», знову поділивши українців на «білих» і «чорних». Колись таку функцію чинника соціально-територіального апартеїду в СРСР виконував інститут прописки. Остання знецінювала загальне радянське громадянство. Бо значно важливішим від нього було відповідне місце, що давало (або не давало) реальні переваги та можливості. Вищим ґатунком було громадянство Москви, першим – Ленінграда і столиць союзних республік, другим – міст-мільйонників (Одеса, Дніпропетровськ, Харків, Донецьк, у Росії – Горький, Куйбишев, Казань, Свердловськ, Новосибірськ та ін.), третім – обласних, четвертим – районних центрів. До найнижчої касти належали містечка й села, тим більше що колгоспникам паспорти почали давати лише за «зрілого Брежнєва».

Щоправда, прописка несла не тільки соціальне зло. Як справедливо зазначав Георг-Вільгельм Фрідріх Гегель, зло незрідка виступає знярядям здійснення добра. Прописка не дала Радянському Союзу змоги сконсолідуватись у єдину державу, унеможливила міксацію мас. Якби не вона, то, наприклад, Україна мала б значно строкатіший етнографічний склад; жителі російського Нечорном'єзя із притаманною їм «охотою к перемене мєст» могли б у повному складі перебазуватися на терени теплої УРСР, та й надлишкове населення Північного Кавказу, що в радянські часи також потерпало від безробіття, могло активніше мігрувати до наших міст і

сіл. І тоді знаменитий референдум 1 грудня 1991 року, не виключено, дав би зовсім інший результат. Інститут прописки парадоксальним чином допоміг радянським республікам до певної міри зберегти етнічну ідентичність.

Здавалося, що з розпадом СРСР усі ці феодальні за своєю природою адміністративні норми зникнуть назавжди. Але того не сталося. Вони постійно дають свої рецидиви, що зайвий раз підтверджує надзвичайну міцність радянської соціально-політичної парадигми.

«Новація» Черновецького – Попова не така вже й нова. Таке робив мер столиці РФ Юрій Лужков, і навіть щось на зразок московської картки в нього було. Відмінність полягає в тому, що вагомі лужковські доплати справді суттєво підвищували рівень життя мешканців столиці порівняно з рештою росіян: наприклад, тамтешній шкільний учитель міг мати зарплату в кілька разів вищу, ніж такий самий спеціаліст у Калузі чи Тамбові. Лужкова дуже любили в Москві й ненавиділи, заздрячи, за її межами, що, власне, й поставило хрест на президентських амбіціях Юрія Михайловича. Але величезний відрив столиці від решти Російської Федерації в життєвому рівні для дезінтеграції держави зробив більше, ніж бородані-ваххабіти на Північному Кавказі.

Картка Черновецького – Попова стане провокацією, наслідків якої для країни нинішня влада через її феноменально «високий» інтелект передбачити не здатна. Адже такий документ стане сигналом для інших і здетонує фрагментацію України. Невдовзі після київського експерименту з'явиться посвідка львів'янина, харків'янина, дніпропетровця, одесита тощо. В кожному «удільному князівстві» за цієї повзучої, але швидкої федералізації де-факто приналежність до регіону цінуватиметься значно вище, ніж усеукраїнське громадянство. Ця картка буде набагато важливішою від українського паспорта (як сьогодні в деяких місцевостях важливішою стала «картка угорця», «картка поляка», «картка румуна» тощо).

Люди стануть ревно зіставляти ті жалюгідні пільги, що

їх надають ці витвори адміністративної винахідливості, а це спричинить нові підозри щодо «регіонів-годувальників» і «регіонів-паразитів», дасть нові «підстави» для ворожого, недоброзичливого ставлення один до одного за регіональною ознакою. Україна потребує єдності, консолідації, а не неорадянських форм соціального апартеїду. Однак колишньому офіцеру КДБ СРСР Олександрові Попову (та його Партії регіонів) будь-що треба обрати міським головою Києва, навіть якщо ціна буде зависока для України. Утім, регіонали ніколи не боялися ризикувати її долею. Тож він напевне на всі 100% використає цей проєкт. Невже й цього разу останнє слово у столиці залишиться за місцевими «гречаними патріотами»? ■

**КАРТА КИЯНИНА
СТАНЕ СИГНАЛОМ
ДЛЯ ІНШИХ І ЗДЕТОНУЄ
ФРАГМЕНТАЦІЮ
УКРАЇНИ**

КИЇВСЬКИЙ
БЕЗПЕКОВИЙ
ФОРУМ

ДЕМОКРАТІЯ: СЛОВО ЧИ ЦІННІСТЬ

Що таке демократія
Демократія чи Революція
ЄС – з Україною чи без
Кому потрібен Чорноморський регіон
Хто найсильніший або «Світовий 911»

5-й Київський Безпековий Форум
19-20 квітня 2012
Київ, Україна

У дискусії візьмуть участь експерти з України, Бельгії, Великобританії, Вірменії, Греції, Грузії, Єгипту, Індії, Литви, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Росії, Румунії, США, Туреччини, Угорщини, Фінляндії, Франції, Чехії, Швеції, Швейцарії

Організатор:

 OpenUkraine

Благодійний фонд Арсенія Яценюка

У партнерстві з:

Ф О Н Д
В І К Т О Р А
П І Н Ч У К А

B | S | T The Black Sea Trust
for Regional Cooperation
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

 CHATHAM HOUSE

Без права на фантазію

PHOTO: REUTERS

22 квітня відбудеться перший тур французьких президентських виборів. У другому раунді соціологи прогнозують перемогу не Саркозі, а соціалістові Олланду

Автор:
Алла
Лазарева,
Франція

Президентська кампанія у Франції вражає своєю безбарвністю. І не відомо наперед, хто переможе у фіналі. Не бракує політичних ток-шоу, газетної аналітики, експертних прогнозів. Немає одного – драйву. Змагання відбуваються, ніби у дзеркальному світі: без запальних суспільних дискусій та спалахів громадянських пристрастей.

«Ті кандидати, які мають реальний шанс пройти до влади, розуміють, що ситуація примусить їх до вельми непопулярних кроків, – виправдовує політичних лідерів французький колега. – Але вигадувати казки їм не випадає: надто популярською була попередня кампанія, п'ять років тому. Люди розчарувалися, їх удруге

не надуршиш. Тому політики, аби не видаватися брехунами, приречені на нудну обережність».

БІПОЛЯРНЕ СПРОЩЕННЯ

Попри те що до другого туру можуть вийти й центристи, й радикали як із правого, так і з лівого флангу, конкуренцію ідей уособлюють переважно два кандидати: правий президент Ніколя Саркозі та соціаліст Франсуа Олланд. Кожному з них соціологи обіцяють у першому турі щонайбільше 30%. Натомість, якщо в другому участь братимуть саме вони, нинішньому главі держави прогнозують 46%, а його суперників – 54% голосів.

«Французи дужче залежні від біполяризації, ніж ми думаємо, – вважає депутат Європейського парламенту Робер Рошфор. – Вони не уявляють, що можливий третій шлях». «Сучасна Франція – за духом центристська, – зауважує депутат Національної асамблеї Франсуа Рошеблан. – Але стереотипи в протистоянні правих та лівих живучі. Саме вони визначають насамкінець вибір громадян. Люди голосують не за програму, а проти того чи того політичного табору».

Загалом у нинішніх президентських перегонах беруть участь 10 кандидатів. Троє з них належать до радикального лівого табору з потенціалом сукупного впливу до 14% голосів. Лівоцентристи представлені соціалістом Франсуа Олландом та висуванкою від екологів Евою Жолі. У першому турі за них готові вкинути бюлетені до 32% виборців. Франсуа Байру, який претендує на роль представника «третього шляху: ні праві, ні ліві», має до 13% прихильників. Традиційна правниця (президент Ніколя Саркозі та Ніколя Дюпон-Еньян) у сумі здатна зібрати до третини голосів. Перспективи радикального правого Національного фронту оцінюють приблизно у 15% підтримки.

Картина така, ніби груба арифметика на боці правих. Та політичні процеси куди складніші. Марін Ле Пен, лідер ультраправого Національного фронту, не шкодує слів для нищівної критики дій Саркозі. А два кандидати ультралівих – троцькістка Наталі Арто й «новий антикапіталіст» Філіпп Путу – виступають категорично проти співпраці із Соціалістичною партією.

«Стилістику нинішніх виборів можна охарактеризувати одним словом: це «задимлення», – вважає католицький священник Анрі Мадлен. – Виступи всіх без винятку кандидатів підпадають під це визначення. Адже кожен із них, хоч і з різних причин, прагне заховати за димовою завісою справжню, кризову ситуацію в суспільстві. Бо рецептів подолання кризи не має ніхто».

ТУЛУЗЬКІ ВПЛИВИ

Недавні події в Тулузі – розстріл ісламським радикалом трьох дітей та чотирьох дорослих – дещо скоригували позиції провідних кандидатів у президенти. «До терористичних актів темами, які найбільше турбували французів, були безробіття і власна купівельна спроможність, – коментує соціолог Ерік Гарсія. – Після кривавих подій на Півдні акценти змінилися. Люди настрашилися, і питання суспільної безпеки стало пріоритетним для третини виборців».

Згідно з опитуваннями, поведінка під час трагічних подій дала популярності нинішньому главі держави (+2%) та Марін Ле Пен (+1%) і дещо позбавила симпатій Олланда й Жолі (-1% обоє). «Як колишній міністр внутрішніх справ, Саркозі зорієнтувався миттю, – вважає політолог Бертран Дюруа. – Він опинився на звичному полі й уже за дві години по смерті злочинця публічно запропонував конкретні заходи з посилення безпеки: новий закон про боротьбу з тероризмом, кримінальну відповідальність за системне відвідування сайтів, які пропагують насильство та екстремізм, суворий контроль за тими, хто їздить до Афганістану й Пакистану... Практичного сенсу, може, й небагато. Але спілкування вдаль. Наш президент відразу набув іміджу дбайливого батька, здатного захистити народ від фанатиків».

Цілком закономірно, тема ісламської загрози та небезпеки від іноземців зміцнила позиції Національного фронту. Марін Ле Пен відразу ж нагадала президентові про «легковажне» скорочення на 20 тис. осіб контингенту державної поліції і закликала до відновлення смертної кари для тих, хто вчинив замах на чуже життя. «Саркозі перетворив спецслужби на структуру із забезпечення пре-

зидентського спокою, – проголосила на одному з мітингів кандидат від ультраправих. – У них добре виходить підслуховувати журналістів, але гірше – запобігати терактам, хоча вбивця Мохаммед Мера очоловав список небезпечних фундаменталістів Тулузи не перший рік».

Соціологи вважають, що майже кожен восьмий житель великих міст країни не почуватися в безпеці, вважаючи імміграцію «радіше негативним явищем». Одним з аргументів до такої поширеної реакції часто називають те, що на французькій землі мешкають водночас найбільші в Європі мусульманська та юдейська громади.

ДВА ФРОНТИ

Радикальний електорат, – ультраліві та ультраправі разом, – це до 30% французьких виборців. Нібито два табори мали б утілювати протилежні позиції. Та насправді все навпаки. Як Лівий, так і Національний фронт виступає за вихід із Європейського Союзу та із зони євро. Цільовий електорат і Марін Ле Пен, і голови Лівого фронту Жана-Люка Меланшона – робітничий клас та нижча ланка найманих працівників.

Радикальний електорат, – ультраліві та ультраправі разом, – це до 30% французьких виборців

ЛЮДИ ГОЛОСУЮТЬ НЕ ЗА ПРОГРАМУ, А ПРОТИ ТОГО ЧИ ТОГО ПОЛІТИЧНОГО ТАБОРУ

Обидві сили – в опозиції до неоліберальної системи економіки. Обидві звинувачують монетаризм в існуванні нинішньої фінансової кризи.

Обидві радикальні течії мають ситуативну підтримку протестного електорату – того шарку громадян, котрий орієнтується не так на програми кандидатів, як на терміни перебування у великій політиці.

ДО ШОСТОЇ РЕСПУБЛІКИ?

Від часів падіння Бастилії французи набули звички нумерувати кожен нову структуру республіканського устрою. Останню, деґоллівську, визначають за цим кодом як П'яту республіку. Раз по раз лідери різноманітних політичних течій пропонують відмовитися від такого варіанту розподілу повноважень і встановити Шосту республіку: без су-

ворої президентської вертикалі й не настільки централізовану.

«Нинішню державну модель було поставлено до дії, коли точилася війна в Алжирі, – наголошує кандидат від партії «Європа – Екологія – Зелені» Ева Жолі. – Ця система давно застаріла. Час відмовитися від надмірної персоналізації влади». Не перший рік Шостої республіки домагаються й центристи на чолі з кандидатом у президенти Франсуа Байру. Він давно просуває ідею «відмови від якорінства» – зосередження значних повноважень в одних руках.

Байру також виступає за змішану систему парламентських виборів, бо мажоритарна традиційно працює на великі партії та блоки. «Біполярний політичний світ – це обмеженість, – переконаний Франсуа Байру. – Суспільство утрачає за такої системи як у плюралізмі, так і в якості суспільних дискусій».

Кожен із 10 кандидатів у президенти обіцяє великі зміни на краще. Выборча класика! Але прикметно: що меншою є можливість потрапити до другого туру, то сміливіше сформовано пропозиції. «Більше трудитися, щоб більше заробляти», – пообіцяв п'ять років тому Ніколя Саркозі, але не доклав ніякісеньких зусиль, щоб гасло стало дійсністю. «Менше працювати, аби дати роботу кожному», – підхопила тему Ева Жолі, пропонуючи систему 32-годинного робочого тижня для всіх. «Повністю заборонити звільнення з роботи найманих працівників!» – виголошує ультралівий кандидат Філіпп Путу.

«Ті, хто потрапляє до першої п'ятірки кандидатів, мусять шануватися, – каже політичний оглядач Жерар Боне. – Криза ще надовго. Вона вимагає непопулярних дій, яких наступному президентові не уникнути. Чесно кажучи, французи – не чемпіони світу із самообмежень. Ми в цьому не дуже вмілі. Тому хороших рецептів нема ні в когось».

Нудна кампанія, прикра кампанія, порожня кампанія... У приватних розмовах громадяни не шкодують негативних епітетів. Хоч би скільки було висуванців, жоден не захоплює народ посправжньому. За великим рахунком, від перемінки біля керма, якщо вона буде, ніхто не чекає суттєвих трансформацій. ■

Валютний розвал

Чому європейським лідерам слід замислитися про немислиме

Ірландці вийшли із зони фунта стерлінгів. Балтіїці втекли від рубля. Чехи і словаки розлучилися. Історія переповнена валютними союзами, котрі так чи так розпались. А що ж євро? Знали б його творці, який клопіт чекає на спільну європейську грошову одиницю, вони, можливо, ніколи й не бралися б за створення такого союзу, принаймні в тому недосконалomu вигляді, в котрому він існує сьогодні.

Засновники євро думали, що створюють конкурента американському доларові. Натомість вони відродили версію золотого стандарту, від якого давно вже відмовилися їхні попередники. Неспроможні девальвувати свою валюту, «проблемні» країни єврозони намагаються відновити конкурентоспроможність у спосіб «внутрішньої девальвації», тобто знижуючи заробітні плати й ціни. Це болісний процес: без-

робіття в Греції та Іспанії перевищує 20%. А серед кредиторів дедалі дужче наростає обурення. Тож чому не зняти цього ярма? Можливо, у договорах перехід на євро й оголошують «остаточним», але ж домовленості реально змінити. Табу щодо цього зняли торік, коли Німеччина і Франція пригрозили виключити Грецію після озвученої нею пропозиції провести референдум про умови отримання нового пакету допомоги.

Одна із причин, чому зона євро ще тримається разом, – це страх перед небувалим за своїм розмахом фінансовим і економічним хаосом. Друга – бажання захистити десятиліття політичних інвестицій у спільний європейський проект. Тож, незважаючи на гіркі докори, Греція має ще один шанс на порятунок. Її вихід із зони євро, за словами німецького канцлера Ангели Меркель, був би «ката-

строфою». Однак пані Меркель не готова вдатися до дій, необхідних для остаточної, раз і назавжди, стабілізації євро. Прийняте наприкінці березня рішення підняти планку стабілізаційного фонду спільної валюти до €800 млрд (\$1,07 трлн) – це менше, ніж здається; реально доступними для кредитування будуть €500 млрд. І наразі немає жодних перспектив, що ЄС перебере на себе хоч якусь частину суверенного боргу.

Тож єврозона залишається ураливою до нових ударів. Ринки все ще бояться ризику суверенних дефолтів і часткового або повного обвалу євро. Здоровий глузд підказує, що політикам слід подумати над тим, як провести «розлучення». Можливо, деякі цим і займаються. Але, заявивши, що розпад єврозони стане економічним армагеддоном, лідери не беруть на себе відповідальності планувати його.

Поки що найбільш відкритий обмін думками підтримує британський аналітичний центр Policy Exchange, наближений до відомої своїм євроскептицизмом Консервативної партії. 3 квітня він оголосив список із п'ятьох претендентів на виграш у конкурсі сценаріїв безболісного розпаду єврозони з призовим фондом £250 тис. (\$400 тис.). Можливо, про масштабність завдання свідчить те, що організатори не назвали переможця, а натомість попросили п'ятьох претендентів доопрацювати й по-новому подати свої ідеї.

Одна із цих п'яти заявок (автор Джонатан Теппер) перелічує 69 розірваних валютних союзів за останнє століття. Більшість із них, на думку Теппера, не призвели до тривалих тяжких наслідків. Фактично вихід із єврозони допоміг би проблемним країнам швидко відновитися. На прикладі розпаду Австро-Угорської імперії, зпоміж багатьох інших, Теппер малює сценарій виходу з єврозони

країн на зразок Греції. На вихідних зненацька лунає оголошення, і всі депозити перераховують у нові драхми, а банки якийсь час залишаються зачиненими. Вводять контроль за капіталом із метою не допустити відпливу грошової маси за кордон. Для готівкових розрахунків греки спочатку використовують наявні банкноти євро, позначені спеціальним чорнилом або проштамповані. В міру надходження в обіг національної валюти банкноти євро вилучають. Зокрема, прикордонний контроль обмежує вивезення непрощампованих грошей. Фінансовим установам надано час, щоб оновити програмне забезпечення.

Справжня проблема з євро, як вважає Теппер, – це той факт, що багато країн страждають від бюджетного дисбалансу й великої заборгованості. Для Греції девальвація збільшила б тягар боргу в спільній валюті. Це можна було б полегшити конвертуванням грецьких облігацій у драхми. Проведено було б реструктуризацію аналогічних іноземних паперів. Так що, переконаний Теппер, для одужання економіки дефолт просто необхідний.

Коротко його формулу можна виразити так: вихід із єврозони, дефолт і девальвація. Інший претендент на перемогу в конкурсі Роджер Бутл вважає, що краще було б почати з виведення з єврозони Німеччини та інших сильних держав. Та хоч би в який спосіб це відбулося, в кожному випадку після розвалу з'являться переможці й переможені, численні банкрутства та жахлива юридична тяганина. Кожен, хто займається трансграничними операціями, побачить, що активи й борги змінилися в ціні. Ще один конкурсант Ніл Рекорд (голова ради директорів аналітичної компанії Record Currency Management Limited. – **Ред.**) бачить ці суми такими величезними, а позови настільки руйнівними, що визнає за найкраще відразу скасувати євро, коли з єврозони вийде бодай одна країна, аби анулювати всі контракти в спільній валюті.

На відміну від Рекорда, який хотів би все зробити таємно, Єнс Нордвіг і Нік Фірузі вважають, що ясність допоможе вне-

© 2012 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

сти відкрите планування непередбачуваних ситуацій. За їхніми підрахунками, в зоні ризику через трансграничні операції опиняться загалом €30 млрд, зокрема й в облігаціях, позиках, похідних цінних паперах (деривативах) і свопах. Збитки можна було б мінімізувати, конвертувавши всі контракти, укладені в євро, в модифіковану форму європейської валютної одиниці (екю) – кошик національних валют, який використовували до запровадження євро.

Певно, у вирішенні долі євро роль політиків буде не меншою, ніж економістів. Країну-боржника може виснажити внутріш-

ня девальвація. У кредитора, не виключено, зникне бажання підтримувати інших. І будь-який із 17 членів єврозони може вийти із гри через перспективу втрати суверенітету, пов'язану з процесом порятунку євровалюти. Але найгіршими наслідками розколу єврозони будуть хаос і повний розвал. Упорядкований процес збільшує шанси на порятунок із-під уламків євро інших здобутків євроінтеграції, зокрема єдиного ринку.

Тому державам єврозони слід замислитися про немислиме. Жоден нормальний генерал не відмовиться спланувати невідворотну війну, хоч би якому хотілося її уникнути. ■

ПРАВОСЛАВНА ДРУЖБА

До Греції рушили потоки російських туристів. Можливо, услід за ними підуть інвестори

Через сильні антиімігрянські настрої на рівні повоєнних років, які охопили грецьке суспільство, туристів із РФ цього літа на островах Егейського моря очікують менше. Багато місцевих готелів напевне розорилися б, якби не збільшення кількості росіян, що їдуть до Греції завдяки не надто суворим вивозим правилам. Цього року країна розраховує прийняти близько мільйона відпочивальників із РФ – удвічі більше, ніж 2010-го. Багато росіян не скупляться на витрати й купують розкішну нерухомість на півострові Халкідікі (Північна Греція) – у популярній курортній зоні. Щойно обраний президент Росії Владімір Путін часто відвідує православну святу обитель на горі Афон. Настоятеля Ватопедського монастиря архімандрита Єфрема тепло приймали торік у Москві, незважаючи на те що вдома на нього чекало розслідування у справі про махінації із земельними ділянками. Грецький веб-сайт Romfea, який спеціалізується на церковних новинах, за словами вдячних співробітників, дістає фінансування з Росії.

Услід за туристами й політиками можуть потекти й гроші. Уряд в Афінах, якого катастрофічно бракує бюджетних коштів, поспішає приватизувати різноманітні об'єкти народного господарства, зокрема й державну газову компанію DEPA. Російський паливний гігант Газпром, який наполовину належить державі, виявив зацікавленість у тому, щоб додати й цю фірму до свого портфолію міжнародних інтересів. DEPA вже й так значну частину газу закуповує саме в Газпрому, а одна з її дочірніх компаній погодилася приєднатися до «Південного потоку» – російського проекту постачання блакитного палива до Центральної Європи через Чорне море. Також точаться розмови про базування суден Військово-Морського флоту РФ у Піреї, головному порті Афін. Кремль непокоїть утрата доступу до таких баз у Сирії, якщо внаслідок наростання заворушень буде повалено режим президента Башара Асада.

Щоправда, імовірний кандидат на посаду прем'єр-міністра Греції Антоніс Самарас не виявляє особливої готовності погодитися на жодну із двох угод. За прогнозами, його правоцентристська партія «Нова демократія» виграє загальні вибори, призначені на початок травня, хоча, швидше за все, голосів для більшості в парламенті в неї не вистачить. Самарас з'їздив перед виборами до Москви, але жодна зі сторін не загорілася ентузіазмом. Радники Самараса кажуть, що шеф, який навчався в Гарварді, волів би покращувати зв'язки з Америкою, а газову компанію продати інвесторів з Єврозони.

Але якщо грецька політика стане менш стабільною, – а місця в наступному скликанні парламенту можуть дістати аж дев'ять партій, і не всі з них матимуть «правильну» програму, – Росії залишиться ще чимало простору для тиску. Колишній депутат від «Нової демократії» Панос Каменос, противник політики суворої економії і палкий шанувальник Путіна, вважає, що Греції слід звернутися до Росії у випадку, якщо їй буде потрібен ще один кредит для порятунку економіки (а саме цього і слід очікувати). РФ уже позичила €2,5 млрд Кіпру для запобігання дефолтові економіці цієї острівної держави. Новоствореній партії Каменоса «Незалежні греки» прогноують легке проходження до парламенту й 10% голосів громадян. Він сподівається поїсти місце настоятеля Єфрема і стати найкращим другом Росії в Греції.

Естонія і євро: свята не буде чи світле майбутнє?

Автор:
Еркі
Баховскі,
Естонія

«Червоне вино, червоне...» співали ми 19 червня 1992 року, в останній день обігу в Естонії російського рубля, п'ючи дешеве вино, що було нашою останньою покупкою за рублі. Наступний день розпочався з новою національною валютою – естонською кроною – і, пам'ятаючи останню покупку за рублі, я не забув і першої за крони. То був талон на проїзд в автобусі.

Хоч як парадоксально, не пригадую, що придбав останнім за крони і першим за євро 2011 року, коли Естонія запровадила євровалюту і стала 17-ю країною – членом зони євро.

Частково тому, що на той час вже майже за все в Естонії можна було розрахуватися карткою. Тож і самі відчуття, коли користуєшся і тримаєш свіжо-надруковані банкноти в руках, згасають, залишаючи враження, що, попри зміну валюти, життя собі й далі тече, як завжди. Крім того, зміна валюти 1992 року була надто різкою: одного дня жили з рублем, а наступного – вже з кроною. У 2011-му крони вилучили з обігу за два тижні, відтак зміна була не такою відчутною.

Перехід 1992-го символізував суверенність. Знову здобувши незалежність у 1991 році, Естонія зберігала тісні економічні зв'язки з Росією. Грошова реформа звільнила країну від рубля і надала їй можливість шукати тісніших контактів із Заходом.

У 2011-му теж ішлося про суверенність. Естонія поступилася правом випускати власні гроші й ухвалювати цілком незалежні монетарні рішення. Та все ж перехід був радше формальним, адже спочатку крона була прив'язана до німецької марки, а відтак – до євро. І 2011 року євро просто замінило крону.

Як Естонія дісталася цієї точки? Коли 2008-го вдарилася економічна криза, деякі представники команди прем'єр-міністра та Міністерства фінансів зрозуміли, що кризою можна скористатися щоби виконати Маастрихтські критерії, а це, у свою чергу, дало би змогу Естонії приєднатися до зони євро до 2011 року. Внаслідок заходів жорсткої економії багато хто втратив значні прибутки, однак Естонія змогла стати першою пострадянською країною, яка приєдналася до єврозони. За менш ніж 20 років естонці двічі змінювали валюту.

На відміну від 1992-го цього разу мало хто переймався суверенністю, а більшість хвилювало зростання цін. Ще до переходу на спільну євро-

пейську валюту деякі мережі роздрібної торгівлі підвищили ціни, але справжній марафон розпочався пізніше. Хитрість полягала у тім, що, зважаючи на курс крони щодо євро (1 євро = 15,66 крони), покупцям простіше заплатити, скажімо, €10, ніж 160 крон, оскільки 10 – це менше ніж 160. Пам'ятаю, що таксі з центру Таллінна до мого дому коштувало 120 крон, а тепер – €10.

До того ж 2010 року Естонія мала дотримуватися двох паралельних курсів. Перший і важливіший на той час полягав у позиції Єврокомісії щодо виконання Маастрихтських критеріїв, адже на перших шпальтах поставало запитання: чи відповідає Естонія вимогам єврозони?

У 2010-му – на початку 2011-го порівняно мало уваги приділялося ситуації в Греції. Але згодом, коли з'явилося усвідомлення того, що Естонії доведеться запропонувати Греції фінансову допомогу, пересічних громадян охопило неабияке розчарування, оскільки вони не могли повірити, що їм доведеться це робити, адже Естонія значно бідніша, ніж Греція. Хіба принципи ЄС передбачали надання допомоги багатшим країнам з боку бідніших, а не навпаки?

Утім, чимало іноземних підприємців запевняли, що, попри кризу єврозони, членство в

**ПОПРИ КРИЗУ ЄВРОЗОНИ,
ЧЛЕНСТВО В ОСТАННІЙ
ПІДВИЩУЄ ДОВІРУ ДО
ЕСТОНІЇ ТА СИЛЬНО
ВИРІЗНЯЄ ЇЇ СЕРЕД КРАЇН
КОЛИШНЬОГО ЄВРО**

останній підвищує довіру до Естонії та сильно вирізняє її серед країн колишнього ЄСРР. Натомість скептики стверджували, що Естонія все прогавила, тому що краді дні зони євро давно минули.

Попри те, наразі Естонія принаймні ближча до центру ухвалення рі-

шень. З кроною під час кризи вона стикалася з цілком аналогічними проблемами, лише перебувала обабіч зони євро. А, прийнявши євро, тепер має можливість брати участь у грі. І, на щастя, країна поділяє позицію Німеччини, яка наполягає на політиці жорсткої економії в ЄС.

Водночас зрозуміло, що від поведінки самої Естонії залежить мало. Долю єврозони радше визначають Греція та деякі інші країни, що мають чималі борги. Якщо дозволити собі трохи оптимізму, то складається враження, що апокаліптичні настрої, які характеризували весь 2011 рік, поволі зникають. Може, й не час ще співати «Червоне вино, червоне...», але загальна атмосфера виглядає найпозитивнішою за кілька останніх років. ■

КІНОПАЛАЦ

Instytut Adama Mickiewicza
CULTUREQPL

ЗА ПІДТРИМКИ:

FILMOTeka NARODOWA

ГЕНЕРАЛЬНІ КОНСУЛЬТВА РП
У ВІННИЦІ, ЛЬВОВІ, СЕВАСТОПОЛІ,
ЛУЦЬКУ, ОДЕСІ, ХАРКОВІ

ВІННИЦЬКА МІСЬКА АДМІНІСТРАЦІЯ
ОДЕСЬКА МІСЬКА АДМІНІСТРАЦІЯ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ АР КРИМ

ера
fm

Тиждень

TB

кіно
театр

ВІННИЦЯ Кінотеатр «Родина» | КИЇВ Кінотеатр «Кінопалац» | ЛЬВІВ Кінотеатр «Кінопалац «Копернік»

СЕВАСТОПОЛЬ Кінотеатр «Побєда» | СІМФЕРОПОЛЬ Центр культури і бізнесу «Космос»

ЛУЦЬК Кінотеатр «Адреналін» | ЧЕРНІВЦІ Кінотеатр «Чернівці»

ПОЛТАВА Кінотеатр «Колос» | ОДЕСА Кінотеатр «Маски»

ГІМНАЗІЙНИЙ
ВИПУСКНИЙ 1947

ЧОРНИЙ ЧЕТВЕР.
ЯНЕК ВИШНЕВСЬКИЙ ЗАГИНУВ

РОЗА

КІ

ЕРРАТУМ

ЗАСКОК

ЧУДОВЕ ЛІТО

11-18
КВІТНЯ
2012

7 ДНІ
ПОЛЬСЬКОГО
КІНО

Інформація: ПОЛЬСЬКИЙ ІНСТИТУТ У КИЄВІ (+38 044) 278 16 01, www.polinst.kiev.ua

Тонкі натяжки

Застосування поведінкової економіки в державній політиці обіцяє хороші результати

«Ф»рікономіка» («Freakonomics») – це книжка, яка змусила публіку повірити, що нудна наука має щось цікаве повідати про людську поведінку в реальному житті. Але чиновників вразила не вона, а інша під назвою «Поштовх» («Nudge»). Уперше надрукована 2008 року, вона розповідає про закладені в поведінковій (біхевіоральній) економіці можливості для поліпшення ефективності управління. Біхевіоральні економісти виявили, що всі психологічні або неврологічні особливості змушують людину робити вибір, здається, на шкоду її інтересам. Сама ідея підштовхування ґрунтується на дослідженнях, які свідчать: людей можна скеровувати в бік кращих рішень, просто по-іншому подавши варіанти вибору.

Ця теорія нині проходить випробування. Одного зі співавторів книжки Касса Санстейна уже запросив Барак Обама на роботу в Білому домі. Інший Річард Талер був радником політиків у кількох країнах, зокрема Данії, Франції та особливо Британії (де Девід Кемерон навіть створив

спеціальний підрозділ із біхевіорального розуміння під умовною назвою «Поштовх»).

Підрозділ «Поштовх» проводить десятки експериментів, і перші результати вельми обнадійливі. В одному з пробних досліджень листи, які зазвичай розсилають громадянам, що не бажають сплачувати транспортний податок, були перефразовані з використанням простішої мови – щось на кшталт «заплати податок, інакше залишишся без машини». У деяких випадках повідомлення робили ще більш персоналізованим, додавши фотографію конкретної автівки. Сам по собі перефразований лист подвоїв кількість осіб, які поспішили сплатити податок; новий текст із фотографією потроїв її.

Ще одна серія досліджень у Британії була пов'язана з ефективністю використання електроенергії. Серед відповідей на запитання, чому люди не поспішають скористатися фінансовими стимулами для зменшення споживання електроенергії і не роблять у будинках теплоізоляцію, було небажання морочитися з розгрібанням завалів на гори-

щах. Тому було сплановано поштовх: фірми, які здійснюють теплоізоляцію, пропонували прибирання горища, вивезення непотрібних речей на звалище і повернення всього іншого власникам після закінчення утеплення. Це, як називають біхевіоральні економісти, «заміщення цілей» (замість зменшення електроспоживання запропонували прибирання горищ) привело до триразового збільшення кількості заявок на теплоізоляцію будинків.

Усі ці експерименти дають змогу зрозуміти, які саме «штурханці» гарантують найсильніший імпульс. Проте тут постає питання: чи можна планувати ці поштовхи так, щоб цілковито використовувати потенціал наявних соціальних норм. Учений із Копенгагена Пелле Гульдборґ Хансен, засновник неприбуткової організації «Данська мережа поштовхів» (Danish Nudging Network), випробував два потенційні «соціальні поштовхи» у співпраці з місцевими органами влади, в обох випадках використовуючи символи з метою вплинути на вибір піддослідних. У першому випадку біля ескалаторів було розміщено знаки у вигляді

зелених стрілок, які вказували на звичайні сходи в надії, що люди обиратимуть корисніший для здоров'я спосіб дістатися на інший поверх. Ефект був майже нульовим. У другому ланцюжках зелених слідів було позначено напрямком до сміттєвих урн. Під час контрольованого експерименту, в ході якого учасники отримували цукерки в обгортках, ці знаки зменшили кількість викинутого на тротуар сміття на 46%. «Немає жодних соціальних норм стосовно того, щоб ходити сходами замість користуватися ескалатором, але є норми, які не дозволяють смітити», — каже Гансен.

Велике значення мають і відмінності між культурами. У книжці «Поштовх» описується приклад з Америки, де люди зменшували споживання енергії, коли їм розповідали, наскільки більше вони її використовують порівняно із сусідами. Цей самий підхід нині апробують у Британії. Але мало надії на те, що він спрацює, приміром, у Франції. «Французи не схильні так легко підлаштуватися під те, що вважається соціальною нормою, як

англосакси», — вважає вчений Олів'є Ульє, дослідник поведінки і мозкової діяльності, консультант тамтешнього уряду. «У Франції зовсім недостатньо сказати комусь, що сусід палить менше електрики або заощаджує воду».

ПОСТАВИТИ ГАЛОЧКУ

Інші більше уваги звертають на роль інерції в прийнятті рішень і загальну схильність людей з усього набору варіантів вибрати позицію «за умовчанням». У жовтні в Британії буде ухвалено новий закон, який змінить її на вибір корпоративного пенсійного плану, тобто працівники автоматично братимуть участь у конкретній пенсійній програмі, якщо самі не забажають обрати інший варіант. Уряд сподівається, що це значно підвищить відповідні заощадження. Щось подібне запропонував Обама для американської програми пенсійного забезпечення, відомою під назвою 401(k), хоча ця ідея не здобула широкої підтримки.

Залишається побачити, як можна посилити найперспективніші способи застосування

«теорії поштовху». Критики сильної ролі держави і далі дивляться на «підштовхування» з підозрою: в нещодавно опублікованій у виданні University of Chicago (Law Review) статті Санстейн схвально відгукується про її менш радикальні переваги: зменшення зарегульованості й посилення прозорості влади. До того ж не будь-який курс спрацює так, як було задумано. Ульє хоче, щоб Євросоюз, наприклад, провів дослідження попереджень про шкоду куріння, які друкують на пачках сигарет: науковці виявили, що люди, яких найбільше шокують найжахливіші зображення, водночас найсильніше відчувають тягу до цигарки саме після перегляду цих наочних ілюстрацій. Але перші ознаки обіцяють хороший результат. Принаймні «революція підштовхування» спонукає владу використовувати просту, зрозумілу мову, підтримує такий підхід, який бере до уваги реальну поведінку, і дає змогу випробувати нові ідеї в невеликому масштабі перед ширшим застосуванням. Це варто розвинути далі. ■

www.volkswagen.ua

ЗАВЖДИ НА ВИЩОМУ РІВНІ

Новий Volkswagen Passat

У новому Volkswagen Passat втілені найкращі технологічні інновації. Наприклад, асистент паркування 'Park Assist' та асистент утримання полоси руху 'Lane Assist'. Вперше в своєму класі в Passat представлені система розпізнавання втоми водія та система динамічного корегування дальнього світла фар 'Dynamic Light Assist', що створює оптимальне освітлення під час подорожі та підвищує рівень безпеки. Витрати пального — 4,6 л/100 км**.

Дізнайтеся більше про сучасні інноваційні технології в Passat та переконайтеся в надзвичайному комфорті та динамічності під час тест-драйву в одного з офіційних дилерів Volkswagen. Спеціальна пропозиція: від \$29 990***.

Das Auto.

Ми фінансуємо! 0% річних*.

0 800 303 303

*Розуміється фінансування придбання автомобіля Volkswagen Passat під 0,01% річних терміном на 1 рік за умови сплати від 50% авансового платежу/вартості автомобіля без урахування комісії, витрат на страхування та зборів до пенсійного фонду України. Фінансова група Порше: кредитує ТОВ «Порше Мобіліті» (свідоцтво Держфінпослуг ІК 58 від 02.07.2009); послуги фін. лізингу надає ТОВ «Порше Лізинг Україна» (довідка Держфінпослуг ФЛ 387 від 24.07.2008). Volkswagen Passat 2.0-TDI, змішаний цикл. **Ціни надаються з урахуванням ПДВ. Валюта — американський долар. Оплато здійснюється в національній валюті, згідно комерційного курсу, встановленому на день оплати. ***Volkswagen, Passat, Das Auto, Park Assist, Lane Assist, Динамік Лайт Ассіст, ПДЛай. Переможець в номінації «Легковий автомобіль середнього класу», ТОВ «Порше Україна», м. Київ, вул. Колекторна, 1. Тел. (044) 492 97 27. Цінодобово, безкоштовно в межах України зі стаціонарних телефонів. Дзвінки з мобільних телефонів тарифікуються згідно чинних тарифів Вашого мобільного оператора.

Мундіалізація

Паскаль Боніфас про футбол як чинник глобалізації, кризи НАТО та майбутнє Східної Європи

Спілкувалися
Олександр
Пагіря,
Роман Горбик

Директор Інституту міжнародних і стратегічних досліджень (IRIS), одного з найбільших французьких центрів наукових розробок у цій галузі, викладач Інституту європейських досліджень Університету Париж-8, консультант французької Федерації футболу – це лише посади Паскаля Боніфаса, відомого французького геополітолога, який час від часу опиняється в центрі ідеологічних скандалів і чийого полемічного запалу побоюються мислителі рівня Бернара-Анрі Леві. 9 квітня в межах спіль-

ного проекту Книгарні «Є» та Французького інституту в Україні пан Боніфас виступив з лекцією на тему «Футбол і глобалізація» (назва його книжки, що вийшла друком 2010 року у видавництві ArmandColin). Про підсумки оригінальних наукових пошуків у сфері спорту та сучасну геополітику гість розповів в ексклюзивному інтерв'ю *Тижню*.

У. Т.: Ви розвиваєте доволі нетрадиційний напрям дослідження процесів глобалізації у царині спорту, зокрема футболі. У чому полягає інтегруюча роль цього масового виду спорту у формуванні «єдиної людської родини»? І чому саме футбол здатний цю функцію виконувати?

– Вислів «сонце ніколи не сходить в імперії Карла V» можна умовно перефразувати на «сонце ніколи не заїде в країні, де грають у футбол». Ця аристократична колективна гра, що зародилася у Великій Британії у XIX столітті, перетворилася у XX столітті на народний і найпо-

пулярніший вид спорту. Британські мореплавці поширили його по всьому світу. Телебачення остаточно завершило підкорення світу футболом. Нині телевізор дає змогу охопити аудиторію понад 2 млрд футбольних глядачів. А завдяки інтернету ця гра досягла універсальної всеосяжності і стала справжнім феноменом глобалізації.

Нині немає жодного континенту, який зміг би встояти перед чарами футболу. Свідченням глобалізації цієї масової гри може, зокрема, стати придбання Катаром французького клубу «Парі Сен-Жермен». Для французів останній є таким самим символом як і, скажімо, Ейфелева вежа в Парижі. Не зайве зазначити, що глобалізація футболу передувала формуванню ЄС.

Йї значною мірою сприяло те, що це простий вид спорту, яким може займатися будь-хто незалежно від фізичних особливостей, він не обов'язково вимагає спеціальних майданчиків, позаяк можна грати всюди.

Зірок футболу за популярністю можна порівняти із зірками кінематографа. Він перетворився на справжнє шоу, театральну виставу. Які загрози можуть поставати перед імперією футболу? Небезпеку можуть становити інші види спорту. А також те, що гроші вирішуватимуть долю матчу. Слід бути дуже уважним, щоб не вбити курку, яка несе золоті яйця.

У. Т.: Яку роль відіграє футбол у консолідації та цементуванні національної ідентичності? Як пов'язані між собою футбол і національна ідея?

– Дуже часто дорікають глобалізації, мовляв, вона стирає національні кордони між

ФОТО: АНДРІЙ ГОЛМАН

країнами, однак футбол якраз посилює національні маркери, причому значно більше, ніж інші види спорту. Наприклад, в Україні футбол був своєрідним каналом вияву «національного духу» в радянський час, коли кийське «Динамо» перемагало московського «Спартака». За часів диктаторського режиму Франсіско Франко в Іспанії каталонський футбольний клуб «Барселона» висловлював свою незгоду з політикою офіційного Мадрида.

Коли грає національна збірна, вся країна об'єднується і будь-які розбіжності (соціальні, економічні, релігійні, політичні) відступають на другий план. Цю функцію футбол відіграє як щодо старих членів міжнародного товариства, так і щодо нових країн. На міжнародному рівні ця колективна гра є певним маркером країни поряд із її національними символами. Цікаве поєднання футболу та національної ідеї можна спостерігати на прикладі Алжиру, який ще до здобуття незалежності сформував власну збірну з футболу, щоб у такий спосіб продемонструвати своє прагнення до самостійності.

У. Т.: Тобто футбол може бути чинником міжнародних відносин?

– Футбол не є чарівною паличкою, здатною подолати безробіття й вирішити інші соціальні проблеми, однак він сприяє зближенню країн. У цьому можна переконатися на прикладі матчів між збірними, наприклад, Вірменії і Туреччини, на яких присутні президенти обох країн, чи між Іраном і США. Футбол сприяє притлумленню національних і релігійних антагонізмів. Насилля не так уже й часто наявне у цьому виді спорту, оскільки він назагал каналізує агресію, є формою примирення одних із другими. Жодна поразка не є остаточною, завжди є шанс знову почати все спочатку і виграти. Водночас футбол – засіб демократизації, оскільки у спорті немає якоїсь ієрархії, тут неможливо мати жодних наперед заданих переваг. Крім цього, він є інструментом просування соціальної рівності.

У. Т.: Нині в Європі точиться чимало розмов про кризу НАТО. У чому, на вашу думку, полягають її причини і яким буде майбутнє Альянсу?

– Ще в 70-х роках минулого століття Генрі Кіссінджер казав про «трансатлантичне непорозуміння» – ця неузгодженість між Америкою та Європою так само давня, як і НАТО. Але нинішня криза Альянсу – це не лише різне бачення його місії американцями та європейцями. На цю традиційну причину накладаються нові. Ми чекаємо в середині травня саміт, що відбудеться в Чикаго. Серед численних проблем, які слід вирішити на саміті, я назвав би насамперед проблему Афганістану. Вочевидь, війна НАТО в цій країні зовсім не переможна – там слово «перемога» вже майже стало евфемізмом. Вже 10 років як повалено режим талібів, однак Афганістан досі не є спокійним, цілісним і умиротвореним. І, нарешті, країни Альянсу не знають, як вийти з цієї війни, не втративши обличчя. Це серйозна поразка організації: найважливіша мілітарна потуга світу не може подолати якихось повстанців. Проблема також у тому, що НАТО як військове об'єднання має схильність бачити політичні проблеми з військового боку. Альянс розширив свої завдання, оскільки хотів зберегти головний зміст власного існування після зникнення радянської загрози, а з ними розширився й географічно. І це було надто важко для організації. У цьому географічному і концептуальному розширенні є загроза перетворення НАТО на озброєну руку західного світу, що її сприйматимуть як військовий інструмент війни цивілізації. І що більше Альянс розширюється і зачіпає інші країни, то складніше йому собою керувати.

Тож маємо таке собі зачароване коло: Росія сприйняла розширення НАТО як загрозу і відреагувала відповідно. Ми бачимо, наприклад, як намагання США розмістити елементи протиракетної оборони поблизу кордонів Росії остання сприймає не як оборонний захід, а як агресію. Та й полі-

тика Джорджа Буша-молодшого була спрямована на конфронтацію з Росією, тож і політика Кремля полягала в демонстрації сили у відповідь. Її вважає агресією вже саме НАТО, і так формується це справді зачароване коло. Слід зауважити, що в західному світі надто сильно відчуття того, що холодна війна була поразкою Росії, а це не так.

У. Т.: Чи спрацьовує, на вашу думку, політика перезавантаження, яку сповідує наступник Буша – Обама?

– Політика перезавантаження спершу працювала, але доволі швидко була припинена. Обама зробив кроки, щоб покращити відносини з Росією, однак припинив їх на тлі агресивного дискурсу щодо РФ та оголосив про втілення проекту з розміщення елементів системи ПРО у Східній Європі. Насамперед тому, що тиск військово-промислового комплексу занадто сильний. Тому він відмовився від перезавантаження, як і від багатьох своїх початкових обіцянок, і почав ставити менш новаторські й амбітні завдання, ніж ті, яких очікував від нього світ, адже Обама мусив протистояти Конгресові та зважати на вибори. Можна сподіватися, що в разі свого переобрання Обама повернеться до своїх попередніх обіцянок.

У. Т.: Міністр закордонних справ Польщі Радослав Сікорський висловив побоювання, що в умовах слабкості та подальшої кризи Заходу Кремль може спробувати відновити контроль над пострадянськими країнами. Наскільки серйозно політичний клас у ЄС готовий реагувати на такі претензії Росії?

– Росія не стане загарбувати Україну, Грузію, Польщу збройно. Вона застосовуватиме політичний вплив. Але якщо Кремль намагатиметься нав'язати свою волю пострадянським країнам, це буде контрпродуктивно. Воля до незалежності в цих державах надто сильна, щоб діяти під диктовку Росії. До того ж погрози й залякування обертаються проти неї самої. ■

«Фінансування футбольних клубів олігархами несе певну загрозу. У такому разі команда може втратити свою ідентичність, що призведе до втрати вболівальників. Крім того, гроші можуть вирішувати долі матчів. За таким сценарієм врешті футбол вб'є сам себе»

За авторством або редакцією Паскаля Боніфаса видано близько сорока книжок, у яких розглядаються питання міжнародних відносин, ядерної зброї та роззброєння, співвідношення сил між державами, а також зовнішня політика Франції та вплив спорту на міжнародні відносини

Повну версію інтерв'ю читайте на сайті www.tyzhden.ua

Великий «перепост»

Автор:
Катерина
Барабаш,
Росія

Не все котів масниця, як відомо, нагряне колись і Великий піст. На ієрархів Російської православної церкви він, схоже, звалився миттєво й несподівано, як у Росії стається з усіма випробуваннями на кшталт посту, зими та виборів.

Скандал із панк-молебнем у храмі Христа Спасителя став останнім дзвінком до всезагальної вистави, розпочатої РПЦ і продовженої її паствою. Трійко із п'ятох дівчинок з феміністського рок-гурту Pussy Riot, які просили Богородицю з вітваря храму визволити Росію від Путіна, сидять у СІЗО, чекаючи, якою частиною тіла обернеться до них милість того, від кого вони просили врятувати країну. Як відомо, правосуддя в ній дуже немилосердне супроти ворогів обраного президента... А якщо особистий ворог глави держави виявляється ще й особистим ворогом Патріарха, чекай від Феміди тільки найсуворішої об'єктивності.

Але щось, схоже, все-таки не зрослося між обраним Одним і обраним Другим. Під останнім званням ледь помітно, але захитався човен, у якому той сподівався допливти до Царства Небесного. Спочатку без перебільшення всенародна підтримка Pussy Riot, що виявилася несподіваною навіть для Другого, який пройшов горнила всіх можливих інтриг у світі. Він, щоправда, як завжди, для спілкування з паствою випустив свого дикуватого клоуна о. Всеволода Чапліна, адже цей Жириновський від РПЦ традиційно доносить до народу ті думки, хоч і у викривленій формі, що їх ніколи не наважиться висловити вголос сам предстоятель. Але відсіч народу з приводу панк-молебня виявилася тільки початком наступу. Оборона перейшла в атаку.

Пилока, випущена на квартиру Другого в знаменитому Будинку на набережній сусідом знизу – колишнім міністром охорони здоров'я, а нині монахом Юрієм Шевченком, засипала всі можливі поблажки з боку суспільства щодо РПЦ загалом та її Патріарха зокрема.

Квартира в одному з найпрестижніших і найдорожчих будинків Москви, яка належить Кіріллові і яка стала символом некористолюбства усього ієрархату Російської православної церкви, виявилася заплиженою на суму 20 млн рублів з вини ченця, котрий робив суперремонт поверхом нижче. Про це повідомила прописана в помешканні владика певна пані, яка стала заодно символом патріаршої безшлюбності.

Оцей символ безшлюбності швиденько звернулася до символу гуманного правосуддя з вимогою стягнути з колишнього міністра належну суму на ремонт символу некористолюбства. З чим символ гуманного правосуддя тут-таки й погодився.

Розуміючи, що символ безшлюбності й без того замучена, символ гуманного правосуддя навіть не

став вимагати від жіночки жодних товарних чеків а чи офіційних висновків експертизи на предмет правомірності суми.

Але найцікавіше почалося потім. Тоді, як усі знають, знову впливли запитання з приводу годинника фірми Breguet за €30 тис. Кірілл розповів, що все це обман і монтаж, ніяких брегетів у нього не було, і наступного дня на сайті Патріархії директор РПЦ на усіх фотографіях виявився без годинника. Про останній нагадувало хіба що виразне його відображення на полірованій стільниці.

Говорити про те, які емоції це викликало в пастви, уже банально й нецікаво: усе очевидно. А ось про найцікавіше чомусь мови не заводять.

Невже ніхто не замислився про таке: чому Один не захищає Другого? Вони ж бо кожен кожному підтримка й опора, їм не жити порізно. І чому Путін-Медведев, який упродовж усього останнього часу підтримував РПЦ словом, ділом і копійкою, раптом пішов у глибоку «несознанку»? Певна річ, невтручання держави у справи церкви тут ні до чого.

Останнім часом Патріархат дедалі активніше намагається привласнити функції цензора Вся Русі, визначивши для себе компетенції КДБ, побудованого на пріоритеті духовного лідерства. Кажучи коротше і зрозуміліше, хоче стати модернізованою інквізицією за прикладом сучасного Ірану. Досить згадати, на перший погляд, безглузді висловлювання Чапліна: то про православний дрес-код, то про педофілію Набокова, то про пріоритет православної ідеї перед особним життям християнина, то про необхідність розкоші в житті церковних ієрархів, щоб зрозуміти: це розвідка боєм.

Однак московська церква загалом. Патріарх – він-бо теж людина, а будь-яка людина, почуваючи

безкарність, рано чи пізно зарветься. Що й сталося. Не дивуватимусь, якщо з'ясується, що вся нинішня дискредитація Кірілла спровокована однією людиною. І ви її знаєте. Путіну не потрібно духовного

НЕЗАДОВОЛЕННЯ РПЦ ТА ЇЇ ПАТРІАРХОМ НИНІ НА РУКУ РОСІЙСЬКОМУ ПРЕЗИДЕНТОВІ

лідера в очолюваній ним країні. Лідер має бути один. Схема, яку уявляв собі Владімір Владімірович, даючи зелену вулицю усім Кірілловим амбіціям, передбачала чітко окреслені повноваження Патріарха. Духовне лідерство в цій схемі зводилося до розтлумачування людові християнських цінностей на прикладі народолюбної політики керівництва країни. РПЦ у тому вигляді, в якому вона нині існує в Росії, – плід влади, її ланцюговий пес і високооплачуваний охоронець.

Тож збурення антикіріллівських настроїв нині – саме те, що й потрібно Путіну. Чи спрацює виховний момент, мабуть, довідаємося незабаром із поведінки обраного Одного з обраним Другим. І тоді стане втямки, чи на користь пішов головному церковнику Великий піст і чи не знадобиться йому Великий «перепост». ■

К Н И Г А Р Н Я

13 – 20 квітня

чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

|| Київ (вул. Лисенка, 3):

17 квітня, 18:00 – презентація книжки Анни-Лени Лаурен «У горах всі рівні: Про Кавказ і його народи». За підтримки Посольства Фінляндії в Україні.

18 квітня, 18:00 – презентація нового роману Любка Дереша «Голова Якова».

19 квітня, 18:00 – круглий стіл «Трикутник Сковороди: академічні дослідження та апокрифи». Учасники: Мирослав Попович, Іван Драч, Володимир Єшкілев, Петро Кралюк, Петро Білоус, Катерина Борисенко. Модератор Сергій Грабар. У межах заходу відбудеться обговорення роману Володимира Єшкілева «Усі кути трикутника. Апокриф мандрів Григорія Сковороди».

21 квітня, 12:00 – дитячі читання. Презентація українського видання твору Ернеста Сетон-Томпсона «Маленькі дикуни».

|| Івано-Франківськ (вул. Незалежності, 31):

17 квітня, 18:00, 4-й поверх – майстер-клас для дітей: восьминіг із пластиліну.

18 квітня, 18:00, 5-й поверх – відкриття виставки живопису Сірого Сержа та презентація збірки поезій Ганни Луцюк «Дефрагментація тиші».

19 квітня, 18:00, 4-й поверх – презентація книжки Олександра Бойченка «Мої серед чужих». Модератор Тарас Прохасько.

|| Львів (просп. Свободи, 7):

18 квітня, 18:00 – презентація книжки фінської журналістки Анни-Лени Лаурен «У горах всі рівні: Про Кавказ і його народи» (за участю авторки, спільно з Посольством Фінляндії в Україні).

20 квітня, 18:00 – презентація книжки Любка Дереша «Голова Якова».

|| Харків (вул. Сумська, 3):

16 квітня, 17:00 – круглий стіл із нагоди 10-річчя від дня смерті Юрія Шевельова.

17 квітня, 19:00 – дискусія на тему «Люди-іграшки». Модератор Васи́лиса Щоголева. Мова заходу англійська.

19 квітня, 18:00 – презентація книжки Володимира В'ятровича «Історія з грифом «Секретно»».

|| Вінниця (вул. Соборна, 89):

18 квітня, 18:00 – історичний клуб «ХроноТоп». Дискусія «Центральний парк і вінницька трагедія». Модератор Олександр Федоришен.

19 квітня, 18:00 – презентація книжки Олександра Ірванця «П'яте перо».

Інформаційний партнер

Тиждень
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПАРТНЕР

Із повним переліком заходів та його можливими змінами ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Поділений двома вітчизнами

Єжи Новосельський як медіатор польсько-українського міжкультурного діалогу

ФОТО: ПАРАДСЕК ВЕДНАРЧІЗЬК

Автор: Лукаш Сатурчак,
Польща

Про автора
Польський прозаїк, журналіст, уродженець Перемішля Лукаш Сатурчак є автором книжки «Галиція» про відносини між поляками та українцями на пограниччі

Понад рік тому помер професор Єжи Новосельський, один із небагатьох наших сучасників, котрий знав, яким має бути діалог між поляками та українцями. Він був чудовим співрозмовником, що добре видно у книжці «Розмови з Єжи Новосельським...», яку перекладено в Україні та перевидано в «Темпорі».

БОРЕЦЬ ЗІ СТЕРЕОТИПАМИ

Художник міг дати потужний урок співвітчизникам: він спростував більшість міфів, пов'язаних із польським ставленням до України. А їх сьогодні чимало. Наприклад, що українців вигнали австрійці. У Польщі й

надалі багато людей вважають, що якби не свободи, які панували на підавстрійській Галичині, то українська свідомість тут ніколи не сформувалася б.

Так у Польщі применшують значення України – культурне та національне, забувають про її багатівкову історію. Це твердження було особливо популярним у міжвоєнний період, коли поляки, на відміну від українців, виборили свою незалежність. У 1919–1939 роках їхній уряд переконував своїх громадян у тому, що немає такої нації, як українці. Великі зусилля були спрямовані на колонізацію Польщею Західної України. Закривалися школи, нищилися церкви, запроваджувалося обов'язкове навчання польською мовою, блокувалося відкриття українського університету.

Усе робилося для того, щоб не допустити піднесення національної свідомості українців у Другій Речі Посполитій і таким чином знівелювати їхнє прагнення до незалежності. Польська влада намагалася переконати своїх співвітчизників у тому, що українці – це русини, які хочуть довести полякам свою окремішність. У школах навчали, що русини живуть під Києвом, а Львів та його околиці – це Польща. На колонізації згаданих теренів наголошували ще польські романтики на чолі з Юліушем Словацьким 100 років перед тим. Найяскравіше це видно в «Мазепі» та «Срібному сні Саломеї».

Коли в червні 1932-го «Саломею» поставив у Львові режисер-соціаліст Леон Шиллер, цю подію назвали скандалом, а режисера арештували і пізніше видворили зі Львова. Чому? Влада закидала йому маніпулювання текстом. Формально йшлося про випущення останньої строфи: «Пани! Ваш дім пурпуровий/Хай спить... і я спати буду». Насправді Шиллер підкреслив те, що Словацький де-факто сам відобразив у драмі: роль поляка – колонізатора України та дискримінацію українців.

Тоді було небагато таких по-статей у Польщі, як Єжи Гедройць чи Станіслав Стемповський (один із двох поляків в уряді УНР – міністр сільського господарства), котрі прагнули створити незалежну Україну за Збручем і розширити національні права українців на Східній Галичині до меж, що були за часів правління Владислава II Ягайла (1386–1434), коли жодна мова чи релігія не мала виключ-

ЛЮДИНА ДВОХ КУЛЬТУР

Цитати з книжки Збігнева Подгужця «Розмови з Ежи Новосельським про мистецтво»

«Батьківському домові я завдячую тим, що я – людина пограниччя. Я справді одночасно виховувався у двох культурах: східно-християнській, слов'янській, та римо-католицькій, польській. Ця антиномія, часто дуже болісна для мене в дитинстві, дала мені дуже багато...».

«Якщо у вас батько українець, мати – полька, ви живете в країні, де існують дві культури, то людина належить до обох цих культур. Тільки я не знаю, що значить бути поляком, і що значить – бути українцем. Натомість я знаю, що значить бути людиною».

«Як людина охрещена у греко-католицькій церкві, належна до її спільноти, я також ходив до православної церкви і католицьких костелів [...] Відчував також, що справжня моя віра — це православ'я. Воно мені здавалося якимось справжнішим...».

«Візантія – це єдність із Заходом, що протистойть Сходу». «Візантія – має сенс і стає активною, впливає, стає сама собою лише тоді, коли стикається – так чи інакше, гарно чи погано, навіть найтрагічніше – із Заходом. Тоді певні елементи свідомості оживають, стаючи спільною часткою західного і східного мислення».

«Православ'я повинно обороняти себе від католицизму зброєю того ж таки католицизму, себто православ'я повинно у якийсь спосіб стати відкритим для західної ідеї, щоб знайти спільний простір для полеміки з римо-католицизмом».

унія законсервувала українську самотність. Міжконфесійні суперечності досить часто перешкодили польсько-українському зближенню впродовж усієї історії. З одного боку, претензії польського католицизму на домінування, а з іншого – формування греко-католиками національної свідомості й часті спроби посварити поляків з українцями, які робило російське православ'я. Хоча медаль має два боки, адже за всієї критики понтифікату Івана Павла II не слід забувати його велику роль у поєднанні наших народів.

Можна багато говорити про боротьбу Ежи Новосельського за примирення наших народів, що не була подібною до публіцистики Гедройця чи Ліпського. Це радше скромне свідчення того, хто все життя був поділений любов'ю до обох своїх вітчизн. Якщо йому, переслідуваному в Польщі через свою «окремність», вдавалося не мстити, а, навпаки, будувати мости між нашими народами, то й у нас має все вийти. ■

ного привілейованого статусу в Польській державі. На жаль, у тамтешньої влади в 1920–1930-х було інші погляди.

СТРАХ ПЕРЕД УКРАЇНЦЯМИ

Про ставлення поляків до українців у міжвоєнний період Ежи Новосельський висловлювався дуже критично. В одному інтерв'ю для видання *Twórczość* заявив: «Ви навіть не усвідомлюєте, наскільки великою була зверхність львівських поляків до львівських українців [...] Вони зовсім не помічали українську культуру. Насміхалися на кожному кроці більше, ніж над євреями. Це був страх перед кількісно перевагою українців». Далі він додав, що нерозуміння і зверхність толерувала римо-католицька церква, яка прагнула зменшити вплив греко-католиків.

Попри незаперечні докази трагічного становища українців у Другій Речі Посполитій, багато польських політиків, а також письменників доводили після 1945 року щось зовсім протилежне. Навіть великий друг України, який навчався в Києві, Ярослав Івашкевич у виданих у Польщі «Щоденниках» стверджував: «Українці не усвідомлюють нашу культурну роль і весь час торочать, що була колись у сивій давнині «польська шляхта». А це ж цілий шмат нашого життя, Кременець, Словацький, Джозеф Конрад і Кароль Шимановський [...] Це ж має європейське значення [...] що постало завдяки праці українського селянина, але навряд чи визиску».

На думку письменника, ідеальний світ – той, у якому український селянин буде вдячний польському шляхтичеві за поширення культури. Слід додати, що Івашкевич був сам шляхтичем: виріс на українських теренах і дивився на світ крізь призму пана, який утратив маєток, попри те, що в його оповіданнях Україна описана мальовничо.

Зовсім інший підхід пропонував Ежи Новосельський, який жартував про себе, що не має ані краплі польської крові. Відомий поет Тадеуш Ружевиц додавав із цього приводу: «Він має одне око польське, а друге – українське». Насправді Новосельський був сином лемка,

але, як ніхто інший, на зламі століть був голосом розуму в полько-українських справах. Говорив на цю тему рідко, але мудро. Не менш мудро, ніж про православ'я, на якому добре знався, чи про ікону (його вважають найвідомішим новочасним польським іконографом).

НАВЕРНЕНИЙ ПОЛЯК

Поляком Новосельський став із примусу. Вистачило одного підпису. Коли 1946 року комуністичні органи безпеки почали переслідувати українців у Польській Народній Республіці, треба було задекларувати свою національність. «Скажеш, що українець, то тебе назвуть різном і бандерівцем. Скажеш, що поляк, то почуєш, що ти українець і прикидаєшся поляком», – згадає Дмитро Лукашин із Товариства лемків. У січні 1948-го батько художника виправив у документах українську національність на польську. Це був єдиний шанс залишитися у країні й продовжити нормальне життя. У той час найменші деталі «вирішували» те, якої ти національності. «Коли няня твоя була гуцулкою, то ти уже поляк української культури», – згадував Ежи Стемповський (син Станіслава), що виріс на Волині.

Перші роки після війни для вихованого в мультикультурному родинному колі Новосельського були важкими. Його принижували в школі, обзивали злочинцем, а він терпів. Це, мабуть, і вплинуло на світогляд. Він не піддавався емоціям, усе міг стерпіти. Замість сварки займався освітою, що привело до того, що, як ніхто інший, міг беземоційно говорити про найважчі справи для двох народів.

Звичайно ж, найчастіше висловлювався про Східну церкву. Говорив про сутність зближення католицької церкви з уніатською, що викликало різке невдоволення польських церковних ієрархів, оскільки, згідно з концепцією Новосельського, Польща зробила помилку, ратифікувавши Берестейську унію 1596-го. На думку художника, якби не вона, то в Києві ще й сьогодні залишилися б православні поляки. При цьому він також додавав, що

Звідки взялась «УКРАЇНА»?

Назва нашого народу набула сучасного політичного й географічного звучання в ХІХ столітті

Автор:
Ігор Гирич

Етніонім «українці» не такий уже й давній. Він постав саме тоді, коли на арену європейського політичного життя вийшло національне питання, – в ХІХ столітті. Чому ж наші предки мусили відмовитися від свого родового імені «Русь» і терміну «руський», що були поширені за Середньовіччя та раннього Нового часу?

Відомо, що вперше назву «Україна» на означення українських теренів Переяславського князівства вжито в Іпатіївському літописі 1187 року. Як територія «Україна» присутня на карті французького географа Гійома де Боплана (середина ХVІІ століття), завдяки чому ця географічна назва стала широко відома в Західній Європі. Семантику виводили від українських земель, що розкинулися на кордоні між Річчю Посполитою і Великим Степом. Із таким самим змістом це слово вживали й московські вояводи на позначення Слобожанщини, колонізованої у ХVІІ–ХVІІІ століттях вихідцями з Наддніпрянщини.

У часи Визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького (1648–1657) до «України» включали Київське, Брацлавське та Чернігівське воеводства, підконтрольні владі гетьмана. Загалом джерела фіксують низку територій, які у ХІІІ–ХVІІІ століттях називалися «українами». Однак у ХІХ-му дане поняття стало радше географічним, хоч інколи й фігурувало в культурному та політичному контекстах. В етнічному сенсі тодішнє населення наших сучасних земель ідентифікувало себе як русинів. Із проголошен-

ням 1721 року Російської імперії та інкорпорацією до її складу у ХVІІІ столітті Лівобережної Гетьманщини й Слобожанщини з'явилася потреба розрізнити населення тогочасних українських губерній та етнічних росіян, зважаючи на монополізацію московитами киеворуської спадщини й назви «Русь».

«УКРАЇНСЬКИЙ» КОМПЛЕКС

Є думка, що українці ідеологічно програли, відмовившись від традиційної самоназви «Русь», бо ж світ знав про Давньоруську державу й на підставі спільного з північним сусідом найменування ідентифікував і продовжує ідентифікувати нашу давню історію з російською.

Певний комплекс через нове слово на позначення національності завжди тяжів над українською елітою. Звідси й небажання деяких вітчизняних істориків замість «давньоруський» уживати «давньоукраїнський» чи замість «Київська Русь» (що є більше даниною російській схемі історії) – «Україна-Русь». Обидва останні терміни штучні, однак до першого дужче звикли через радянську традицію, а про другий забули після імперської заборони на викладання своєї історії з українського погляду. Втім, французи свою галльську або ж німецьку – франкську історію не соромляться називати відповідно давньофранцузькою та давньонімецькою.

Не випадково уся початкова «війна» між українськими та російськими інтелектуалами навколо історичної пам'яті в ХІХ столітті була боротьбою за належність спадщини так званої Київської Русі. Хто її вигравав, мав у очах освіченої частини сус-

TERRA INCOGNITA. Карта Гійома де Боплана 1648 року сприяла популяризації нової назви наших земель у Європі у ХVІІ–ХVІІІ століттях

пільства легітимне право виставляти претензії на українські терени.

НОВА НАЗВА

Перші українські будителі ХІХ століття ще на зорі своєї діяльності зіткнулися з непростю проблемою: давній етніонім «руський» («русинський») та новочасний «малоруський» неминуче потрапляли у спільний із росіянами корінь і автоматично ставали частиною російського культурного простору, «Русского міра». Тому лідери кирило-мефодіївців Тарас Шевченко, Микола Костомаров і Пантелеймон Куліш як додатко-

ДИЛЕМА РУСІ ТА УКРАЇНИ
Версії походження

Історик і правознавець Сергій Шелухин у книжці «Назва України», яка побачила світ у Празі 1927-го, доводив, що етнонім українців

сягає своїм корінням іще доруських часів і походить від міфічних укравів. Метою цієї гіпотези було підважити закиди сусідів у тому, що термін походить від «окраїни». Однак найпопулярнішу і справді наукову теорію запропонував у своїй популярній брошурі «Русь-Україна і Московщина-Росія» публіцист і політичний діяч Лонгін Цегельський (перше видання – 1901 року). Автор виклав історію привласнення історичного наймення України-Русі Московією, розкрив імперське підґрунтя використання назви «Русь» у часи колоніальної політики царату в ХІХ столітті і доводив необхідність відмови від цього терміна на користь «України» для тих своїх братів по крові, які хотіли зберегти ідентичність і не злитися в єдиному «морі».

Чому саме «Руський мір»?

До 1917 року українці називали своїх північних сусідів великоросами (згідно з ідеологічною настановою щодо триєдиного «русского племені»). У період СРСР, коли відбувалося штучне конструювання радянської ідентичності, відповідний етнос почали позначати терміном «русские». У сучасній РФ його спеціально замінили на «россияне». Кремлівське керівництво й сьогодні хоче бачити у слові «русский» наднаціональний термін, який об'єднує в собі росіян, українців і білорусів.

ГЕНЕРАЛЬНА КАРТА УКРАЇНИ ПЛОМА ДЕ БОТІАНА, 1648 РІК

вий чинник ідентифікації народу обрали для території Наддніпрянщини назву принципово відмінну від уживаної на позначення тогочасної Росії, і нею стала «Україна». Героїчний фольклорний образ Середньої Наддніпрянщини доби Козаччини ХVІ–ХVІІІ століть став уособленням національного духу і мав покрити собою весь тисячолітній період русько-української історії від князівського часу до Нової доби.

Практика відмови від історичного етноніма не була зовсім незвичною для європейських народів. Наприклад, румуни для пошуку нової політичної назви по-

збулися попередніх секулярних «волохи», «молдавани», «трансильванці» і прийняли міфологічне ймення, що наближувало їх до героїчних традицій Римської імперії. Спочатку сусідам це здавалося нелогічним і претензійно нахабним, але утворена після російсько-турецької війни Румунська держава цю назву ефективно популяризувала, і вже наприкінці ХІХ століття остання ні в кого не викликала такої скаженої ідіосинкразії, як слово «Україна» серед росіян і поляків на початку ХХ-го.

Іще Михайло Максимович узяв за основу вітчизняної історії чотирискладовий поділ, що був

протиставлений російській трискладовій схемі (Русь Київська, Русь Московська, Русь Петровська, або ж Петербурзька): Україна-Русь князівської доби, Україна литовсько-польського періоду, Козацька Україна, Україна Нового часу.

Уже саме використання назви «Україна» засвідчувало наміри наших інтелектуалів відмежуватися від культурної спадщини, держави та історичної традиції сусідів. Цей крок виявився надзвичайно революційним за своїми наслідками. Нова назва чітко розділяла інтереси двох націй, своє і чуже, створює- ▶

вала підстави для національного, культурного й історіософського розрізнення. До того ж без нового етноніма не міг обійтися процес національного відродження та поширення літературної мови у XIX столітті.

Термін «Україна» свідчив про зовсім інший історичний статус наших земель. На територію, яку імперські інтелектуали представляли як місце, де зародилася російська державність, де правила предки московських царів, де плекало було спільну для росіян, українців і білорусів православну культуру (в радянські часи ці тези оформили у вигляді теорії «колиски трьох братніх народів»), де з Малої Русі почала виростати Русь Велика, нова назва змужувала поглянути під протилежним кутом зору: розуміння колоніального статусу Наддніпрянщини в межах Російської імперії, наявність власної державної, культурної, релігійної та мовної традиції тощо.

Усі ці моменти чудово розуміли імперські ідеологи, а тому назву «Україна» дозволили вживати на Наддніпрянщині лише під час Революції 1905–1907 років. У попередні роки вона зазнавала постійних переслідувань: газети й журнали було штрафовано за позначення на картах цього топоніма, культурні товариства з українськими вивісками закривали. Після встановлення в Росії третьочервненої монархії в 1907-му покотилася нова хвиля великодержавного шовінізму та політичної реакції – із пририванням українців до категорії «іногородці».

ПОВІЛЬНЕ ВРОСТАННЯ

«Українське» не відразу семантично переомгло загальноросійське. Михайло Максимович зробив правопис, у якому було закладено філософію спільного «руського» коріння. Останній залишав можливість українцеві, читаючи твір рідною мовою, одночасно сприймати голосні в російському звучанні. Дашок над літерою означав, що, приміром, слово «дѣм» (де він стояв над «о») слід вимовляти як «дім». «Максимовичівка», як її називали, створювала підґрунтя для психологічної національної роздвоєності (з огляду на це, нею активно послуговувалися галицькі москвофіли).

ПОЯВА
МАСОВОГО
УКРАЇНЦЯ.
Перший
на Наддні-
прянщині
політичний
трактат са-
мостійництва
(автор Микола
Міхновський)
став
рефлексією на
утвердження
нової назви
нашого народу

У середині XIX століття з'явився новий термін «Україна-Русь», який мав витіснити «Давню Русь» («Київську Русь»). Свідомо його почав уживати «хлопоман» Павлин Свенціцький на початку 1860-х у львівській газеті «Село». Терміном історіографії він став у 1880-х, коли Олександр Барвінський у шкільному підручнику історії використав його на позначення князівського періоду. Цей термін припав до душі істориколові Володимирові Антоновичу, і коли 1885 року розпочалися переговори між київськими та львівськими українцями про координацію своїх дій, було домовлено про паралельне використання назви «Україна» для обох територій проживання українців – у складі Австро-Угорщини та Російської імперії.

Однак позначення «український» прижилося не швидко.

У ЛОГІЦІ НОВОГО ЕТНОНІМА БУЛО ЗАКЛАДЕНО НОВИЙ ГЕНЕТИЧНИЙ КОД

Народовці у Східній Галичині свої товариства називали руськими ще у 1880-х роках, а часопис «Діло» на початку 1890-х послуговувався етимологічним правописом Михайла Максимовича. Навіть реорганізоване НТШ в підзаголовку зберігало утраквізм «Українсько-руське товариство» так само, як і перша національно зорієнтована політсила Східної Галичини – Русько-українська радикальна партія (РУРП).

Покласти край малоросійству й рутенству закликав на межі століть Михайло Грушевський. Саме його діяльність у Львові від 1894 року збіглася в часі з остаточним витісненням «руського» на користь «українського», і цей процес був пов'язаний зі згасанням москвофільських настроїв та перемогою в Галичині модерної національної свідомості.

Однак, попри народження на початку XX століття «масового» свідомого представника нації, в галицьких українських гімназіях зберігався високий відсоток москвофілів (майже 50%), про що з прикрістю писав до Грушевського майбутній голова НТШ академік ВУАН Кирило Студинський. Російсько-українська амбівалентність, а отже, й доля етноніма «український» на Наддніпрянщині під царатом більше давалася взнаки, ніж амбівалентність польсько-українська у Східній Галичині. Навіть Володимира Антоновича водночас зараховували до вчених обох національностей. Що й казати про істориків Івана Лучицького та Володимира Науменка, які переважно залишалися до 1917-го політичними росіянами. Одним із перших свідомих українських інтелігентів став Михайло Грушевський. У середині 1890-х до нього приєдналася ціла когорта наддніпрянців: Олександр Лотоцький, Сергій Єфремов, Василь Доманицький, Олександр Черняхівський, Іван Липа, Микола Міхновський, Борис Грінченко та ін.

Напередодні Першої світової війни рубікон було остаточно перейдено. І тепер «руський» уже асоціювався не з українським, а з приналежністю до московської традиції (Володимир Винниченко у своєму «Відродженні нації» називає росіян «руськими»).

У логіці нового етноніма було закладено новий генетичний код. Він зберіг українську ідентичність, сприяв постановку модерної національної культури, не дозволив українцям сплавитися з росіянами в загальноімперському казані. Назва, що входила в ужиток, позначала нову національну якість, розрив із традиціями багатовікового православного універсалізму, який мав у XIX столітті остаточно вирішити «українське питання» на користь Росії. ■

У ролі подразни

Юрій Винничук про тексти «на злобу дня», пасивність інтелектуалів і нинішню владу як період чистилища для України

Днями Юрій Винничук відсвяткував 60-річчя. Однак це не означає, що львівський письменник, здавна відомий своїми літературно-політичними провокаціями, збирається йти на пенсію. Він пише гостро-в'їдливу публіцистику, а його скандальний вірш «Убий пі...са» став хітом в інтернеті й приводом для звинувачень митця в порнографії і закликах до усунення нинішньої влади неправовим способом. На початку квітня Головне управління МВС у Львівській області направило поезію Юрія Винничука до Донецького науково-дослідного інституту судових експертиз «на психолінгвістично-мистецтвознавче дослідження».

У. Т.: Пане Юрію, ваш вірш «Убий пі...са» зчинив багато галасу і, можна навіть сказати, розділив інтелектуалів на два табори: тих, хто підтримує, та тих, хто вважає такі форми протесту недолугими. Що ви думаєте з цього приводу?

– Це поведінка гнилої інтелігенції. Вважаю, що говорити з наперсточниками делікатно, дискутувати – крок до поразки, адже треба речі називати своїми іменами і не соромитися цього. А вірш, зрозуміло, що його не можна вважати високим польотом поетичного мистецтва, але він нічим не гірший, приміром, від тексту нашого гімну, Франкового «Не пора, не пора нам лягу, москалеві служить» чи навіть «Марсельези». Тобто це «естрадний» вірш, до того ж, коли я його вперше оприлюднив у Facebook, був підписаний Юзьом Обсерватором, тобто персонажем, таким собі Швейком. Отже, це начебто не мій погляд, а погляд мого персонажа. Але, скажімо, Оксана Пахльовська в *Тижні* (див. № 11/2012) написала, що вірш брутальний, і висміяла флеш-

Спілкувалася Ірина Троскот

моб зі сценами з «Камасутри», що відбувся на мою підтримку у Львові. Але я це розумію так: вона собі живе в Італії, тому інакше на все дивиться. Проте нинішня молодь бачить це саме так – це ж вона все організувала й запропонувала мені взяти участь у тому флеш-мобі. Усе відбулося абсолютно стихійно.

У. Т.: Схоже, за вами остаточно закріплюється роль «подразника» для суспільства.

– Я й раніше писав багато текстів «на злобу дня» – ще в 1990-х, коли працював у театрі «Не журись». Ті тексти повмирили разом із проблемами, яких вони торкалися. І нині часом пишу якісь політичні вірші

«Говорити з наперсточниками делікатно, дискутувати – крок до поразки, адже треба речі називати своїми іменами і не соромитися цього»

ІКА

для Віктора Морозова, які він співає на концертах зі своїм батяр-бендом «Галичина».

Коли в мене брали інтерв'ю для німецької газети, то журналіст казав, що в Конституції ФРН записано: кожен громадянин має право протестувати проти влади. У нас такого права немає, але я вважаю, що такі маю право вимагати, щоб ця влада пішла, боротися проти неї.

У. Т.: Останнім часом багато письменників пишуть есеї на суспільно-політичну тематику: окрім вас іще Сергій Жадан, Юрій Андрухович, Андрій Бондар, Олександр Бойченко, Лесь Подерв'янський. Наскільки доцільно авторам поєднувати літературу та політику?

– Народ нині потребує таких ось текстів, тобто якихось політичних гасел і пісень. Якби я написав високоінтелектуальний твір, його мало хто прочитав би і він не був би популярним, за нього не бралися б люди по селах або ті, хто нічого не читав. А так ось Добкін прочитав і відгукнувся, тобто зрозуміло, що вони потрібні. Я не розумію тих, хто мені дорікає. Вони що, збираються сидіти і чекати, доки народ знову приїде і влаштує Майдан, і лише тоді повилазять з нір на сцену піаритися й почнуть щось промовляти? Я не чекаю на його повторення, а пишу вже. Якби такий вірш прочитав на Майдані, усі сказали б, що це нормально. Але коли написав його тепер, то комусь здається, що це брутально, що це невчасно, що це якийсь заклик до чогось, ще щось. Як казав Довженко, коли двоє дивляться вниз, то один бачить калюжу, а другий – зорі в ній, так і тут.

У. Т.: Звинувачення вас у порнографії – це справді репресії чи просто дурість окремих людей?

– Мені важко сказати, але хтось їх точно підтримує, бо коли, скажімо, Володимир Бондаренко (директор Інституту політичних, соціологічних і маркетингових досліджень, ініціював перевірку творів Винничука, написавши скаргу на ім'я нардепа Леоніда Грача, а той – уже на адресу Генеральної прокуратури. – Ред.) отримав відмову від Комісії з етичної моралі, то одразу організував прес-конференцію в УНІАН.

Знаю, що там є свої черги, треба попередньо записуватися. Крім того, потрібно запитати – хто за це все платить? І тоді, власне, пролунали слова, що необхідно ввести цензуру. А Леонід Грач узагалі сказав, що «нада заперетить таких пісателів». Тому не знаю, може, це якась увертюра до того, щоб навести в країні «порядок». Але більше все схоже на якийсь маразм, бо навіщо робити так, щоб вірш, який я прочитав перед сотнею людей на ночі еротичної поезії в Києві, настільки поширився, що тепер його прочитали вже, може, й мільйони... Вочевидь, комусь це потрібно, комусь це вигідно. Якщо Грач це роздуває, отже, йому це треба.

У. Т.: Чи потрібна взагалі якась комісія з моралі?

– Свого часу забороняли і твори Генрі Міллера, і «Лоліту» Набокова, але це залишилося в далекому минулому. В Росії видають твори з матюками, які написали Пушкін, Лермонтов, Некрасов, – майже всі їхні класики писали нецензурні твори. Але в Україні комісія працює трошки інакше. Думаю, вона мала би сенс, якби розглядала якісь телевізійні програми, бо телевизор можуть дивитися всі, зокрема й діти. А книжки не є такими доступними. Дитина не піде купувати ні книжку Жана Жене, який описує гомосексуальні акти, ні Олеся Ульяненка. Тому я не знаю, яку роль може відігравати ця комісія. Але принаймні до мене вона поставилася цілком нормально: сказали, що розглядають тільки друковані твори, а вірш «Убий пі...са» не був надрукований.

У. Т.: В Україні «революція» серед інтелігенції відбувається в інтернеті. Як вважаєте, чи мають і можуть самі інтелектуали щось зробити, щоб змінити формат, вивести її за межі внутрішніх обговорень?

– Я не знаю, чи інтелектуали взагалі щось можуть зробити. Хто їх слухає, тих інтелектуалів? Будь-яка революція, будь-який спалах народного гніву залежить від низів, а не від верхів. Останні можуть щось очолити, але цим не повинні займатися письменники, бо з них добрі пропагандисти, але погані керівники будь-яких революцій – ми це знаємо

ще з часів Центральної Ради, коли всі тодішні керманічі щось писали. Петлюра – літературний критик і перекладач, Міхновський – поет і критик, не кажу вже про Грушевського чи Винниченка. Хоч кого візьми – всі писали. Частина отаманів також була «писуча». Думаю, що будь-які наші інтелігентні й інтелектуальні розмови, круглі столи тощо замикаються на нашому ж середовищі, не виходять за його межі. Ніхто про них не знає, пересічні українці можуть побачити по телебаченню тільки те, що їм показують, зазвичай якісь серіали, а в регіонах часто взагалі немає доступу до опозиційного телебачення, тому про всі ці ініціативи ніхто не дізнається. Вочевидь, треба просто йти в народ і розмовляти.

У. Т.: Але ж люди нині інертні, чи не так?

– Вони інертні, але скоро, думаю, не будуть такими, бо влада під час виборів вдаватиметься до значних фальсифікацій і це закінчиться великим мордобоем. Навіть на нещодавніх довиборах в Обухові вона показала нам, як це відбуватиметься. А якщо таке почнеться по всій країні, то завершиться новим Майданом. Виграти чесно вони нам не дадуть, а інших шляхів, щоб переобрати владу, я не знаю. Але з цим треба щось робити, бо низький рівень життя, безробіття, відсутність хоч якихось перспектив, наше туманне майбутнє – все це призводить до невмотивованих вибухів люті, садизму. Якась частина людей не отримує впорядкованого життя й починає вироджуватися, як наслідок – падає мораль.

У. Т.: А що думаєте з приводу таких узагальнень, що кожен має ту владу, на яку заслуговує, тобто що влада є віддзеркаленням самого народу?

– У нас часто немає вибору. Немає вождів, немає кому довіритися. Натомість є люди, які зрадили. Прийшли під одними прапорами, а потім перекинулися до інших. Жванія сказав, що «он тожте должен іметь право вибора». Він просто не розуміє, що такого права не має, це в нас воно є, це ми можемо його не вибрати, бо якщо він прийшов у

парламент від однієї політсили, то не має права переходити в іншу. А коли в них є така перспектива, що вони можуть перейти в інший табір, то вибори взагалі стають просто рудиментом, для чого вони тоді потрібні? Люди розгублені, й дорікати їм, що вони підтримали цих, а не тих, не варто, бо з чого їм було вибирати? Багато хто голосував за Юлію Тимошенко, не надто їй симпатизуючи, але таким чином виступав проти Януковича. Проте я думаю, що все йде на краще і період влади регіоналів – це як період чистилища для України, щоб нарешті частина народу позбулася проросійських ілюзій. І протест може початися зі Сходу України, бо вони там уже догибають. Я взагалі дивуюся тій владі, яка вийшла зі Сходу й опустила цей край «нижче плінтуса», бо ж не секрет, що люди живуть там часто в зовсім інших умовах, ніж на Заході, там жахлива демографічна ситуація, мінусовий приріст населення, набагато більше хвороб, наркоманія тощо. Чоловіки взагалі рідко доживають до 50 років. І жодних перспектив! Натомість ми бачимо дитячу працю, як у творах Діккенса, і це нині, у XXI столітті! Тому мене дивує влада, яка могла б хоч для своїх влаштувати якість краще життя, але вона нічого не робить. Куди пішли виділені для того регіону кошти, невідомо!

Опозиція в нас нині також гнила. Я взагалі за те, щоб голосувати за людей, які ніколи не були в парламенті. Але треба їх знайти, звичайно. Бо в нас депутат – це вже професія, вони півжиття сидять у тих депутатах. Яворівський колись на зустрічі з виборцями висловив фантастичний аргумент, чому треба вибрати його, а не його опонента, він сказав: «Ну ви ж подумайте, він ніколи не був у Верховній Раді, а я вже там усі закутки знаю. Тому, коли прийде, навіть туалету не зможе знайти!» Це був аргумент! Він поговорив, усі посміялися і знову його вибрали. І що нам із того депутата Яворівського?

У. Т.: Зараз дедалі частіше водиться чути, що українська література перебуває у, так би мовити, ескапізмі. Про реальність ніхто не пише, хоча нішній абсурд – сприятливе тло для письменника. Чому?

– У нас немає літературних журналів, якісних літературних газет. А художні тексти мали бдесь з'являтися. Книжка – це довший процес: поки надрукують, мине час. Також мусить бути літературна критика, щоб художні тексти могли перебувати в якомусь контексті. А нині література в жалюгідному становищі, відповідно в нас політичних речей не-

ЯКБИ ЛІТЕРАТУРНУ КРИТИКУ ЧИТАЛА ШИРША ПУБЛІКА, ТО ПИСЬМЕННИКИ, МОЖЕ, Й СОРОМИЛИСЯ Б ЗАХВАЛЬНИХ РЕЦЕНЗІЙ

має – окрім роману Юрія Щербака «Час смертохристів», я більше нічого такого не бачив.

У. Т.: Українська літературна тусовка досить герметична. Через це часто фахова критика сприймається як особиста обрарга, а більшість рецензій нагадують оди авторам. Чи немає у вас відчуття, що живете в певному культурному гетто?

– Це насамперед знову ж через відсутність журналів. Якби літературну критику читала ширша публіка, то письменники, може, й соромилися б захвальних рецензій. А оскільки все крутиться в одному колі, вони звикли все між собою узгоджувати, вва-

жають, що є якийсь такий кодекс поведінки, згідно з яким не варто писати негативних рецензій. У радянський час, у 1980-х роках, коли у всіх літературних журналах з'явилися рубрики з критичними матеріалами, багато було гострих статей про літературу. Микола Рябчук тоді розгромив книжку Івана Драча «Американський зошит», але у «Вітчизні» редактори «підстрахувалися»: дали одну позитивну рецензію Рябчукову, а одну негативну. Я тоді теж часто друкував зубасті фейлетони, які викликали скандали, автори писали скарги в ЦК. Але річ у тім, що схвальні відгуки мало хто читає, найчастіше сам герой, про якого пишуть, і його родина: тато, бабуся, мовляв, о, як гарно написали про нашого синопка чи донечку. Широкому загалу нецікаво читати цю «жвачку», натомість гострі речі привертають увагу всіх. І знову ж такі ці матеріали часто бояться друкувати. Я колись надіслав у журнал «Кур'єр Кривбасу» статтю про видання Юрія Косача, яке готувала Віра Агєєва, – у книжці були просто жахливі коментарі, що не відповідали фактам. Матеріал відмовилися друкувати, щоб не сваритися з упорядницею.

У. Т.: Ще жалюгіднішою видається ситуація з українським кіно...

– У нас є молоді режисери, які роблять фільми для Росії, – вони могли б і тут робити. Останнім часом наче й гроші якісь на кіно виділили, але на які проекти? Знову ж таки на російськомовні. І не вважаю російськомовні стрічки українськими. Для мене ні Муратова, ні Байрак, ні Балаєн не є українськими режисерами, вони не мають жодного стосунку до вітчизняного кіно. Нещодавно Віктор Янукович-молодший на «Українській правді» надрукував статтю про якісь кінематографічні посиденьки з «мастерами екрана» – нашими режисерами, які демонструватимуть майстер-класи. Тобто українські режисери є, а українського кіно немає. Що вони показуватимуть? Те, що знімали років 20 тому? Ці фільми про УПА, які робив Янчук, наприклад, дуже слабенькі. Я їх, звичайно, дивився з патріотичних почуттів, але такий цілковитий примітив неможливо показувати десь на Заході. ■

з 26 квітня

РЕТРОСПЕКТИВА
ФІЛЬМІВ

ІВАНА КАВАЛЕРІДЗЕ

ДО 125-РІЧЧЯ

фільм-відкриття **ПОВІЯ** (1961)

в головній ролі **ЛЮДМИЛА ГУРЧЕНКО**

ПЕРЕКОП (1930) • КОЛІВЩИНА (1933) • ПРОМЕТЕЙ (1933)
НАТАЛКА ПОЛТАВКА (1936) • ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА (1950)

вул. Червоноармійська, 19

/DOVZHENKO.CENTRE
Довідки за номером: 234 3380

Генеральний
інформаційний партнер

Генеральний
медіа-партнер

Інтернет-
партнер

УКРАЇНСЬКИЙ ФЕНОМЕН

Успіх у світі принципово некомерційного гурту з Харкова підтверджує підзабуту багатьма істину: справжнє мистецтво навіть у наш час не обов'язково є залежним від піару

Автор:
Максим
Солодовник

Для металхедів усього світу харківський гурт Drudkh (у перекладі із санскриту «ліс») уже не перший рік є беззаперечним культом. Дев'ять повноформатних альбомів, виданих на престижних європейських лейблах (Supernal Music та Season of Mist), доводять, що цей статус є цілком виправданим. Їхній новий лонгплей (дев'ятий у дискографії колективу) під назвою «Вічний Оберт Колеса» став першим українським альбомом, детальний огляд якого розмістив на своїх сторінках навіть усунуць хіпстерський американський сайт Pitchfork. Ці

промовисті факти свідчать про те, що Drudkh є явищем, яке не лише давно вийшло за межі субкультурної затребуваності, а й має особливе значення не тільки для black metal-сцени. Враховуючи, що це завжди був суто студійний проект, який ніколи не давав концертів, не лишається сумнівів у тому, що він є досі нерозкритим в Україні феноменом.

Звісно, слухачам зі стажем добре відомі такі фундаментальні за масштабом для української метал-сцени гурти, як Hate Forest і Astrofaes (знані водночас далеко за межами Харкова та

України), учасники яких Роман Саєнко і Thurgios утворили Drudkh 2002 року. Проте якщо раніше йшлося радше про визнання в андеграунді, то новий проєкт здобув успіх, попри свою послідовну політику ігнорування будь-якого піару (жодного офіційного сайту, фотосесій, концертів та інтерв'ю). Така стратегія видається слушною одразу з кількох поглядів: 1) є комфортно для музикантів, яких цікавить саме музика, а не навколомузичні деталі, що практично завжди забирають чимало часу й сил; 2) це логічно для black metal із його некомерційністю та скепсисом щодо сучасного суспільства; 3) відповідає принципу sapienti sat (розумному досить. – **Ред.**), особливо актуальному за теперішніх умов «інформаційного передозу».

Проте авторитет Drudkh ґрунтується не тільки на неупублічності: ціла низка як концептуальних, так і суто стилістичних особливостей їхньої музики вказують на її унікальність, зокрема в українському контексті. Інакше кажучи, причини небезпідставності їхнього культового статусу – не лише в композиторському таланті, а й у глибокій закоріненості в культуру. Гурт демонструє виразно міфологічно-світотворче світобачення, проте не в текстуральних маніфестах і закликах, а в самому змісті й духові своєї музики. Оскільки це світогляд та естетика, раган-складова відчутна в усіх альбомах харківського колективу, у чотирьох із них будучи магістральною: «Forgotten Legends» (2003), «Autumn Aurora» (2004), «Пісні Скорботи і Самітності» (2006), «Вічний Оберт Колеса» (2012).

СИМВОЛІЗМ ПРИРОДИ

Тематика часу та циклів природи є провідною для «Forgotten Legends» – альбому, присвяченому осені, що має розумітися не так буквально, як метафору. Осінь як пора декадансу і смерті традиційно асоціюється з географічним Заходом, а в добовому циклі відповідно із заходом Сонця. Цю тематику акцентує і дизайн різних видань диска: сам він стилізований під давній календар – «річне колесо», у буклеті використано фотографії і картини осінньої природи в промінні

сонця, що сідає. Промовистою є назва першої композиції – «False Dawn», що натякає на антимодерний, антиурбаністичний меседж усього альбому, в песимістичному настрої якого можна вбачати не тільки передчуття кінця, а й пряму вказівку на те, що світанок сучасної епохи, яка відкинула традиційні цінності, насправді є сутінками. Як бачимо з подальших релізів, саме цей філософський лейтмотив є центральним для всього доробку Drudkh.

Символізм осені та колеса часу – основа образності другого альбому «Autumn Aurora», на що вказують як «осінні» назви його треків, так і візуальне оформлення. Фінальна композиція «First Snow» сприймається як символічна межа між старим і новим станом світу, за якою не буває шляху назад. Проте в цьому немає жодного застереження – у міфопоетиці Drudkh дуже важливе значення відведено долі (лат. *fatum*) як об'єктивно непереборній силі.

Цим самим фаталістичним настроєм живиться й унікальний у контексті стилю гурту, повністю інструментальний, акустично-фолквий альбом «Пісні Скорботи і Самітності», шикарно оформлений макабричними картинками, що відсилають нас до сюжетів українських народних легенд, дум та казок. Меланхолійність і споглядальність тут домінують, а значна кількість рефренів не викликає враження надмірної монотонності. Усе це разом із розсипаним там і там звуками природи створює неповторну атмосферу, тому, попри нетипове для Drudkh акустичне звучання, цю платівку некоректно було б називати експериментом.

У такому контексті найсвіжіший, цьогорічний альбом «Вічний Оберт Колеса» є не лише простим «маневром» до тематичних джерел Drudkh, а й значно масштабнішою інтерпретацією «циклічної» теми. Якщо центральними образами розглянутих тут альбомів були осінь і сутінки, то у цій роботі ми маємо цілість з усіх чотирьох пір року, які водночас є і архетипами, і хронотопом цієї міфопоетики. Відсутність пауз між треками нагадує про вічний процес змін і перетворень у природі, а

ДИСКОГРАФІЯ «Forgotten Legends» (2003)

«Autumn Aurora» (2004)

«Лебединий Шлях» (2005)

«Пісні Скорботи і Самітності» (2006)

«Кров у наших криницях» (2006)

«Відчуженість» (2007)

«Microcosmos» (2009)

«Пригорща Зірок» (2010)

експресивна манера вокалу – про ту свіжість вражень, яку несе нам настання кожної нової весни, літа, осені та зими. Уже хоча б через ці особливості нова платівка не стала «повторенням пройденого».

БУНТІВНА ПОЕЗІЯ

Другий, не менш важливий пласт творчості харків'ян – альбоми, створені на основі текстів видатних українських поетів: «Лебединий Шлях» (2005), «Кров у наших криницях» (2006), «Відчуженість» (2007), «Microcosmos» (2009), «Пригорща Зірок» (2010).

«Лебединий Шлях» привертає увагу не лише тим, що є першим зверненням Drudkh до української поезії, а й тим, що його лірика практично цілковито ґрунтується на знаменитій поемі «Гайдамаки» Тараса Шевченка. Крім того, останнім треком цього диска є автентична «Дума про руйнування Січі», виконана бандуристом, а не гуртом. Завдяки поєднанню з бунтівною поезією Великого Кобзаря в альбомі співіснують історіософський та метафізичний виміри: криваві картини насильства, змальовані в поемі, подібні за своєю тональністю до найкращих зразків міфологічного епосу про «останні часи». Попри всю гіркоту і вкрай агресивне звучання, «Лебединий Шлях» є романтичним альбомом.

Треки диска «Кров у наших криницях» натхненні поезією не лише Шевченка, а й Ліни Костенко, Олександра Олеся та Юрія Клена. У буклеті до нього цитується вірш Василя Симоненка, остання інструментальна композиція має назву «Українська Повстанська Армія», а сам альбом присвячений пам'яті лідера українських націоналістів Степана Бандери. Саме після цього релізу деякі поверхові та політично стурбовані особи стали безпідставно «шити» гурту ярлик націонал-соціалістичного black metal, у результаті чого Drudkh випустив окрему коротку заяву, у якій наголосив на тому, що перебуває поза політикою як такою. «Кров у наших криницях» – надзвичайно багатий в образно-тематичному плані диск, що відкривається треком-прелюдією «Навь», який

є фрагментом саундтреку до фільму Олеся Саніна «Мамай».

«Відчуженість» – досить короткий за тривалістю, проте надзвичайно сильний альбом на основі поезій Олега Ольжича 1930-х років, у яких своєрідно відобразився дух визвольної діяльності ОУН. Життя і смерть у боротьбі – так можна коротко сформулювати сюжетну лінію платівки.

«Microcosmos» уже самою своєю назвою виразно натякає нам, що тематика часу і циклічної мінливості виявів буття тут побачена з персонального, саморефлексивного погляду. Одна з двох головних ідей диска – невідворотний занепад усього сущого в круговерті днів і водночас приреченість живого на нескінченне переродження.

Останній на сьогодні альбом Drudkh, що звертається до спадщини українських поетів (цього разу маловідомих сучасним читачам Олекси Стефановича та Святослава Гординського), – «Пригорща Зірок». Поезії, написані в інтервалі 1923–1943 років, попри «подвійне» авторство, становлять цілісну ідейно-тематичну основу цього диска, яка метафорично занурює нас в атмосферу буремного українського ХХ століття з його відчайдушною, непримиренною боротьбою, де немає місця романтичним сумнівам. «Пригорща Зірок» також є знаковою платівкою для Drudkh у сенсі розвитку стилю музики гурту – саме тут уперше виразно чуємо експерименти із shoegaze/post-black metal, які, попри шикарне втілення та відповідність концепції альбому, неоднозначно сприйняли давні фани колективу.

У контексті стилю Drudkh доречно говорити не так про еволюцію, як про свідомий добір командою відповідних концепцій виразальних засобів. Звертання до текстів видатних українських поетів, глибока міфологічна та філософська основа музики, бездоганний дизайн альбомів, у якому використовуються як фото української природи, так і картини художників минулого, – усе це дає нам підстави вважати Drudkh не просто талановитим гуртом, а найкращим зразком українського екстремального металу, значення якого тільки зростатиме. ■

Комічна правда

За непристойним гумором комедії «Оголена спокуса» ховається серйозність злої сатири на американське суспільство

Несподіванка – це коли куплена в крамниці неякісна ковбаса виявляє ознаки нормального смаку, а дата терміну зберігання на целофані відповідає вигляду самого продукту. Але «Оголена спокуса» є ще більшою несподіванкою, бо за очікування максимального градусу туалетного гумору глядач отримує рясний дощ із фекалій, але при цьому в кишеньку заочухується перлінка. Перл «... спокуси» двошаровий. Перший шар – це тло, на якому розгортаються події комедії ситуацій, це сучасна Америка з усіма її штампами і правилами, з лицемірними запитаннями «How are you?» і такими самими відповідями «I'm fine», грубими жартами, деталями інтимної гігієни та порушеннями особистого простору. Другий – ситуаційні ігри, які через комічність дають змогу показати те, про що не прийнято говорити в американському суспільстві: про особисті зацікнення й проблеми. Стосунки подружжя (Пол Радд, Дженніфер Еністон) подані як певний зріз взаємин молодих пар у

«Оголена спокуса»/ «Wanderlust».
У кінотеатрах України з 12 квітня

США. Вони свято вірять в американську мрію: вона – що її фільм візьмуть на телеканал НВО, він – що його підвищать на роботі. І купують дорогу, але маленьку квартиру, бо ж, мовляв, у престижному районі. Та улеслива пропозиція того, що нібито хоче канал, відомий своїм захопленням сексом та насильством, нею відкидається, його звільняють, а їхня квартира падає в ціні через миттєву кризу на ринку нерухомості. Спочатку вони їдуть до брата, хама, потім потрапляють у комуну з нудистами, марихуаною і free love. Антитеза гламурного нью-йоркського життя теж є приводом для сарказму та

Анонси

11–23 квітня

«Оживаючі фігури»

Арт-центр «Я Галерея» (Київ, вул. Хорива, 496)
Фестиваль «Французька весна» пропонує до уваги поціновувачів арту виставку за участю українських та французьких художників. Усі представлені митці зосередилися у своїх роботах на темі фігуративного мистецтва, в центрі якого експресивне відображення тіла. Різні за стилем та технікою виконання картини об'єднує одна ідея: виразити глибинність та емоційність через створення людського образу. Серед представлених полотен – Емманюель Борнстайн «Без назви», Даніель Дежан «Автопортрет», Анатолій Белов «Fight» тощо.

16–20 квітня, 19:00

«Сни Васіліси Єгоровни»

Crystal Hall (Київ, Дніпровський узвіз, 1)
Вперше на київській сцені відбудеться вистава, яка ввібрала в себе уривки з текстів сатирика Леся Подерв'янського. В основі постановки сюжети п'єс «Васіліса Єгоровна та мужички», «П'ять хвилин на роздуми», «Король Літр», «Остановись, мгноєнє, ти прекрасно!», «Нірвана, або Альзо Шпрех Заратустра», «Діана» та «Мєсто зустрічї ізменїть нїззя, бл..!». До участі у спектаклі залучені не лише актори театру «Крот» під керівництвом Андрія Крїтенка, а й відомі українські музиканти для виконання окремих ролей, епізодів, музичних сцен.

17 квітня, 20:00

AtmAsfera

Sullivan Room Kiev (Київ, вул. Прорізна, 8)
Український гурт презентує свій третій студійний альбом «Internal». Протягом двох годин безперервної музики фани почують пісні з нового диска: балади «Where should I go», «Almost», мантрову «Voice of the wind», драматичні «Bala» та «Aparocalypse». Концерти бенду запам'ятовуються неймовірним виконанням композицій та вмільм поєднанням world і contemporary music. При цьому музиканти люблять експериментувати з джазовими імпровізаціями, фольковими та східними мотивами, що надає їхньому звучанню особливої колоритності.

CD

Tindersticks. «The Something Rain»

У своєму дев'ятому альбомі британці з Ноттінгема принесли ліниву, неспішну атмосферу. Так міг би звучати саундтрек до японського аніме студії Міядзакі, якби до нього додали духових і джазової мелодики. Бенд грає вже понад 20 років, але його звук ніби тільки і далі набирає соковитості та об'єму. Настрій платівки дещо похмурий, але не безнадійний. Асоціації відповідні: сповільнена зйомка, тьмяні кольори і притлумлене світло. За вікном ллє дощ. Але він точно колись скінчиться.

The Mars Volta. «Nocturniquet»

Прогресивні рокери і далі зводять із розуму всіх, починаючи із себе. Новий альбом продусував сам Омар Родрігес-Лопес – гітарист та автор пісень. У записі вперше не брали участі клавішник Ісайа Оуенс і гітарист Джон Фрусчанте, натомість з'явився барабанщик Деантоні Паркс. Саунд сиріший і брудніший, ніж у попередніх дисках, і нагадує суміш Мерліна Менсона з якимось психічно невірноваженим джаз-бендом. Але коли після цих дисонансів звук нарешті сягає мелодійності, хочеться пробачити «марсіанам» усі знуцання над слухом.

Lostprophets. «Weapons»

Як зазначили самі музиканти, свіжа платівка найбільш Lostprophets'на порівняно з іншими. Справді, тут є звична для гурту попсова мелодійність із драйвовими гітарами та ледь не хардкорними кричалками. І, звісно, чуттєвий вокал та емоційні тексти про несамовиті душевні колізії. Ліричний герой хоча і далі, як і в попередніх альбомах, сумує та страждає, але не здається. Понад те, він повертається знову. Але цього разу, зважаючи на назву диска, вже зі зброєю.

іронії. І влучність її вражає. У тому сенсі, що крім гомеричного реготу, яким заливається зал, виникає дивне відчуття, що тобі кажуть життєву правду, лишень у дивний спосіб. Власне, так було завжди: тільки блазень мав священне право говорити королю правду. «Оголена спокуса» через блазнювання оголює правду про нас... чи принаймні про них, про американців. Інша річ, що ця правда комічно-серйозна, відповідно може втратити свою силу через сприйняття за жарт, для когось невдалий.

Ярослав Підгора-Гвядзовський

19 квітня, 18:00**«П'яте перо»****Книгарня «Є»****(Вінниця, вул. Соборна, 89)**

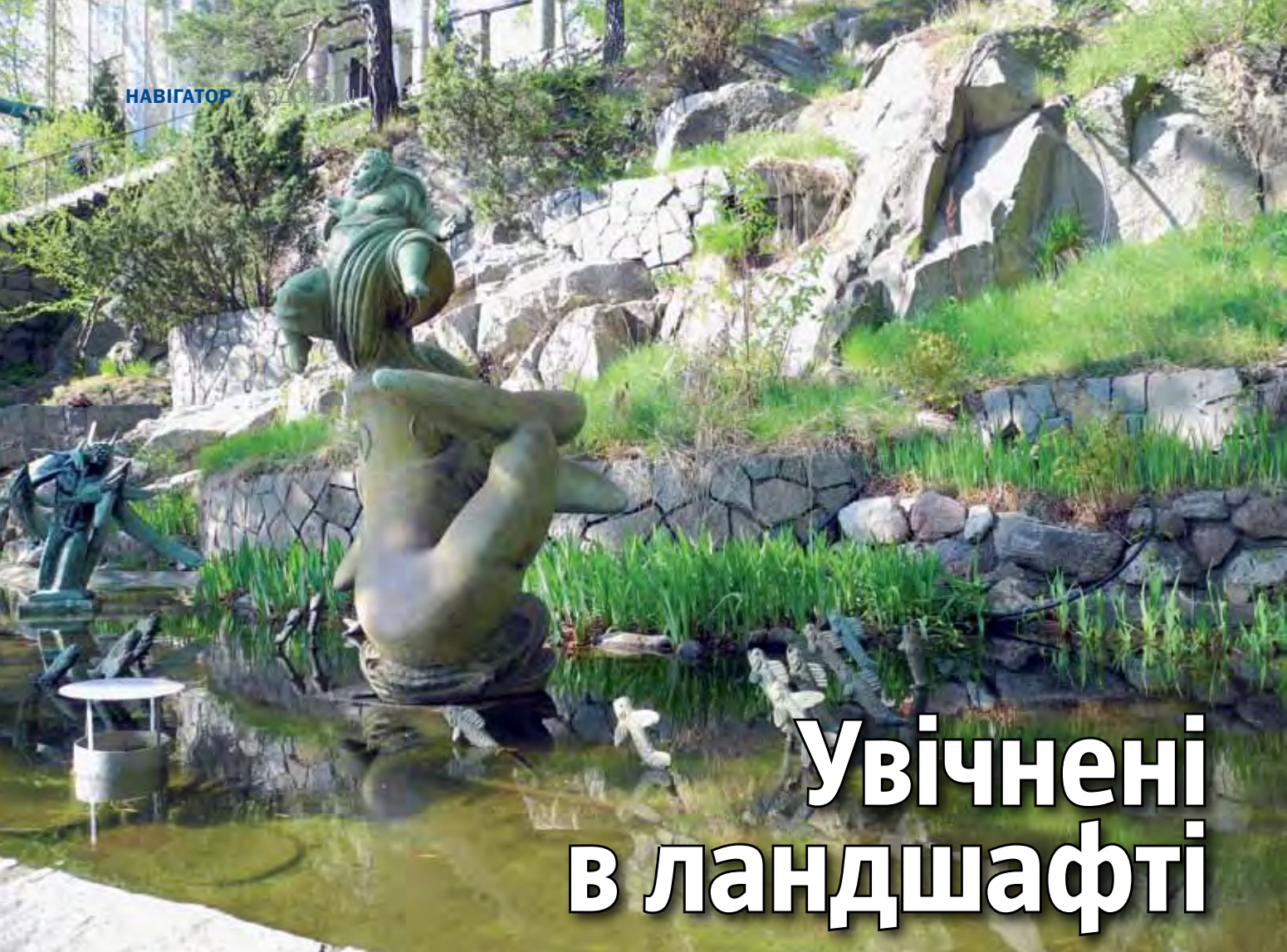
Вічно юний бубабіст Олександр Ірванець представляє читачам свою нову книжку «П'яте перо», цілковито присвячену публіцистиці. У ній автор-журналіст мандрує теренами України та зарубіжжя, розмірковуючи, як живемо ми та як живуть інші. Після довгих та совісних роздумів він доходить висновку, що кращої за рідну землю таки немає. Щодо назви книжки, то все просто: перше перо Ірванця належить поезії, друге, третє і четверте – відповідно прозі, драматургії та перекладу. А останнє, «п'яте перо» – це вже данина журналістиці.

20 квітня, 20:30**The Samuel Jackson Five****Underground music hall****(Київ, просп. Московський, 13в)**

Норвезький інструментальний гурт завітає до України з двома концертами 19 та 20 квітня (відповідно Львів, Київ) у межах європейського туру на підтримку четвертого альбому. Створюючи новий матеріал, виконавці намагалися трохи дистанціюватися від свого звичного стилю пост-року і по-новому організувати композицію треків. Тож поціновувачам колективу треба бути готовими до новацій та сюрпризів. На розігріві в норвежці виступить молода, але смілива щодо музичних експериментів київська формація Soma.

20–21 квітня, 19:00**«Radio & Juliet»
і «Клас-концерт»****Національна опера України
ім. Т. Г. Шевченка****(Київ, вул. Володимирська, 50)**

На оперній сцені відбудуться прем'єри двох одноактних балетів, що здобули світове визнання. Постановка «Radio & Juliet» як втілення сміливих думок хореографа Едварда Клюга ідеально сприймається на тлі емоційної музики рок-гурту Radiohead. Замість декорацій у балеті використані світлові ефекти та відеоінсталяції. Не менш вражаючим є поставлений Михайлом Мессерером «Клас-концерт» – балет про закулісне життя танцюристів, що відкриває таїнство підготовки та народження дійства.

Увічнені в ландшафті

Сади «Міллесгорден» і «Мажорель» стали невербальними біографіями митців, які їх створили

Автор:
Маргарита Ормоцадзе

1917 рік. Люте Перша світова війна. Скульптор Карл Міллес, учень Огюста Родена, у своєму маєтку під Стокгольмом розуміє, що його не задовольняє ніщо зі створеного досі. Разом із сином він починає трощити свої роботи, немовби розчищаючи шлях новому стилю, котрий принесе йому та його будинку всевітнє визнання. Того самого 1917-го французький художник Жак Мажорель, інвалід війни, вперше приїздить до Марокко – країни, завдяки якій увійде в історію як засновник одного з найгарніших садів Африки та світу.

ПІВНІЧНИЙ ОЛІМП. «МІЛЛЕСГОРДЕН»

Буває так: бачиш фото якогось місця – й розумієш, що ти просто зобов'язаний там побувати. Так сталося, коли в моїх руках опинилася дивовижна світлина: майже в небі, на тонких високих жердинах танцюють янголи з музичними інструментами. Підпис: «Міллесгорден», сад одного з найвидатніших скульпторів США. Стокгольм, Швеція».

«Міллесгорден» – це затишний парк під самісіньким небом. 1906 року молода пара, Карл та Ольга Міллеси, придбали шматок скелі на острові Лідінге неподалік столиці королівства. На камінні вони спорудили будинок і творчі майстерні. Десятки років подружжя проводило в Америці: Міллес був одним зі скульпторів, яких там найдужче шанували. Він «засіяв» своїми фігурами заоканські Детройт, Нью-Йорк, Філадельфію і ще цілі десятки

міст планети. Серед них – Фукока, Токіо. І, звісно ж, Стокгольм. У різних краях, на різних континентах, мармурові, бронзові, гранітні герої та історії Міллеса зробилися точками естетичного тяжіння. Встановлені в затишних скверах та на ошатних площах, вони апелюють до язичницької або казкової природи кожної людини. Багато з цих точок естетики, а точніше 144, зосереджено на терасах і алеях «Міллесгордена». Митець разом із дружиною та учнями збирав навколо будинку в Лідінге копії всіх своїх творів. Зокрема, «поселив» тут і отих небожителів, що спонукали мене до подорожі. Оригінал янгола із сопілками є центральною фігурою фонтана Віри в містечку Фоллс-Черчі, Вірджинія. Інший – із флейтою – прикрашає Меморіал Вільяма Вокера в Канзас-Сіті, всевітній столиці фонтанів. Той, що з горном, «мешкає» у Філадельфії.

Міжнародні телефонні розмови у Швеції за допомогою ТревелСімки: вихідний тариф – \$0,39/хв, вхідний – \$0,00/хв

Наприкінці 1930-х Карл та Ольга подарували сад шведському народові. На його території діють кафе та музеї; зокрема, доступними для відвідувачів є колекції грецьких та римських скульптур родини Міллесів. Теплої пори на терасах відбуваються музичні концерти й театральні вистави, на які сходяться сотні людей. Подорож до «Міллесгордена» влітку – це зустріч зі світом водограїв та скляних дзвонів, що розвішані по деревах. Тим, хто любить побути з мистецтвом на самоті, найкраще обрати холодний час, від листопада до березня, коли північні вітри дають третє дихання кам'яним та металевим тутешнім «мешканцям».

Поміж них майже немає робіт, створених до 1917-го. Тоді 41-річний скульптор, працюючи у своєму будинку, переживав те, що митці називають катарсисом. За його ж такі словами, одного дня Карл озирється довкола й розуміє, наскільки йому не до вподоби все зроблене доти. «Три дні ми із сином працювали над знищенням моїх скульптур», – розповідав Міллес. Як виявилось, той акт був жертвоприношеннями в чистому вигляді. З учня й у чомусь наслідувача Родена він перетворюється на унікального автора. Як кажуть в обрядових суспільствах, його офіру було прийнято.

Однією з незнищених, а, навпаки, завершених 1917 року скульптур були «Танцівниці» – еротична містерія ніжного танцю двох дівчат. Це перша з робіт Нового «Міллесгордена», початок саду. Саме чуттєвість та містичний досвід стають основою стилю майстра. Тож прогулянка садом – це подорож історією сакрального досвіду людства. Грецькі першобоги та жерці, індіанські чаклуни, герої нордичного епосу – усі тут, в одному місці, на одній скелі.

ПІВДЕННИЙ ЕДЕМ. САД МАЖОРЕЛЯ

Якщо «Міллесгорден» став відомий завдяки своєму творцеві, то Жака Мажореля, навпаки, широка публіка почала шанувувати завдяки саду. Картини його впізнають хіба що експерти-мистецтвознавці та шанувальники живопису, тоді як

ЯК ДІСТАТИСЯ

«Міллесгорден»

Якщо брати квитки за півроку до подорожі, авіапереліт із Києва до шведської столиці обійдеться у 2 тис. грн. в обидва кінці. З будь-якої точки міста треба їхати до станції Ропстен, сідати на автобус № 207 (ходить кожні 20 хвилин), який доведе на острів Лідінге, просто до воріт «Міллесгордена». У Стокгольмі діє синергічна система проїзних документів для громадського транспорту: купуючи на день єдиний квиток за €10, ви можете необмежено пересуватися містом на метро чи автобусах. Одноразовий квиток коштує близько €1, але купувати їх доведеться кілька: окремо на кожен вид транспорту й на кожну лінію підземки. Таксі від центру столиці до «Міллесгордена» обійдеться недешево – майже €60–70 в один бік. Сад відчиняють об 11:00. У холодний сезон, від жовтня до квітня, понеділок є вихідним. Вартість входу – 100 шведських крон (до €10).

Сад Мажореля

Від травня до кінця серпня переліт Київ – Агадір – Київ коштує близько €600, в інші сезони прайс визначають індивідуально, за наявності місць у літаках. Автобус від Агадіра до Марракеша коштує 100 дирхамів (приблизно €10) й за чотири-п'ять годин підвозить до майдану Джемаа-ель-Фна. Звідти до саду курсують туристичні маршрутки (12 дирхамів, або €1). Таксі коштує в місцевій валюті до тридцятики, але, сідаючи в нього, ви серйозно ризикуєте: водії можуть спробувати здерти з іноземця чимбільше. Сад відчиняють о восьмій ранку, працює він до 17:00–18:00, залежно від свят і буднів. За квиток ви заплатите 40 дирхамів.

садиба й садок стали найпопулярнішими художніми надбаннями. Вибудовуючи своє диво, він навіть «приватизував» колір: на честь синього, використаного в оздобленні маєтку, в сучасному дизайні введено окрему назву, Bleu Majorelle.

1917 року художник і донедавна боєць Першої світової Жак Мажорель приїздить до Марокко, шукаючи ідеальне місце для свого ослабленого здоров'я. Він обирає стародавню столицю Марракеш, починає проводити художні виставки в Касабланці. Зображує жінок, побут, настрої та ландшафти Французької Західної Африки й регіону Атласу. За кілька років викупує ділянку землі, зводить там блакитний будинок, закладає садок. Упродовж десятиліть подорожуючи Африкою, Жак збирає в маєтку рослини й пташок з усього гарячого континенту. Сьогодні колекція пернатих є однією з центральних експозицій «Мажореля». Завдяки співу й щебету першим враженням, коли приходиш до цього об'єкта з вулиць Марракеша, стає відчуття справжнього едемського саду. Всі охочі насолодитися красою міської оази навідуються до садиби від 1942 року: саме тоді хазяїн відкрив їм своє творіння. На фото цей сад бачили мільйони завдяки рекламним кампаніям Іва Сен-Лорана, фотосесії для яких відбувалися тут. І саме завдяки модельєрові ця спадщина Мажореля колись не зникла...

Художник помер на 62-му році життя. На той час Марокко здобуло незалежність від Франції, і поступово сад та колекції дійшли занепаду. 1980 року цю господоу в майже знищеному стані викупили партнери й коханці Ів Сен-Лоран та П'єр Берже. Народжений в Алжирі, кутюр'є ловив свого «синього птаха натхнення» в колишніх французьких колоніях, тож і перетворив дім Мажореля на гнізdechko для себе та друзів – зірок моди й поп-арту. Лише в 1990-ті частину саду вдруге зробили доступною для відвідувачів. Крім цього, на території об'єкта відкрито два музеї – ботанічний та ісламського мистецтва. Ів Сен-Лоран похований у публічній частині садка. ■

Дістатися до «Мажореля» непросто. Перша проблема для наших співвітчизників – авіаційна. Рейси з Києва до Агадіра, курортного міста на березі Атлантики, туристичного осередку Марокко і його «воріт», для українців відкриті лише від середини травня до кінця серпня. У решту року дістатися до країн Магрибу (заходу арабської Африки) можна лише транзитом через Відень або Москву, що до-

дає до вартості перельоту як мінімум €200–300. У «легкий» для бюджету українських мандрівників час треба миритися зі спекою. Якщо безпосередньо в Агадірі температура влітку не перевищує 32–33°C, то в Марракеші спека сягає за 45°. Тож якраз розкішні оази й парки стають прихистком для гостей. І головне серед таких місць у стародавній столиці – це сад Жака Мажореля. ■

Міжнародні телефонні розмови у Марокко за допомогою ТревелСімки: вихідний тариф – **\$0,75/хв**, вхідний – **\$0,25/хв**

дає до вартості перельоту як мінімум €200–300. У «легкий» для бюджету українських мандрівників час треба миритися зі спекою. Якщо безпосередньо в Агадірі температура влітку не перевищує 32–33°C, то в Марракеші спека сягає за 45°. Тож якраз розкішні оази й парки стають прихистком для гостей. І головне серед таких місць у стародавній столиці – це сад Жака Мажореля. ■

САДИ ТА МАЄТКИ МИТЦІВ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ – ВИБІР ТИЖНЯ

Будинок Пікассо

Належав: художник Пабло Пікассо
Розташування: Малага, Іспанія

Маєток Грінвей

Належав: письменниця Аґата Крісті
Розташування: графство Девоншир, Велика Британія

Блакитний дім

Належав: художниця Фріда Кало
Розташування: Мехіко, Мексика

Вілла Сан-Мікеле

Належав: письменник та лікар Аксель Мунте
Розташування: острів Капрі, Італія

Вілла Тугендгат

Належав: архітектор Людвіг Міс ван дер Роє
Розташування: Брно, Чеська Республіка

*Міжнародні гості та журі
Близько 100 фільмів за 3 дні
Майстер-класи та спеціальні події*

1 KYIV INTERNATIONAL SHORT FILM FESTIVAL

20-22 APRIL 2012

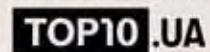
Спонсор заходу:

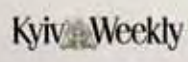
Генеральний
медіа-партнер:

Генеральний
social media партнер:

Інформаційні партнери:

1 КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ
ФЕСТИВАЛЬ КОРОТКОМЕТРАЖНИХ ФІЛЬМІВ
20-22 КВІТНЯ 2012

кінотеатр «КІНОПАНОРАМА»
вул. Шота Руставелі, 19

Вхід вільний

www.kisff.org
Шукайте нас у соц.мережах

АЗАВАД

Коли туареги в частині Мали проголосили незалежність Азаваду (так вони називають свої етнічні території, які охоплюють також значну частину Нігеру, Алжиру, Лівії та Буркіна-Фасо), я пригадав один із висновків у праці «Культурні основи націй» британського дослідника Ентоні Сміта: попри глобалізацію, немає навіть ознак згортання етнічних зв'язків, яке пророкували ліберальні ідеологи. Ба більше, тиск глобалізації зміцнив етнічні зв'язки на земній кулі через масові комунікації, масштабні міграційні процеси. Думаю, поки у світі залишаються бездержавні нації (як-от туареги чи курди), націоналізм із плани не зникне. ■

Дмитро
Губенко

Дмитро
Вовнянко

НОРМАЛЬНО?

Під час батьківських зборів літня лекторка лякала дорослих небезпечністю для їхніх діточок молодіжних субкультур, а саме: хіпі, панків, брейкерів, реперів, металістів, емо, анімешників, готів, трейсерів, рокерів і навіть історичних реконструкторів. Пані не забула відзначити окремих плюсів цих спільнот, як-то: інтересу до літератури, музики, історії, спорту... Однак перелік загроз був куди важчий: від наркотиків з алкоголем, як годиться, до інфантилізму й цурання батьківського світогляду. Ну що сказати? Диму без вогню, звісно, не буває. Але колишній металіст і реконструктор – не наркоман і не алкоголік, а простий багатодітний батько – так і не зміг уявити людини, яку лекторка вважає «нормальною». ■

МІЙ МОСКАЛЬ

Саме так, із великої літери, я називаю свого друга. І ще зовсім недавно він був для мене звичайнісіньким москалем. Він і зараз українською не розмовляє, але чудово розуміє. Співає: «Я Крук, чорний сотник УПА», «Там, під львівським замком». Цікавиться історією. Давно не іронізує щодо незалежності України, газу і приїздить, зрештою, вже не «на Окраїну». У Києві прожив кілька років, а цієї зими вперше потрапив у Карпати. На вокзалі в Славському не міг наважитись самостійно скупитись у крамниці, бо там йому було «неприємно на руськом розговоривать...» Цей Москаль міг би бути прикладом для багатьох моїх співгромадян. ■

Валерія
Бурлакова

МОЛОДІ ТРОЯНДИ

Холоднеча вранці, замерзлі шибки в хаті, але, попри все це, ми розпочали «гарячий» дачний сезон. Прибирали сухе листя, розчистили доріжки й устигли внести мінеральні добрива під дерева. І головне – розкутали троянди... Аж зазмерли, побачивши не тільки зелені листочки, а й крихіткі-пуп'янки – неймовірну красу. Мене відправили до крамниці по продукти. Дорогою зустріла трьох молодичок із дитячими візочками й аж п'ять жіночок, які днями народять. Такого в нашому селі ніколи не було. Важко працевлаштуватись, однак люди впевнені, що можуть прогодувати дітей самі на своїй землі. За будь-якої влади. Життя триває і воно прекрасне. Весна! ■

Олена
Чекан

Андрій
Єрмоленко

МІСТЕР/МІС МАНІЯ

Завжди дивувало марнославство людей... То ми царі природи, яка, до речі, чомусь нам уклонятися не поспішає (спробуй розповісти про своє царювання, скажімо, ведмедю, сам на сам!). То ми найвища ланка еволюції тварин, яку, до речі, ми й вигадали, відвівши собі належне місце. Апогей цирку – конкурси краси «Міс Всесвіт», «Містер Всесвіт»... Комусь світу виявилося замало!.. Причому ми – поза конкуренцією, так склалося, що на конкурсах не було ні прибульців з Альдебарана, ні тендітних ультрамаринових нептуніанок. Хоча б корову на подум приперли, для антуражу. А так грандіозність конкурсантив зводиться до оцінювання їхніх ніг, грудей та ознак інтелекту. Хіба ж це людяно? А Всесвіт... Хто про нього що знає? ■

Роман
Малко

НАВ'ЯЗЛИВИЙ СЕРВІС

Про те, що разом із квитком на потяг я купив собі ще й склянку чаю, дізнався, коли вже доїхав на потрібну станцію і мусив виходити. На запитання «де мій чай?» провідник лише ніяково пробурмотів «уже нема чаю пити». Дивним чином він забув його принести, коли я тільки-но сів до вагона. Схоже, склероз – корпоративна хвороба Укрзалізниці. Касир забуває попередити, що напій входить у вартість квитка, провідник забуває його принести. Та біда навіть не в тому. Я не п'ю чаю, бо більше люблю каву, і мене цим нав'язливим сервісом ще й позбавили права вибору. Три гривні – мій благодійний внесок на розбудову чиеїсь дачі. Може, навіть міністра інфраструктури Колеснікова. У принципі, мені не шкода. Найбере. Він бідний. Йому треба. ■

Зручне фінансування Ваших мрій

Від **180** у.о.* на міс.

Volkswagen Passat

Наша мета –
продати Вам авто, а не кредит

Запитуйте в офіційних дилерів

* 1 у. о. дорівнює 1 дол. США

** Розрахунок здійснено виходячи з наступних даних: 7% річних в доларах США, терміном на 5 років за умови сплати 70% авансового платежу/вартості автомобіля (29990 доларів США) без урахування комісій, витрат на страхування та зборів до пенсійного фонду України, виплати здійснюються в гривні за комерційним курсом. Кредитує ТОВ «Порше Мобіліті» (свідоцтво Держфінпослуг ІК 58 від 02.07.2009). Послуги фін. лізингу надає ТОВ «Порше Лізинг Україна» (довідка Держфінпослуг ФЛ 387 від 24.07.2008).

www.porscheleasing.com.ua

PORSCHE
FINANCE GROUP